

แบบเรียนกวีนิพนธ์

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

เรื่อง

พระลออลิลิต

พิมพ์ครั้งที่ ๓,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๗

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๕๐ สตางค์

พิมพ์ที่ โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ก ๐๑๕๙๙

แบบเรียนกวีนิพนธ์

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

๙
เรื่อง

พระลออลิลิต

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๗

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๕๐ สตางค์

พิมพ์ที่ โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ก ๐๑๕๙๙ ๑๑

คำนำ

หนังสือลิลิต ทันทิย ถกกัน ว่าเป็น คำราวรรณคดีชั้นเยี่ยม
แต่โบราณ ในกาลบัดนี้ มี ๓ เรื่อง คือ ยวนพ่าย พระลอ
และ ตะเลงพ่าย. ใน ๓ เรื่องนั้น ตะเลงพ่าย กรมศึกษาธิการ
ได้ใช้เป็นแบบเรียนตั้งแต่ ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒).
ครั้นมาศกนี้ กระทรวงธรรมการได้กำหนดพระลอ ลิลิตให้ใช้
เป็นแบบเรียน วรรณคดี สำหรับการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์
(รวมทั้งนิราศลอนดอน อีกเรื่องหนึ่งในประเภทกวีนิพนธ์).

เรื่องพระลอ ลิลิตนี้ ได้ยินว่ามีพิมพ์ครั้งแรกก่อน
ฉบับของโรงพิมพ์พิศาลวรรณคดี ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕),
ต่อมาโรงพิมพ์ไทย สะพานยศเส พิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘,
ภายหลัง สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอมาตย์
เจ้า โปรดให้พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่โรงพิมพ์โสภณ
พิพรรฒธนากร เป็นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ, ที่พิมพ์
เป็นคำราเรียนครั้งแรกนี้ ถ้าจะนับก็เป็นคราวที่ ๕. ในการทำ
ฉบับสำหรับพิมพ์เป็นหนังสือเรียน จึงเหมาะที่จะใช้ฉบับ
ของหอพระสมุด ฯ เป็นแบบ. ถึงกระนั้นก็พิมพ์ล่วงมาถึง
๗-๘ ปีแล้ว อาจมีฉบับอื่นใดกว่านี้อีก จึงขอกรมศิลปากร

ให้หาต้นฉบับที่คิดว่ามาให้ถาม. กรมศิลปากรว่า พระลือลิลิต
ฉบับ สมคไทย ที่ครบบริบูรณ์ มี ๒ ชุด คือ ๔ เล่มจบชุดหนึ่ง
ซึ่งเก่ากว่าอีกชุดหนึ่ง ๓ เล่มจบ, มีฉบับปลีกอีก ๑๘ เล่ม,
และว่าเรื่องนี้ได้พิมพ์แล้ว คือฉบับหอพระสมค. ๑ พิมพ์
พ.ศ. ๒๔๖๕; ได้ส่งฉบับสมคไทยชุดเก่ากับฉบับพิมพ์มาให้
พร้อมทั้งคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เคยพิมพ์ หนังสือพระลือลิลิตว่า
คำหนึ่งในบทว่าที่ ๓๑๘ ซึ่งฉบับพิมพ์ของหอพระสมค. ๑
เป็น “กระเหวยก” นั้น ที่ถูกเป็น “กระเหลือก” ออกจาก
ภาษาเขมร กรเล็ก แปลว่า ที่ หรือ ข้าเลื่อง มีหลักฐาน
ที่ใช้อยู่ในศิลาจารกสโขทัย หลักที่ ๒ ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๖๒
ว่า “ส่วนนเจตรสสมกรลยงงามหนกหนา.”

ในคราวที่พิมพ์เป็นตำราเรียนนี้ จึงใช้ต้นฉบับของ
หอพระสมค. ๑ เป็นแบบ มีต้นฉบับสมคไทย เป็นที่ปรึกษา
ในเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่แผนกแบบเรียนเป็นผู้วินิจฉัย,
และลงเลขประจำบทตามวิธีที่ทำในทะเล่งฟ้ายแบบเรียนพิมพ์ครั้ง
ที่สาม เพราะเป็นหนังสือประเภทเดียวกัน. และควรจะมี
อธิบายความเพิ่มเติมไว้ในตอนท้ายเพื่อประโยชน์ในการเรียนใน
ทางวรรณคดี อย่างเดียวกับทะเล่งฟ้ายนั้น, แต่ไม่มีโอกาสพอ

ที่จะทำได้ในครั้งนั้น เพราะกำหนดเวลาพิมพ์ไว้กระชั้นเพื่อให้
ทันได้ใช้เรียนในภาคต้นแห่งศกนี้ เพียงแต่ตรวจสอบ สมคพิมพ์
กับ สมคไทย ก็ต้องทำอย่างรีบด่วน: ได้แก้ไขคำไว้ข้างท้าย
เพื่อเป็นทบทวนของครูไปพลาง, บางคำที่ยังขบความไม่ได้
ก็ทำเครื่องหมาย (?) กำกับไว้พอเป็นทางคำวิ. หวังว่าจะทำ
คำอธิบาย เช่นว่ามานั้นได้ในโอกาสหลัง ๆ.

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

แผนกแบบเรียน กองวิชาการ

ตำนาน

เรื่อง พระลอ เป็นนิทานพื้นเมืองทางอาณาจักรล้านนา (คือภาคพายัพ) นักปราชญ์แต่งเป็นกลอนลิลิตขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ราวระหว่าง พ.ศ. ๑๙๔๑ — ๒๐๗๖ ก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า. เพราะหนังสือจินตามณีที่พระโหราธิบดีแต่งในรัชกาลนั้น ได้คัดเอาโคลงพระลอลิลิตบทที่ ๓๐ ไปใช้เป็นแบบโคลง ๔ สภาพ ซึ่งคำราชาโคลงชั้นหลังๆ ได้อ้างโคลงบทนี้เป็นเยี่ยงอย่างตามกันมาจนถึงคำราชันวลัทธิยณ์สยามไวยากรณ์.

ส่วนผู้แต่งจะเป็นใคร? ในโคลงบทที่ ๔ แสดงว่าผู้เขียนแต่งถวายพระเจ้าแผ่นดิน มิใช่พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่งเอง. ในโคลงสดท้ายบทที่ ๖๖๐ แสดงว่าพระราชบุตรทรงแต่ง, และบทที่ ๖๕๔ ว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ง (แต่โคลงทั้ง ๒ บทนี้เรียงไขว้ลำดับกันอยู่): รวมทั้ง ๓ แห่งนี้ถือว่า พระยพราชได้แต่งถวายพระชนกนาถแล้วภายหลังเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดองค์หนึ่ง จะเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (สมเด็จพระอินทราชาที่ ๒) หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ หรือสมเด็จพระบรมราชามหาพุทธางกูรก็ได้. เพราะหนังสือบทกลอนที่แต่ง

ครั้งกรุงศรีอยุธยา (ว่าตามตัวอย่างที่ยังมีอยู่) นับแต่
รัชชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมา ชอบแต่งลิลิตกันเป็นพื้น
มีลิลิตโองการแข่งนำพระพิพัฒน์สัตยา ลิลิตเรื่องยวนพ่าย และ
ลิลิตเรื่องพระลอขึ้น ล้วนทันเวลาทัน ทั้งยังไม่สู้ถือว่า
คณะ หรือ เอกโท เป็นสำคัญ เท่ากับคำ.

ความนี้ กล่าวตามที่ท่านนำ ทางให้ในชั้นทศสมามคม
วรรณคดีฉบับที่ ๕ ซึ่งเป็นแต่ทำความสันนิษฐานไว้พลาง
ยังมีได้ลงมือเกิดขาดประการไร.

คุณลักษณะ

ลิลิตเรื่องนี้ มีรสไพเราะทั้งภายในใจหาพรพรรณล้ำนวล
ร้อยกรอง ให้ทราบซึ่งในธรรมชาติ ความรัก ความโศก และ
ความกล้าหาญ จึงมีนักปราชญ์ภายหลังนิยมถอดเค้าออกมา
แต่งเป็นบทละครไว้ต่าง ๆ คือความเก่าที่สุดเป็นพระราชนิพนธ์
ในกรมพระราชวังบวรมหาดัศกพิพัฒน์ในรัชชกาลที่ ๓ เรียกว่า
เรื่องพระลอ นวลลักษณ์, เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์แต่งขึ้นใหม่
ในรัชชกาลที่ ๕, ต่อมาในรัชชกาลนั้นเอง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงนิพนธ์สำหรับเล่นละครส่วน
พระองค์.

[illegible]

ทรรวิติบทเกรเจ้าเล่ห์หัก

แต่ข้อยทศตโก่งชักโยงยัก

พันคนอินหมื่นคนคตมาปศตัว

ไม่อายไพร่อายผู้ก็อายข้า

ลัทธิเปลี่ยนขนคนเปลี่ยนล้นสิ้นอยากแล

ไม่ยากปนเขื่อนเขยกทั้งเกลี้ยกลัว

ไม่สิ้นพิชพาลานก่น่าหัว

ยังไม่วัชาดิเท่าปากเราแซ

ไม่อายหน้าอายช่อคอคอแหล

พึงไม่แนกข่างน่าวระอาเอย

บัญชีเรื่อง

หน้า

กล่าวถึงเมืองแมนสรวงฝ่ายพระลอ	๒
กล่าวถึงเมืองสรวง ฝ่ายท้าวเพือนท้าวแพง	๓
ท้าวแมนสรวง ชกไปที่เมืองสรวง	๓
พมพิสาครราช เจ้าเมืองสรวง ขาคคช้าง	๔
ท้าวพิชัยพินนกร ผู้โอรสพมพิสาครราช ครองเมืองสรวง	๔
อภิเษกพระลอกับนางลักษณวดี	๕
พระลอครองเมืองแมนสรวง	๕
เกียรติศัพท์พระลอเลื่องลือ	๖
เพือนแพงรณวณถึงพระลอ	๗
ปรับทกช กับพลึง	๘
นางพลึงเป็นคู่คี่	๙
อวยนางพลึง	๑๐
ขอโฉมเพือนแพง	๑๑
พระลอรณวณถึงสองนาง	๑๒
นางพลึงใช้แม่ผัว	๑๓

แม่หม่อมแดงหมอลิ้นเหล็ก คักคักทอ	๑ ๔
เพื่อนแพงอบายบวย	๑ ๕
เตรียมกระบวนให้นางพลึงไปหาหมอวิเศษ	๑ ๖
นางพลึงไปหาหมอเฒ่า	๑ ๗
หมอเฒ่าพาต่อไป	๑ ๘
สู่สำนักบ่เจ้าสมิงพราย	๑ ๙
บนบ่เจ้า	๒ ๐
บ่เจ้ารับช่วย	๒ ๑
ยกกระบวนกลับ สมไพร	๒ ๒
คงโรงพิธีบนบ่เจ้า	๒ ๓
บ่เจ้ามาหา	๒ ๔
บ่เจ้าต่างตน	๒ ๕
เพื่อนแพงชวนอน	๒ ๖
บ่เจ้ากรณา	๒ ๗
บ่เจ้าทำอาถรรพณ์	๒ ๘
พระลอสืบ	๒ ๙
พระลอสืบคลั่ง	๓ ๐

หมอลำแก้ว

๓๑

บ่เจ้าเพมกำลังอาถรรพณ์

๓๒

พระลอบพนเพือนยังชน

๓๓

เหลลอมอหมอลำมัญญ

๓๔

หมอลำทิดชัยแก้ว

๓๕

บ่เจ้าเกณท์พลญ่า

๓๖

ผบ้ายกทัพไปเมืองแมนสรวง

๓๗

ผบ้ายชนะเลือนเมือง

๓๘

หมอลำทิดชัยสันผมอ

๓๙

พระลอบเสวยสลาเหิร

๔๐

พระลอบขันทวน

๔๑

อบายลาเทยวบ่า ชนนีปริกษาโหรและมนตร์

๔๒

มนตร์แนะนำ

๔๓

จันจะช่วยขอสองนางมา

๔๔

พระลอบขอไปหาเอง

๔๕

รำพันความทุกข์ยาก

๔๖ - ๔๗

จำยอม

๔๘

จุมพิตสัง	๔๙
โองาท	๕๐
อำนวยพร	๕๑
มอบเวรพารา	๕๒
ตั้งเสียดชายา	๕๓
ทักทวน	๕๔
ทางพิลาปรำรักกัน	๕๕
ทรงเครื่อง	๕๖
ยาคตรา	๕๗
กระบวนพล	๕๘-๖๐
รณจวนถึงชายา	๖๐-๑-๒
ชวนขันใจ	๖๓
ชมทง	๖๔-๕-๖-๗
ถึงพรมแทนเมืองสรอง	๖๘
สังกระบวนกลั๊	๖๙-๗๐
เปลื้องตน	๗๑
เข้าทำนเมืองสรอง	๗๒

	หน้า
ขามแม่น้ำกาหลง	๗๓
คึกคิงเมือง	๗๔
มานะ	๗๕
เสียงนา	๗๖
กำสรวท	๗๗
ให้สียหาที่อินสมควร	๗๘
รอนันท์	๗๙
ผู้เข้าใช้โกมนตร์เร่ง	๘๐
พระลอตามไก่	๘๑
แรมอยู่ใกล้สวนหลวง	๘๒
เที่ยวสวนหลวง	๘๓
ชมสวน	๘๔
พำนักริเวณ	๘๕ - ๖ - ๗
พระลอไม่มีศักดิ์	๘๘
ทำนายฝน	๘๙
เพื่อนแพงควญถึงพระลอ	๙๐
นางพลึงรบบรอง	๙๑

กล่อมผทม	๙๒
นางนิมิตต์	๙๓
เล่าเรื่อง	๙๔
ทำนายฝัน	๙๕
นางพลึงไปตลาดเลาสวนหลวง	๙๖
ทราบข่าวผู้มาเที่ยว	๙๗
ลงสระแอบคอยค	๙๘
พบคนทสระ	๙๙
ล่องเชิง	๑๐๐
เล่นน้ำ	๑๐๑ - ๒
สพพลึง	๑๐๓
ชักไ้	๑๐๔
เลี้ยงกล	๑๐๕
เผยความจริง	๑๐๖
ความรัก	๑๐๗
เชิญพระลอ	๑๐๘
ประทัยพลับพลาสวน	๑๐๙

สนทนา	๑๑๐
เรื่องให้ส่งข่าวเพื่อนแพง	๑๑๑
นางพลึงเขาวัง	๑๑๒
ข่าวกั	๑๑๓
ผอเลาะ พระยา	๑๑๔
พระยาตักสวาท	๑๑๕
ทูลลาเที่ยวสวนหลวง	๑๑๖
อธิบายนางพลึง	๑๑๗
เรียนสอน	๑๑๘
ละอาย	๑๑๙
ประสพกัน	๑๒๐
ชมโฉม	๑๒๑ - ๒
เขวหือ่ง	๑๒๓
หน้าทพลึง	๑๒๔
ความภักดี	๑๒๕
สมฤทิ	๑๒๖ - ๗ - ๘
ตะวันเย็น	๑๒๙

ทรงเสวย	๑๓๐
ชาลย	๑๓๑
รำพัน	๑๓๒
โศกครวญ	๑๓๓
จำใจกลั	๑๓๔
ปลอมเข้าวัง	๑๓๕
ลอบอยู่ท่าหนักเพือนแพง	๑๓๖
ไต่ตรงเคียน	๑๓๗
ความแพร	๑๓๘
ท้าวเมืองสรองอำนาจ	๑๓๙
ความพยายามพระยา	๑๔๐
ความสวามภักคองชนาก	๑๔๑
สันสพเลียง	๑๔๒
สามกษัตริย์เข้าสู้	๑๔๓
ขุนพิงกันสนชพ	๑๔๔
ท้าวเมืองสรองรบมาเห็น	๑๔๕
อุบพวกรถารลมาฆ่าหมก	๑๔๕

พระสัสเส็จเยยม

๑๔๕

ปริเทวนาการ

๑๔๖

พิลาป

๑๔๗

สร้างโคก

๑๔๘

สทก

๑๔๙

พักการพระศพ

๑๕๐

เชิญพระชนนศรีแมนสรวง

๑๕๐

ปริเทวนาการ

๑๕๑

มนตรเทือน

๑๕๒

เชอพง

๑๕๓

ส่งบรรณาการไปเมืองสรวง

๑๕๔

แบ่งอาศุสามกษัตริย์ไว้เมืองละกัง

๑๕๕

ฉลองสถป

๑๕๖

กว้านพนธ

๑๕๗

ไขคำ

๑๕๘

พระลอิลิต

ว่า

๑ ศรีลลิตีฤทธิชัย ไกรกรงชะตุงเคชพังพา หล้าระรวกลวมหมา
ระอาอานภาพ ปราบทกทิศ ฤทธิกรวญ ผลิตญพระนคร
รอนลาวกาบ ทวาททหว ทวกลิงกลาตกายทวน ฝ่ายข้างยวน
แพพ่าย ฝ่ายข้างลาวประลัย ฝ่ายข้างไทยไซเยศ คน
ยงประเทศพิศาล ล้าราญราชภูริสมฤทธิ พพิธราชสมบัก
พิพฒนมงคล สรพลกลลมา ประชากรเกษมสุข สนั่นทว
ธณิ พระนครศรีอโยธยา มหากิลกภพ นพรคนวาชธานี
บุรีรมย์ อุดมยศโยคยงหล้า พาพนพกบรรณ

โคลง ๔

๒ ขณเจ้าจอมโลกเลียง
ระเออยเกษมสุขพน
แสนสนนกกศรีอโยธยา
ทุกประเทศชมคอยคอย

โลกา
ไฉ่น้อย
ฤาว่า ถึงเลย
กล่าวอ้างเขนยอ

๓ รัมลักสรพาศตร์ถ้วน

หญิงชาย

จักกล่าวกลอนพระลอ

เลิศผู้

ไพเราะเรียบบรรยาย

เพราะยิ่ง เพราะนา

สมบัติเสียด

ล่อเล้าโลมใจ

๔ สรวลเสียดขบขันอ้าง

ไต่ปาน

ฟังเสนาะไต่ปาน

เปรียบได้

เกลากกลอนกล่าวกลการ

กลกล่อม ไรนา

ถวายยำเรอ*ท้าวไท

จิราขผู้มียศ

ราช

๕ กล่าวถึงขุนผู้ท้าว

นามท่านท้าวแสนสรวง

เป็นพญาหลวง

ผ่านเฝ้า

เจ้าเมือง

สรวงมคค

อมอคร

เทพพลาส

ชื่อนางนาฏ

บุญเหลือ

ล้วนเครือท้าวเครือพญา

สาวโสภาพระสนม

ถ้วน

ทกกรมก้านด

มนตรคิลคยคง

ช่างมามังมหิมา

โยธา

เตียรคายหล้า

หม่ทุกกล้าทหาร

เฝ้าภาบาลนของเนือง

เมือง

ออกมากมัยศ

ท้าวอมิเขารสราชไปตก

ซื่อพระลอคิลกล่มพา

ทศตะวันออกหล้า

แหล่งได้

*ลืมาท่านนา

ว่า

๖ มีพญาหนึ่งใหญ่ ชโลมทิ้งรนามกร พิมพิลาครราช พระบาท
เจ้าเมืองสรวง สมบัติหลวงสองราชา มีมัทมาเสมอกัน ทิศ
ตะวันตกไทท้าว ะคร้าวครอบครองยศ ท้าวธมเฮอร์สราชญาไกร
ชอท้าวพิชัยพิษณุกร ครันลูกภรรยาใหญ่ไซ้ ธักให้ไปกล่าว
ไปถาม นางนามท้าวณามพญา ชอเจ้าคาราวดี นางมี
ศรีโสภะ เป็นนางพญาแก่ลูกไท ลูกท้าวธโตเมียรัก ล่านัก
เนตรเส่นหา อยู่ณานามับคร สดสวาทกษัตริย์สององค์ ทรง
โฉมจันทร์งามเงอน ชอท้าวเพื่อนท้าวแพง รักแกลงโฉมเล็ก
ล้วน งามดลพิศงามล้วน แห่งต้องคิดใจ บารัน

ว่า

๗ เมื่อนั้นไทแมนสรวง พญาหลวงให้หา ทวเมืองมาวปอง
ว่าเมืองสรวงกษัตริย์กล้า ชยาชาเราจะรบ ชิงพิภพเป็นเมือง
ออก เร่งบอกให้เรียบ พล นายกคณชมกัน ครันเทียบพล
เค็กเสร์ ท้าวธเลศพิทยหาทร ดิลลาคจากพระนคร คลันกร
พลพยุหิ ลู่แคนคึกขมิช่า เคียรท่ายพลช้างมา เพียบพณภามัน

ว่า

๘ ล้วนนรินทร์ราชา พิมพิลาครราช พระบาทครันไคยน
ว่าภุมินทร์แมนสรวง ยกพลหลวงมากระทั้ง ท้าวธสังพล

ออกรับ คับตามกันเคียรตาย พระบาทเสด็จมีข้า พด
 หิ้วหน้าพะกั้น แกว่งดาวพันละฉาก แกว่งกายฟากละฉก ขว้าง
 หอกชกขะย่ง ขว้างหอกฟ่งยะย่าย ข้างซ้ายรบมีคธา ข้าง
 ซวามบมีแคล้ว แกล้วและแกล้วชิงข้า กล้าและกล้าชิงขึ้น
 รวมกันฟ่งกันแทง เข้าต่อสู้แย่งต่อสู้ ให้อ้องอเฮาชัย เลียง
 บนไฟกกกอง สะเทือนทองพลว หนาไมคาบคาย อน
 ลาคศรแผลง แข่งต่อสู้แข่งง้าง ข้างพระข้างชนกัน มา
 ผกฉนคลกเกล้า เขารุกรวนทวนแทง ระวังเร่งมาหนา ดง
 พมพิลาครวาช พระบาทขาคคช้าง ขนพลกว้างขวางรบ กัน
 พระศัพกษทรย หนเมือเมืองท่านไท ครนพระคพเข้าไ้ ล่น
 เชื่อนให้หับทวาร ท่านนา

ว่า

๘ งานรักษาพระนคร ท้าวพิชัยพินนกรกันเมืองไค ไค
 แมนสรวงเสด็จคน ท้าวพิชัยนครองพิภพ ปลงศพพระราช
 บิคาแล้วไสร อภิให้สองพระงาหน่อหน้า ไปอยู่ด้วยยาเจ้าวังเคียร
 กยสองนางเฉลียวฉลาด พลเสียงราชธิดา โดยธตราชชน
 ชอนางวันและนางโรย โดยรักษาสองอ่อนท้าว สองลมเก็ก
 เสด็จคาว สู่ห้องเรือนหลวง ท่านแล

ว่า

๑๐ เมื่อนั้นไท้แมนสรวง พญาหลวงผู้มีศักดิ์ ให้ไปกล่าว
นางลักษณวดี นางมีศรีสวัสดิ์ละขอ ให้แก่พระลอคิดก ษ
เป็นอัครมเหสี มีบริวารพระสนม ถ้วนทุกกรมก้านัด ประกอบ
สรวพ สมบูรณ์ งามเรศรราชบิดา สวรรคาลัยแล้วเสด็จ
พระลอเสด็จเสวยราชย์ โคมอภิลาศสระสม กินฟ้าชมขลุ่ยแล้ว
โคมพระลอเลิศแก้ว กว่าท้าวแกนกิน แลนา

โคลง ๒

๑๑ รอยรูปอินทร์หยาดฟ้า มาอำองค์ในหล้า
แหล่งให้กันชม แลฤา
๑๒ พระองค์กลมกล้องแก่ง เหวอ่อนอรอินแก่ง
ถันแห่งเจ้ากุงาม ขารัน
๑๓ โคมผณูสามแผ่นแพ งามเลิศงามล้วนแล
รูปต้องทักใจ ขารัน
๑๔ ภาชวรในแหล่งหล้า ทุกท้าวคนเทียวคำ
เล่าล้นขอโคม ท่านแล
๑๕ เกือนจรสโพยมแจ่มฟ้า ผียไ้เห็นหน้า
ลอราชไซร์ก็เกือน กุญแล

๑๖ คาเหมือนตามฤคมาศ พิศควพระลอราช

ประตพแก้วเกาทัดที่ ก่งนา

๑๗ พิศกรรณงามพิศแพรว กลกليبงกชแก้ว

อีกแก้มปรางทอง เทียบนา

๑๘ ทำนองนาสิกไท้ คือเทพนิรมิตไว้

เปรียบด้วยชอกาม

๑๙ พระโอรุ์งามยิ่งแท้ม ศศิขยุ่เยียวระแยม

พระโอรุ์ไ้งามทรุ บารนี้

ร้าย

๒๐ พิศคคางสระสม พิศศอกกลมกลดถึง สองไหล่ฟ้งใจงาม

ชกงามเงอนไกรสร พระกรกลวงวช นวสลายชกเลียบเลศ

ประเสริฐสรพสรพางค์ แค้ขาทางค์สุกเกล้า พระเกศงาม

ล้วนแท้ พระบาทไ้งามสม สรรพนา

โคลง ๔

๒๑ ขั้ชชอยชราชเทียร

ทกเมื่อง

ภาเกล้าพระลอเลื่อง

ทวหล้า

โฉมขายพิตรเปลื่อง

ใจโลก

สาวหนุ่มฟ้งเป็นข้า

อยู่เพียงโหยหน

๒๒ เล่าภาโฉมท้าวท้าว

เมืองสรอง

ชรช่าวถึงหลสอง

พี่น้อง

ระทวยทวิสัยทอง

ควาญใคร เห็นนา

โหยละห้อยในหิ้ง

อยู่เหยยมพึงสาร

๒๓ พระแพงพระเพอญเพียง

พิศวง

นัยอยู่ในใจ

จอกไท้

มลักเห็นคอกกลหลง

ฉงนเงื่อน อยู่เนา

อกอ่อนระทวยไหม้

สรวกหน้าคาหมอง

๒๔ นางโรยนางวันชน

ไปเยือน

เห็นราชสองหมองเหมือน

กิ่งไผ่

ทกวันทกวงเคือน

งามขึ้น ไล้รนา

หมองท่งนชาไหว

บอกข้าขอพึ่ง ทนิงว

๒๕ ผัวใช้พนพยาธิไชร

ยาหาย ง่ายนา

ใช้หลากท่งหลายใคร

ช่วยไค้

ใจเินแก่จักตาย

คึกว่า ไล้รนา

สองพนกในไว้

แต่ถ้าเฝ้าเฝ้า

โคลง ๒

๒๖ ข้าพพะเหลือทพร้อง สองสมเด็จพระน้อง
กล่าวนกลไก

๒๗ ไชยคิใจเม่นเกล้า สองสมเด็จพระเจ้า
บอกไว้งานเผื่อ

ร่าย

๒๘ เจ็บเผื่อเหลือแผ่นดิน นะพ หลากระบิลในแหล่งหล้า
นะพ บอกแล้วระไวหน้าแห่งโต นะพ ความอายใครช่วยไค
นะพ อายแก่คนไสร่ท่านหัว นะพ แหนงคัวตายคึกกว่า นะพ
สองพอย่าถามเผื่อ นะพ เจ็บเผื่อเหลือแห่งพร้อง โอเอ็นก
รักน้อง ออย่าช้าจำตาย หนงรา

ร่าย

๒๙ ข้าไหวถวายนพิศ เผื่อชาชิตชาเชอ เชอคงฤาเหตุไค
อนิไวไ้เท่าเผ้า สองแม่ผัวเจ้า มิไคเอ็นก เผื่อฤา

โคลง ๔

๓๐ เสียงภาเสียงเล่าอ้าง อันใด พิเชย
เสียงย้อมขอยคิใคร ทว่าหล้า
สองเชอพหลบไหล ลมทน ฤาพิ
สองพคตเองอ้า ออย่าไคถามเผื่อ

๓๑ ถึงน้องแก้วอย่า โศกา นระแม่
เพื่อรักขออาสา รุ่งไต้
ฉนิไกรชจักมา ส้มสุ่ สองนา
จักลือสวาทังไต้ หากรู้เป็นกล

๓๒ ความกึกกึกครึกไต้ ความอาย พ้อย
หญิงลือชักชวนชาย ลูห์ย้าว
เจ็บเผื่อว่าแหงนกาย กักว่า ไส้ร่นา
เพื่อหากรักท้าวท้าว ไบ้รักเผื่อ
๓๓ ไบ้ห่อนเหลือคึกข้า คึกคิด แม่นา

คึกสิ่งเป็นกลชัก ชอยแท้
มกหมอแห่งไคสิทธิ์ จักสุ่ อแม่
ให้ลือลองท้าวแล อยู่ไต้ฉนิโค

๓๔ ภายใตสองนางชอย ว่ามิชอยภายนอก ทอห้ามว่าผิด
ใหญ่ เชือกคึกใช้ความคึก มีผู้ร่นากลัว เลี้ยวตัวเชือกคึก
จะไว้ผิดในแหล่งหล้า จะไว้หน้าแห่งหนโค ข้าเภาไคสองสย

พบกระแห่นสองศรี ไกษณวิชัยมีเสียดชอบ เราจะปรกรอบจงควรว
 ชั่งสองควรวนึ่งได้ ไว้ความร้ายแก่เรานา ข้าก็ว่าสองพระนาง
 อยู่เกล้า สองท้าวเจ้าไวยไว้เพื่อผู้อาสา ครานพยผล
 ความคึกสองบ่ได้ สองบพิตรจักไว้ สองพลึงเยยไค

ว่า

๓๕ ข้าจะใช้ชาวในผู้สนิท ชิดชอบอัธมาสัย ไปซื้อชายวาย
 ล่อง แล้วให้ทองเทยวเกิน สรรเสริญสองโฉมศรี ทวยวิ
 พระลอ ชับชอยชอยค้ำข้าง ภาณุลักษณวิชัยเจ้าข้าง ชินแท
 ใครเทียม เทียบนา

โคลง ๔

๓๖ ทุกเมืองมีลูกท้าว นับมี มานา
 บเปียบสองกษัตริย์ พนอง
 พระแพงแม่มีศรี สวรรคตยง คณนา
 พระเพื่อนโฉมยงหยิ่ง อยู่เพียงทวงเกื่อน
 ๓๗ โฉมสองเหมือนหยาดฟ้า ลงคืน
 งามเงื่อนอัยสรอินทร สู่หล้า
 ออย่าคิออย่าควรวลิล ถึงยาก แลนา
 ชมยะแยมทวนหน้า ทนอท้าวมีบุญ

๓๘ หมั้นชุนถวนหนาสำ

หัวเมือง กัก

ชอย่าไครอย่าคึกเคื่อง

สวาทใหม่

สมภารส่งสองเรอง

สองรุ่ง มานา

สองราชควรท้าวไท

จิราษผู้มีบุญ

โคลง ๒

๓๙ ยอยศสองอ่อนท้าว

ภาทั่วทุกแดนถ้าว

ลอราชไคพังสาร

๔๐ พังกระการอยู่เกล้า

ให้เร่งเบิกเขาเข้า

มาสู่โรงธาร* ท่านแล

๔๑ พังสารสองหนุ่มหนา

จอมราชควรคึกอ้าว

ชะคร้าวหัวใจ ท่านนา

๔๒ มลันนกในคะแคล้ว

ฉพมบุญแก้ว

๔๓ พเพียงไปสม เจ้านา

ร่าย

๔๓ ชมข่าวสองพี่น้อง ต้องหฤทัยจอมราช พระบาทให้รางวัล

๔๔ ย่นผ้าเลื้อสนอบ ขอบใจสุเอาข่าว มากล่าวต้องติดใจ ยาริน

โคลง ๒

๔๔ ถิ่นใดกรักได้

สมพระนุชน้องไท้

ช่อนท้าวทั้งสอง

๔๕ ท้าวธำรงโคลงอ้าง

โคลงบพิตรเจ้าช้าง

ชอแท้ใดเทียม เทียบนา

โคลง ๔

๔๖ เรียมพึงสารอ่านอ้าง

อันผร ก้าวนา

ถนคคงเรียมเห็นองค์

อะเคอ

สองศรีสมบวรณ

กษมาศ กุเอย

นอนแนบสองข้างเนอ

แนบเชอชมเชย

โคลง ๒

๔๗ พระกรเถยผากไท้

มีชลบทรวงไล่ได้

ทำเล่ห์ให้เขาเห็น

ว่า

๔๘ เป็นปริศนาแล้วได้

อีกให้เลี้ยงกูโดยชานาค

เขากี่ลา

พระบาทเมือเมือ หนารุ่งเรืองชมชื่น ไปบอกแก่นางรณางโรย

โดยยวบยลทุกสง ึงสองนางพลึง ทุลแกสองเนอเกลียง ถ้วน

สารแสง

๔๘ จึ่งแสวงหาขามค ไปรคณียายำ จำเอาแต่ผู้สืบทธ ฐ
 ชิกใช้กลคล่อง ขอกทานของทกอัน ครันช่วยลใช้ร ทระ
 ให้ลาภทรงครัน จะให้รางวัลทรงพอ ครันพระลสมสสองแล้ว
 ชยู่ข้างยายมคแก้ว อะคร้าวไครปาน เปรียบเลย

โคลง ๓

๕๐ ยายฟังสารยายสนทวิ ยายเคยลของแต่ทวชวทวชา ยาย
 ักลของเจ้าหล้า บ่ไค้หลานเฮย

โคลง ๒

๕๑ ยายเคยไครอย่าไสร ยายช่วยยายชักให้ ถองแท้จักไป

ว่า

๕๒ ยายว่าเยียะโกเขาทกผู้ ทรจักเขาทวหน้า ย่อมชวชัก
 มิเป็นกล เห็นแต่ผู้สามคนแก่แม่มคเฒ่า แก่เจ้าแม่มคใหญ่
 ะลของไครไครก็มา ะหาไครไครก็เต้า เว้นแต่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน
 ฐักิลปฐักาสตร ฐมอานามมชญ คุณคุไกลท่านไท้ สของ
 ราชณนญาไค้ อาเยชญาถึง เลยนา

ว่า

๕๓ ทงจงทระวัจัก หมอสิทศคักกสามคน ฐพระมนตรมฤทษ
 ลกคิชยบฐมิงพราย ยายก็นำไปบอก ถึงรอกหมอลแล้วมา

ข้าก็เข้าไปสู่ บ่หมอเฒ่าเจ้าหมอหลวง บ้ายวงบอกทบทประการ
 วานอช่วยกิงวล หมอกล่าวกลายมก ทุนยคยงคำ ลอง
 แดสาวพอก พอแรงผแรงมนตร์ เจ้าสากกลผ่านหล้า หน้า
 ฝัไทะลองล สองนางททรห่อ ว่าเอ็นคัวจก ฝัมคักกิมลิตท
 ฝัมฤทอมอานา อาลของมาโค ตะให้ลาภงเต็มกอง ตะ
 ให้ทองเต็มโกฏี ทงฝับอกโศทะรางวล เชิญบอกพลันอย่าช้า
 รงค์จกหน้า ท่านให้เต็มใจ หลิงวา

ร ๗๒

๕๔ หมอว่าในโคพา ทัวแหล่งหล้าผิโค ใครจักเทียมจักคู่
 ปู่เจ้าสึงพราย จว่าให้ตายก็ตายทันเห็น จว่าให้เย็นก็เย็น
 ทันใด จะลองใครใครก็มา จะหาใครใครก็บอย จะไปสั้ท่าน
 ไชริ ไร่ที่จะนำไป เทว่าทางไกลรล้า วนนาคาสองนางเมือ
 พรงเข้าเขอเขยวมา สองนางลาสองเจ้า ไปยกแก่สองเจ้า
 สองฮ่อนฟ้าฮินคี่ ยิงนา

โคลง ๕

๕๕	สองศรีเสาวภาคย์ไต่	ฟังสาร
	ถนบกิ่งพระภายาส	จักเฝ้า
	คือนสรียสองขั้วยาน	สรวท้อ ถิ่นนา
	เกรงเกลือกเกยัวความเร้า	รวรฤๅติ

๕๖ สองกรกลเกลยเคยว

กรรชก - หักกลว

แสร้งใส่กลปกบัก

เงื่อนไว

ความข้าซ่อนซ่อนมิก

จำแม่ งามนา

เอาชอบลอยปนให้

แปลกร้ายเป็นดี

๕๗ พเลียงเห็นเลห์แล้ว

ยินฉงน ชย่นา

๕๘ สองใส่กลเห็นอกกล

ไชน้อย

ไหวพระย่ายังยด

หลานราช ฤาแม่

สองอยู่สองเคร้าสร้อย

สรวกหนาตาหมอง

๕๙ หมอกหมอกว่าให้

รับขวัญ

ขวัญอ่อนเชรจรัล

จมพา

ขวัญเที่ยวทวนแดนบรร-

พตข่า กงนา

ให้รับขวัญอย่าช้า

พรงเขว่นดี

๖๐ ฉ่าเจ้าพงขาวรอน

ชาคร เกศคณา

เชอเร่งเร็วไปทล

แต่ไท

พระภบศสร

บิควาซ สองนา

๖๑ ขาพเลียงไปไหว

บอกท้าวทกอิน

๖๐ ครันพึงวิราชรอัน

หมอจกเอาอินไก

ไปรับเรียกขวัญใน

หมอส่งเขือฮาไค

๖๑ เชื้อไปอย่ากาคแล้ว

ทูลแก่สองธิดา

สองพึงหฤหรรษา

สองพี่เร็วไปเข้า

๖๒ เบิกเอาข้างคันช้อ

กับพระพายพลันสม

เทียมใจเล็คแลชม

เร็วเร่งเร็วนักแล

รนใจ อยู่มา

เร่งให้

เขายู่ พระเอษ

ชอบข้างตัวเร็ว

เชือมา

อยู่เกล้า

ชมชื่น ใจนา

ช่วยน้องรพณ

เทียมลม ทัพ

ชอแท

ผยง มั่นนา

เล็คก้วยเกินพลัน

โคลง ๒

๖๓ ไก่ชนเขี้ยวผกข้าง

แนบข้างเกยนาง

๖๔ ไปท่นสาบสงไค

เขี้ยวบเจ้าเรามา

มาเทียบทงสองข้าง

พระแต่งจงสรรพไว้

७६१

จากอัยเยยวเจียนรุ่งเช้า

๖๖ ชนข้างไปผละฝ่าย มาคะคล้ายโดยทาง ถัดถึงกลางรอกบ
หมอมเฝ้าอยู่แลเห็น แสงแว่นเป็นโคมมลาก เป็นข่าวกาศย่ำวาม
ส่องถึงตามหาบ ขหวอยู่เยแยม ซ้อยว่าสองแลลัม มาแต่ดาว
แดนใด

๖๗ สองกระต่ายไขว่^๕
ไขว่^๕ไขว่^๕ไขว่^๕

ลกหลานบุ๋ญ

๖๘ การกรรหายั่วข้าง
ท่านใส่รักเป็น บัวนา

๑ ๑๒๒๒ ✓
คต.แกจกชาชาง ๗๗

578

๒๒ ขนานเห็นเข็นยุ รบเข็นอยู่คหลัก สองประจักษ์ตกใจ
ใครจักปนโยไค บัชวยสองลักไท แตนญาไป อนเลย

โคลง ๒

๗๐. เสียบไฟเบาหึ่งหอย
เมื่อไปริเสียนอ

๕๕
แรงบรรณนิตย
๖ ๖

ว่า

๗๑ เชิญบุหมขณช ขบช้างปรปรังตาม ทั้งสามไปประว้าย บ้าย
 หน้าส้เขาเขยว เหลี้ยวแลทางจรลว เหลี้ยวแลทิวเทินป่า ฝ่าแฝก
 แฉมแกมเลา กง^{ประเคา}ประคั^{ประเคา} หมู^{ประเคา}ไม่^{ประเคา}ย้าง^{ประเคา}ไม่^{ประเคา}ย้ง^{ประเคา} ตะเคียนตังสัค
 หมอก^{พอมใจ} พะยอม^{พอมใจ}คอก^{พอมใจ}ม่ง^{พอมใจ}เมม^{พอมใจ} อเนก^{พอมใจ}ไม^{พอมใจ}หลาย^{พอมใจ}พรรณ^{พอมใจ} มี^{พอมใจ}วลย^{พอมใจ}เวณ^{พอมใจ}เกยว^{พอมใจ}
 กิ่ง^{พอมใจ} ไม^{พอมใจ}แม่ม^{พอมใจ}มิ่ง^{พอมใจ}ไพบ^{พอมใจ}รีย^{พอมใจ}ค^{พอมใจ} ลม^{พอมใจ}พาน^{พอมใจ}พิ^{พอมใจ}ทะ^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}ก^{พอมใจ} ท^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ช^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}
 กระ^{พอมใจ}พุ่ม^{พอมใจ}ห่อ^{พอมใจ}เก^{พอมใจ}ส^{พอมใจ}ร^{พอมใจ} ส^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}น^{พอมใจ}บ^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ข^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}า^{พอมใจ}น^{พอมใจ} ต^{พอมใจ}ระ^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}าร^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ห^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ห^{พอมใจ}น^{พอมใจ} ช^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ช^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}
 ล^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}น^{พอมใจ} ไ^{พอมใจ}บ^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}น^{พอมใจ} ก^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}า^{พอมใจ}น^{พอมใจ}แ^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ม

ว่า

๗๒ ตามกันไปขึง ถึงคนเขาแต่ต่าง แลถึงค่างข้างชนี ฦฉ
 ร้องนำกลว หว^{พอมใจ}ห^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}อง^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ะ^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ม^{พอมใจ} เ^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ท^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง^{พอมใจ} แ^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}
 ข^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ช^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} หมู^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ะ^{พอมใจ}ท^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ท^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}ป^{พอมใจ}า^{พอมใจ} ว^{พอมใจ}ู^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}น^{พอมใจ}า^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ไ^{พอมใจ}พร^{พอมใจ} หน^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}หน^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ไ^{พอมใจ}ไป^{พอมใจ}
 ค^{พอมใจ}ะ^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} น^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ข^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ผ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ะ^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ} บ^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ิ^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ส^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ส^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ง^{พอมใจ} พ^{พอมใจ}ะ^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}น^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}
 ง^{พอมใจ}เ^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} เ^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}ผ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ผ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}น^{พอมใจ}บ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} ผ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ข^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}ง^{พอมใจ}เช^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ช^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}
 ส^{พอมใจ}ท^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}พ^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ด^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} หน^{พอมใจ}อ^{พอมใจ}ม^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}ก^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ร^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ} เ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}บ^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ไป^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ล^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}
 ก^{พอมใจ}ว^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}น^{พอมใจ}ไ^{พอมใจ}ค^{พอมใจ}ย^{พอมใจ}ท^{พอมใจ}า^{พอมใจ}ง

๑๖ หมอยอกความสองเจ้า พระยู่ให้สองเจ้า

ไปสู่แล้วเชิญเชื้อ

๑๗ สองเห็นเสือกทรายเผ่า คร้ามกลวกรมกรานเข้า

ไปกรายไหวทงสอง

รำ

๑๘ คามองเลียบพริบ เห็นเสือกกลับเขนแมว แดงระราศศัลลภณ

มลกเห็นโฉมยเจ้า แปรรูปเฝ้าหอกสะถาว ควชาวนตาเผือก

กลับตระเลอกเขนยาว พงมลาวโถมกล้องแก่ง งามอันแดง

โด่งแดง / ทรงลูกเลงเส็ดรวล สคราญควญงามฉนค ระบุคเขน

กลางแก่ง ตระแห่นรปลกษณะค มีมรยาทเลียมสวาร์ สองถวายสักการ

บูชา อันแต่งมาทกลึง ึงทลสวาร์สองไท้ สองราชักมกรายไหว

พระบาทเจ้ากมา

โคลง ๒

๑๙ ทกขีตาเท่าฟ้า เห็นแก่พระเจ้าข้า

พระยู่เจ้าองค์เกยว

๒๐ ขีบเขยวมาแต่เจ้า สองให้เชิญพระเจ้า

ไปรคเปลื้องทกขีหลาน ท่านเทอญ

๘๓ เชิญช่วยภารุแล้ว เงินและทองกองแก้ว

๒
อเนกขาของถวาย

๘๒ กามกรรหยาเหิมใหม่ พระช่วยพระชกให้

ลอร่าชัพน์ความตาย

[illegible]

๘๔ สองฝั่งไค^๒บับ^๒ ไหว^๒ตร^๒บ^๒อ^๒ย^๒บ^๒มี^๒ว^๒าง สองนางสนองคำ^๒ค^๒อ^๒บ ขอบ
คำ^๒พระ^๒บ^๒เจ้า เสนอ^๒ม^๒ฤ^๒ค^๒ร^๒อย^๒เ^๒้า มา^๒โ^๒ร^๒ว^๒ให้^๒ส^๒ว^๒าง^๒ส^๒ระ^๒เบ^๒ย

๘๕ พระเฮยเขยเข้ามา จักตายข้าตายมอด ^{หมอด} เนอนกหลอคหินทาง
ต่างแลรกกทกคคเค้า ^ค ขอพึ่งบุญพระเจ้า ^{เจ้า} ใจพ้นความกลัว

โคลง ๒

๘๖ บั้วอยู่ยู่แย้ม ข้อยว่าสองแสดล้ม อยาร้อนใจเชื้อ

โคลง ๓

๘๗ สองนางเมื่อเห็นวัน รงทนออกปากบ่น ไปว่าหลานแก้วถ้ำ
ถ้ำท่านทูลสาร

ร้อย

๘๘ มินานางโรยนางร่น ไหวยชนชมลา กษมอมมาชนข้าง
เลียบเค้นข้างคั่นเขา คั่นไต่เต้าตามทาง เหลียวหลังพลางระไ
ชมไม้ไหล่สะอาค เหมือนปราสาทพิศาล คือพินามน^{โหนด}เทयर
๘๙ ^{เกสร}อาเกียรณแถมคอกแคง แสงคยบทมราค ภาควิเชียวสรค คือ
มรกตรุ่งเรือง คอกเหลืองเพียงทองสกล ชาวคหมกคากาย โอภาส
พรณพิจิตร พิชภูมิลำเนา งามเอาใจไฉนอัย คล้อยลงถึงคันท้า
เล้งสยล้าพฤษา งามพอลาคาค เพราะพอลหุพัง นกประนังกัน
ร้อย เพราะไพร่ก้องปาก้อง เพรียกพนพฟ

เสียงนกคอก

ร้อย

๘๘ เสียงโนรีลาลิกา สดว่าฝงก่เหว่า แชกเค้าเกล้าคลั่งโคลง
นกเอียงโองค้เคียง เสียงแซงแซวโพระโคก โคมามายนางนวล
กะสาสรวลละสัน กางเขนผ่นแผ่แพน แอนอลจอกกียกก ชน

เสียงที่ร้อยโพระ

ทวนคอก

คอก

พญา

ของกินสรรพอาหาร ตระการเกล็ดมเหสีเข้า แต่งไว้รับเจ้า ว่า
แต่งไว้รับขวัญ

โคลง ๒

๘๒ ไบทันว่าจะแจ้ว พระบ่เจ้ามาแล้ว
ก่อนแลถึงเรือน

ว่า

๘๓ เห็นท้าวเหมือนจระกุ่ม ชะอุ่มบนเวหา สองสงกาะให้ สอง
ประณมมือไว้ รอยบ่เจ้าเรา

โคลง ๒

๘๔ แลหาสองฟลายง เห็นแต่ไกลมาเพียง
ดั่งไตกนเมือง

๘๕ ประนังเนองนงเผ่า ข้างลงข้างเข้า
มากรายไหวสองนาง

๘๖ สองแลพลางสองไหว ไต่คองรอยไท
บ่เจ้าเรา

๘๗ เขาคือท่านแท้ พระบ่เสด็จมาแล้ว
อย่าไต่ลังกา

- ๘๘ มาจะอาราธนา^{๘๘}บเจ้า^{๘๘} กรประณมคังเกล้า^{๘๘}
กราบไหว้ทงหลาย^{๘๘}
- ๘๘ ปรายข้าวตอกคอกไม้^{๘๘} ถวายอุยเทียบทองไหว้^{๘๘}
กราบเกล้าสัก^{๘๘}
- ๓๐๐ พระมยคียงฟ้า^{๓๐๐} ขอพระเ็นคชา^{๓๐๐}
ท่านให้เห็นองค์^{๓๐๐} ท่านนา^{๓๐๐}
- โคลง ๔
- ๓๐๑ ส่องผงอาราธนา^{๓๐๑}ไหว้^{๓๐๑} อารักข^{๓๐๑}
ขอท่านแสดงสิทธิ์ศักดิ์^{๓๐๑} อายาก^{๓๐๑}
ขอเขนทพานก^{๓๐๑} นตยแค^{๓๐๑} เผอนา^{๓๐๑}
ขอพระบเจ้าตง^{๓๐๑} แต่งให้^{๓๐๑} เป็นตัว^{๓๐๑}
๓๐๒ บคเคยวพระบ^{๓๐๒}ให้^{๓๐๒} เห็นองค์^{๓๐๒} ท่านนา^{๓๐๒}
งามรปงามโฉมยง^{๓๐๒} อะเคือ^{๓๐๒}
บผอมบพิทง^{๓๐๒} บหนุ่ม^{๓๐๒} งามนา^{๓๐๒}
บแก้ผผวนเือ^{๓๐๒} ปากควดาตร^{๓๐๒}
๓๐๓ ส่องเจ้าเห็นบเจ้า^{๓๐๓} ส่องชม^{๓๐๓} ชันนา^{๓๐๓}
ส่องกราบกรบังคม^{๓๐๓} เคยมไหว้^{๓๐๓}

สองถวายเครื่องอกม	สยส่ง แลนา
ผจงแต่งบูชาไท้	บ่เจ้าจงเอา
๑๐๔ บ่เห็นสองเจ้าเพ่ง	ภักดี อยู่เนา
ไ้บ่ปองปราณ	หนุ่มหน้า
บ่เอากระยาคว	ผจงแต่ง ถวายนา
เห็นบ่บ่สองเจ้า	พนองยงค์
๑๐๕ แล้วสองกราบไหว้บ่า—	บวงสรวง ท่านนา
ความยากแถมลงท่งปวง	ถดอย
ขอพระช่วยช้ทรวง	ทกซ์ทေး ไสร์พ้อ
ลลภาเชอซาชอย	ทำไ้โคยง
๑๐๖ จักถวายแก้วแก้วโกฏ	เงินทอง
และสิ่งและแก้วนกง	ลากให้
วิวถวายเผือกเขาทอง	หงส์ห่าน หมนา
เป็ดไก่เหล้าขาวไห้	บ่เจ้าแทนคุณ
๑๐๗ บ่ฟังบ่ว่าอ้า	ชดส บารัน
สองอ้ายขนบานค	เกลียดจ้าง
ภักดีถึงเคียวค	คียง คินา
ความโรคเชอจกร้าง	อัยารอนใจเชอ

๓๐๘ ไซ่กลฉี่ไล่ซาก

เวร่อนชวนชวายหา

ชกเท้เจกล่าวมารษา

ทำบาปมาเลี้ยงท้อง

๓๐๙ เรานเราเทพเจ้า

เขาไล่สมญาเรา

แรงบุญสั่งสนองมา

เสวยพิภพล้านเข้า

๓๑๐ สิทธิฤทธิเรืองเดชด้วย

สร้างกศลเป็นทน

สมบัติคงมกกล

สรรพพิภพเข้าซอน

๓๑๑ บู่เห็นสองเงา

จักช่วยสองกษัตริ

จักเชิญพระลลิต

สองแม่อย่าไขวเขน

มะเมอมา อยากนา

เคร่ต้อง

จำท่าน ขนนา

ว่างร้ายฤาอา

หอมผา ไสร์นา

ปู่เจ้า

พนเพิ่ม แดแม่

ชั่วฟ้าล่มกัลป์

ผลบุญ สังกา

บู่รอน

ไหลหลัง มานา

เลิศล้วนสมบรณ

ปราณี นัคนา

อย่ารอน

ลาสุ่ สองนา

อยู่ถ้าพงสาร

๑๑๒ สองไหว้สองกราบเกล้า สองถาม
 ยังเท่าใดขนงาม จักเฝ้า
 บ่ไฉนใช้คนทรมาน คนชั่ว นะแม่
 ขนชเกล้าหน่อเจ้า แผ่นผู้ม้วย
 ๑๑๓ หมอเหมาหมอแก้แก้ คณความ มากมา
 จักกำหนดโดยถาม ไปไ้
 หลานเขยค่อยพยายาม ฤาอก เราเลย
 ขว้างน่านักไท้ ธิราชฝ่ายถึงเรา

โคลง ๒

๑๑๔ สองนางเยาว์คว่ำกราบ แม่ว่าเห็นพระชำ
 ให้งให้ไปเตือน บ่เพอญ
 ๑๑๕ เตือนสองสระเกศแก้ว พระประสิทธิ์ให้แล้ว
 บ่เจ้าลาสอง
 ๑๑๖ มอชดาเมสบุฝ่าย หายขคเคียวเห็นคล้าย
 คลาดเพียงลมลิว

ว่า

๑๑๗ เลี้ยวฉิวถึงทอช บ่เหาไม่เลียงไม่ไล่ ไม่ไผ่ไขว่ลูกกลม
 เขียนพระคนกลมอยู่กลาง เขียนสองนางข้างและองค์ สองอนงค์

กอรปท้าว โนมน้าวชักชวนมา ยันตร์มาयरารวยรอบ รายชอบทั้ง
 ลีล^๑ บุษบณณตร์เมิลไม้^๒ ย่างใหญ่ไถ่เจ้าอ้อม^๓ บุษบมอศค้อม^๔
 ยอดทองดัดกัน

ว่า

๑๑๘ ครั้นยางยีนคำ^๑ ใจพระลออยู่^๒มิกกลม^๓ บ่เอาลกลม^๔บ่กลาย
 ยาง^๕ วามมอศค้อม^๖กาย ปลายไม้ฝายยะยัน^๗ ไชไม้ฉันยะย้าย
 คล้ายลกทรงกระบัก^๘ ลมพิศลูกกลมฉัน^๙ กลกั้งหันกระคว้าง^{๑๐} ลอบพิตร
 เจ้าชาว^{๑๑} บินเพียงลมฉน^{๑๒}

โคลง ๔

๑๑๙ ฝนเห็นพระเพื่อนไท^๑ แพรทอง^๒
 ล่องแนบนอนแนมสอง^๓ ทรายไท^๔
 ล่องศรีลอคกรตระกอง^๕ กอตราช แสนา^๖
 ชวนชักไปไล่ไล่^๗ สู่บ้านเมืองสรอง^๘

โคลง ๒

๑๒๐ พระทองผทมคนชน^๑ สรทนเทยรสระอน^๒
 ประหวาดไยไยหา^๓

ว่า

๑๒๑ บ่กลาสมปฤทัยพิตร พระสนมสะกิดกนก เห็นพระภริยาพิการ
 ึ่งเอาสารพิกล ทลแต่ภควค ชนนนาถริขาว ร้อนผ่าวหฤทัย
 อไปยังลภยพิตร ท้าวธเห็นผิดแก้ตา ธิกว่าบายงกชชมใจ พ่อ
 เป็นโคแกอกแม่ ท้าวทลแต่แม่ธหัว วนนตวชาสน ใจเข้าชนผค
 ฝน คนนฝนเห็นถนค ว่าสอภษทวียเพอนแพงทอง นอนแนบสอง
 ข้างข้า หน้าแนบหน้าออร สองสอภษทวียเพอนแพงทอง นอนแนบสอง
 เชิญไป ใจเข้าไหวทงระผล ออกข้านทงระคว่า ทกขบรู๊กล้านสน
 เศวร่า จักใคร่เข้าไปหา เยี่ยวลกลาแม่ธเกล้า ขอบพิตรพระเจ้า
 ท่านท้าวเข็นค ลูกรา

โคลง ๔

๑๒๒	ออกท้าวพังดกไท	ทลสาร
ถนคทงใจจักลาน	สวาทใหม่	
น้ำตาท่านคชธาร	แถวถึง ลงนา	
ให้ขบรู๊ให้	สระอินอาคร	
๑๒๓	ค้อกโหลกแก้ว	กลอยใจ แม่เชย
เจ้าแม่มาเย็นโค	ก่งน	
สหมยคแต่มีใน	ภพแผ่น เรานา	
ชเนกขบรู๊	โกฏีไว้จักยา พ่อนา	

๓๒๔ นายแก้วรักอยู่เริง

เร็วเริงพระโอรมา

หาหม่มหมื่นแพทยา

หาแม่แก้วหน้า

๓๒๕ นายขวัญหาทุ่งถั่ว

ทุกหมื่นชนมลนาย

ละเมอไพร่เริงชวนชวาย

ชาเทศทองปวงไว้

๓๒๖ คลังกลคลังลูกแก้ว

รักจอม่ายเยยวยา

สิ้นทองแผ่นคินรา

สิ้นแต่สิ้นจงเจ้า—

๓๒๗ ขวนชวายถึงขนาดพรอม

หมอลำไคทำสรรพ

บนานพระลอพลัน

ถั่วหม่มหมอลำ

ไปหา

อย่าช้า

หมอลำค มาณา

หม่มแก้วฤติยา

ทั้งหลาย

ช่วยโล้ว

อย่าช้า มาณา

ผายข้างชาวคลัง

กนา

หน่อเตน้า

แม่ลูก กัก

แม่ไคแรงคิน

เพรียงกัน

สิ่งนั้น

สรว้าง สะเขยนา

ท่านให้เหลือเพื่อ

๓๒๘ ออกท้าววิราชไท

แรงรมย์

นางพระยาพระสนม

ชันหนา

มนตรไพร่เมืองชุม

สทชน สะเบยนา

ลอบพิตรเจ้าหล้า

สว่างคลุ้มหายมัว

โคลง ๒

๓๒๙ สองขบขยป้อยู่ถ้ำ

ฟังข่าวพระลอชา

อกร้อน

คือไฟ

๓๓๐ ให้ไปเตือนข้เจ้า

ขวาม้หมอเถา

แกแกล่คนเรา

มานาน

ว่า

๓๓๑ บกเอาจสามชาย ร่ายย่นตรมากกว่าเกา เขย่นพระลอเจ้า

ขย่กลาง เขย่นสองนางแนบสองข้าง กอดเจ้าข้างรตวัง ชุกทั้ง

ท้าวชวนเต่า แล้วบ่เอาตะเคียนใหญ่ เกาอ้อมใช้สามานย

ปลายไมกรานกมลง บ่เออชิงบกลกชน คนไม่พนพะพน ไชไม

สันพะพค ลกกลกชนย่นตรวง ลมลวองทะทก พักถกทรงทะทว

ลมสรวาเสียวเฉียวฉิว ปลิวกระพือยาหยก ถกพระองค์ท่านไท

ถนคกตสองนางได้ ลบให้แลเห็น องค์นา

ว่า

๓๓๒ ท้าวเป็นหนักเล้าวก่อน ทั้งเห็นสองอ่อนแก่ตา มา
 ชักไ้^{ท้าว}สร้อยยาว มาเชิญท้าวสร้อยเรือน ใจท้าว^พเพื่อนพะพัน
 สันพระองค์ทะท้าว น้าวพระองค์ยะยัน ผันพระพักตร์ขยิพิตร ไปยัง
 ทิศตะวันออก เขาจึงบอกนางบุญเหลือ อธิษเมื่อยังลูกไท
 ให้มาพลาวันทก สลักกุญแจพระองค์ ทรคนึงลงแลพระพักตร์
 พระลอลักษณกลีกล ทายค้อกร้องไห้ มือท่มทรวงได้ได้
 ลูกแก้วกับตน แม่เอ๋ย

โคลง ๔

๓๓๓ เจ้าไขทกขแม่เพียง	ภเจ้า ลูกเฮย
เจ้าเคลอนทกขบางเขา	สว่างวัน
มาเห็นพ่อเงยบเหงา	หนักกว่า ก่อนนา
ทกขเร่งซอนเหลือซอน	ยังพาทยแบ
๓๓๔ หลิงชายเหลือแหล่งหล้า	ฤยล ยากนา
เห็นแต่เราสองคน	คัมวย
คืนไทพอกับตน	เขนตง นนา
แม่พ่อตายตายทวย	พ่อแล้จอมใจ แม่เอ๋ย

๑๓๕ นายขวัญนายแก้วเร่ง

ชวนชวาย หุ่นรา

หาหม่อมทองหลาย

ทวนน้ำ

มาเร็วเร่งขาสาย

สมรแม่ เร็วรา

เกินกว่าอย่าได้ช้า

ช่วยทวยหัวใจ

๑๓๖ ทาสินสยล้าถวน

มกหมอ

ทั้งแผ่นดินฤาหลด

อยู่ไ้

มาแก่พระเลื่องลอ

ฤาเคลือน คลายเลย

พระแม่ไท้เห็นไท้

ลูกท้าวพิศว

๑๓๗ ท่านไท้ชมถวนมิ่ง

มนตรี ท่านนา

เผยมานฉายเล้าวนย

ท่านพร้อง

สมเด็จบนาม

ศัวราช เรานา

ยายหายใช้ซ้อง

สวาทแคนคำใจ

๑๓๘ ทรวรไทรหาหน้าหมุ่

มกหมอ

ก็ระยังเหลือหลด

อยู่ข้าง

สิ่งไทรพึงพอ

กิดเร่ง กิดนา

ไทรชอบทำอย่าร้าง

เร่งเทญเร็วทำ

หมอลีทวิชัยแก่ไท

๓๕

ว่า

๑๓๘ มนตรเจ้าพระกฤษณา ทรรพหาหมอกฤๅม ฝั่งรู้ว่า
 หมอลีทวิชัย นนออกไปอยู่ป่า ริมล็กกว่าทั้งหลาย คณพินลาย
 พินล็ก ตรึกไตรศาสตร์าคม บรรดสมลัทธิสามรรถ ช่างทำโดยคุณ
 ไทยฤทธิ ธิประกาศคเส็จสรรพ เขาเร่งรีบเข้ามา บดง
 กระลาภณทพธิ พลเทพผู้มีฤทธิ คักคัลลทมิมนตราคม บรรดสมทำ
 ไทยศาสตร์ ให้พระลอราชหายหลง ให้ท้าวธตรงอกกมนตร์ เจ้า
 สากุลสว่างสะเบย เสวยโอสถประสิทธิ อันมีฤทธิพิเศษ สรร
 พระเศศพระสถณ ึงมณฑลสามชน บนในไว้อารกษ กลางไว
 ยักษ์บริบาล ทวารนอกไวบิศา อากาศไวภคคณา อยุ่รักษา
 ทกแห่ง แล้วแต่งการเอิกเกริก เบิกส้มโอสพธิ เบิกยายศรี
 ทำขวัญราช พระบาทให้รางวัล สรรพอุปโภคพิพิธิ แก่หมอล
 ลีทวิชัย หมอลดไปโดยลำดับ ให้ล้ารับเสื่อผ้า ให้แก่หมอล
 ฉวันหน้า ผู้อยู่เฝ้ารักษา ท่านนา

โคลง ๔

๑๔๐ เห็นคุณของราชไท จิตา ท่านนา
 ท่านยเห็นไทยหา อกใหม่
 พระลอราชจักมา ฉาไ้ มาเสย
 สองราชละห้อยให้ แต่ถ้าภูบาล

๓๖

พระลอลิไล

๑๔๑ ฝั่งซ้ายสองฟลียง

ไปพลัน

ถามผู้เป็นคุณใด

๕

คง

เข้าไปยังคณิศ

พระยี่ แลนา

พระยี่เฮยยังก

เมือท้าวจักมา

๑๔๒ บ่เล็งเห็นทัวแล้ว

ทกอัน นามเ

บอกข่าวเขาแก่นัน

แต่งเฝ้า

มคหมอจักเทียมทัน

เขายาก นักนา

ไว้บักกลอยเจ้า

ค้อด้วยเขาเอง

โคลง ๒

๑๔๓ เชื้ออยุธยาเกรงเกลือกข้า

สองจกพลนเห็นหนา

พระบาทท้าวจกตง

แม่แล

ราช

๑๔๔ บร่าพงถึงเทพคา หากนมาแต่บ่า มาแต่ท่าแค่นัก มาแต่

ถาคหา ทกทศมานงเฝ้า พระยี่เจ้าทกตายล คนบรพารทกหม

ทรวจตราอย่ทกแห่ง บ่แต่งพระพนลยค คีรพรมรณษยคณกุมาร

บรพารภคยคาง คาเคียรทามมหิมา นายกคนแลเรคน คนเทพ

หาวทาวีหาญ เรืองฤทธชาญเหลือหลาย ดังเป็นนอยเป็นมละ

ทวชนให้ชชาง ยางชเลือชชห ยางชหมชหม ยางชชชชชช

ภคสมัยกทัพไปเมืองสุวรรณ

၈၆

ชมาเผือกผืนผาย ข้างขวายชแวง แผลรของกองนากลว ภาดแปร
 ทั่วหลายหลาก แปรเป็นกักภาษา เป็นทวาทวแวง แสรงเป็น
 หวเสอหวซาง เป็นทวกวางทวคณัน ทวต่างกนพณลัก สละคคณ
 อาวอ เครื่องระยทอชยง เตนโลกลวระเบง คคเครงเลียงคระกรน
 พนไม่ไหลหินผา ภายตากนผาตแวง ระเวรงองกองกัเกรียง เสียง
 สะเทอนธรรณ เทยขพลผเส้งสรรพ บักขังคบทกประการ ริงบอก
 สวอนะใช้ ให้ทั้งยามนตรกล บอกทงกลอนระท่า ไหยาอย่า
 เขาเผือก มนทรวเหอดทวยคคกใหอรกษเขาหน ผเขาแพแลวไซร
 กงจะไซสลาเหว เกินเวหาไปสู่ เชิญพระภอรท้าว ชักมาสู่
 สอญย้าว อยาคลาคาก ลังน

โคลง ๕

๓๕๕ ๑ ๒
 นาคพลบเพา

ខែមេសា

๑ ๑ ๑ ๒ ๓
ของอภิชนมพรรคณา

๒
คลาศเตา

๕
ขณฺฑกคณฺหา

นัยโกฏี เกรียงแสง

๗ ไคลยพลลกลาเต้า

คำนวณได้โดย โพนม

๑๕๖ พศเพยนนผพวกพอง

เพียงพล มารด

๔๖๑๗ เต็มข้าพบุรุษโพธิ์สนทนา

เหล็กกล้า

๘
ขบวนการมาทอล

แสนราญ

๙๖
ผลฝ่ายแค้นชก

๑ ๒ ๓ ๔
เรียงเรียงเรียงกัน

ว่า

๑๕๗

มากลากลากกันแค้น ฝนแฉกแค้นเข่นชก ฝนกรวยพุง
 แล่นไต่ยุงโลกเค้น บ้างหลยบ้างหลิกเร้น ขี้ค้อยคิ

โคลง ๔

๑๕๘

ฝนยุงรบกบตัว

ฝนแขวง แคนนา

ฝนแสงแผดรบแรง

ร้องเร่ง พลนา

ฝนแฉกรุกรานร้าย

รบเร้ารอนผลาญ

ว่า

๑๕๙ ฝนยุงรบกัน กระจุกตฤทธาว ฝนมฝนไต่แทง รบแรงฝน
 แสงแผด ฝนเจ้าแฉกร้ายร้าย ร้องเร่งพลคล้าคล้าย ฝนค้อย
 รุกราน

ว่า

๑๖๐ ฝนคัลไฟคะคลุ้ม ให้ควนกลุ้มเวหา ภัยแรงยาแรงมนตร์
 ฝนแทนทนทานยาก ฝนฝากข้าวแกลุ่ม ฝนก้องอุมพรม ลึกพลคปร
 ปรังมา ขอกแก่เทพคาเลือเมือง พาหလာเหลืองอบาทว อากาศ
 คลุ้มเป็นควน ฟ้าเครงครวชิตผา ใจเมืองบ่าทงระผก หัวอกเมือง
 ติงระพิง เทพคาพิงพะพัน ตกไรสนัระรวี กลัวฤทธิพระบู ฝนค

เกรียงไกร หมอลีทวิชัยเล็งเห็น ทัพใหญ่เกิดใหญ่ บัหมอไกร
 ไกร ครกซี้ให้เห็น อินเป็นน่นปรตยกัน ทัพลีทวิชัยคึกคัก
 รงทลแก่ออกนางนาฏชนัน พงคคิอศัรราย ว่าระกันกันยได้ ให้
 มาเห็นเชืญประหลาด ทกประการนาฏพิลาป สองมือทาบค็อกให้
 ใครจักช่วยเจ้าได้ ลูกแก้วกัยตน แม่เฮย จอมใจแม่ฮา

โคลง ๔

๑๕๑ บัหมอไกรกณ

เชืญบัเล็งแลด

บัเฮยเฮนคด

บัช่วยลจากให้

๑๕๒ บัคยวาพน

เทพคาสทอศกก

ฉัสางสวารักย

ยาท่านเคิมมาให้

๑๕๓ ทลัศทลัน

ทกเทพฉัสางสวรพ

ยังยาหยกทกอัน

มนตร์และยาจากแก

อกก

ก่อนโลว

เชืญช่วย ทุรา

กิงแลเมองหลวง

แรงนั๊ก แม่ฮา

ท่านไซ

เราพ่าย หนนา

เลื่อมข้างยาเรา

จักกัน แลนา

พ่ายแพ

เราเลื่อม ไปนา

ท่านไถฉันไค

๓๕๔	ปราณออกท้าวราช	มารดา ท่านนา
	ฟังเร่งแล่นโคกกา	หมั้นใหม่
	นำค้ายัสะเขยตา	แฉวถ้ง ดงนา
	ให้ยุ้งให้	แหบแห้งหัวใจ

ว่า

๓๕๕ ผีภายในแล่นออก แลนา ผีภายนอกแล่นเข้า แลนา เทพคา
 บู้เจ้าสัง แลนา มาทำคงบู้สขณ แลนา ให้ย้อยหย่อนทุกสิ่ง แลนา
 จึ่งให้สารไปกล่าว แลนา จึ่งให้ข่าวไปถึง แลนา ส้มิงพราย
 ผู้เภา แลนา บู้เจ้าฟังแล้วโลว์ แลนา บู้จึ่งใช้สลาเทิร แลนา
 เค้นเวหาไปสู แลนา ตกลงอยู่ระคน แลนา ปนหมากเสวยท่านไท
 แลนา ครนท่านไค้หิยบเสวย แลนา ขนานเลยลธราช แลนา
 ใจระชาครอนรอน แลนา ถึงสายสมรพณ้อง คิคบลุเลยซ้อง ชุ่น
 แค้นอาคร

โคลง ๔

๓๕๖	ท้าวทูลธิราชไท	ชนนี้
	ให้ว้าทบกงขศรี	ไล่เกล้า
	ข้าพระอยู่มามี	ใจเหินอัย พระเฮย
	รักใคร่ลาพระเจ้า	เทยวเหடன்พนาสณห์

๑๕๗ ออกท้าวพังลกลไท

เจ้าแม่เป็นไคนา

มกหมอยูรักษา

สุกกาลังเขาส

๑๕๘ ด้สร้างเขาส่งข้า

มนตรมายายำ

วันไกรราชลิลลา

อกแม่ผอมไซ้ขว้า

๑๕๙ พระลอลาบไต้

ขัคนงขัคนอนลก

ไธศวรยบเป็นสข

ไธยคะนังเสนหีสร้อย

๑๖๐ นางเมืองนงแนบเฝ้า

ถนอมบาทขงกษรคั่น

พระสนมร่ำเพยพัต

พระราชชนนีได้

ทลลา ทานนา

คิงน

สงวนราช นรพ้อ

ยากแท้ทุกอัน

เต็มมา มากนา

หยกข้า

ยกย่าง ไปนา

หล่มหล่มพระองค์

ทนทุกข์ อยู่นา

ละห้อย

เสวยโคก ไสร์นา

บ่ไต้ส่างสะเบย

จอมกษัตริย์

ไต้เกล้า

ไกวแกว่ง วินา

ลูปไล่โลมขวัญ

๓๒๓ พระลยบสร้างเคว้า

ศรีหมอง อยู่นา

พลบมะเมอหาส์อง

ท่นมหน้า

๕
เคลมโคล้หวาดใจของ

ປ້ອງໄວ້ ລູເລຍ

คิดคะนองไฮ้อา

ใคร่กลืนใจตาย

๑๖๒ ^๕ ^๕
คนขนวนว่าข้า

ຈັກໄປ

ประพาสชมไพรพลาง

๗ไล่ช้าง

ชมพูนมพนาลัย

ผลงานได้ มฤคนา

๑. ๒. ชมบาทงพงกวาง

เดือนจตุรศก

๑๒๓ ออกท้าวพงลิกไท

ปรารมภ์ อยู่นา

ปากว่าจะไปชม

ทำไม

ครั้นจะไปจะไปสม

สองนาง แลนา

ไล่เล่ห์วอนใจใจ

ก็ห้ามฉันใด

๓๖๕ หาดโหลหาดวนมิ่ง

มนตร

หยาบสัทธิตยล-

ศาสตราจารย์

๐ ๑ ๒๔๔
แถลงการณ์กษัตริย์

ทกลึง แล่นา

โหรว่าจกห้ามเจ้า

แผนสถาปนา

๑๖๕ สิทธิชัยทูลแก่เจ้า
แม่เทพมัททกต
มนตร์ว่าเห็นชัค
กัสังสารถึงไท

จอมภษัตริย์
ยไ้
ทกสิ่ง แลนา
สืบสังกลความ

โคลง ๓

๑๖๖ ขชอบคำความมนตร์
แก่นนยไ้แก

กลกล่าวคิชอบแท้
คิงนเห็นควร

โคลง ๒

๑๖๗ จิงเล็กรยวรายาตรเ้า
พ่อเฮียปราณ

กล่าวแก่พระลอเจ้า
แม่รา

ว่า

๑๖๘ แม่ฟังคำพ่อว่า ใครเล่นข่าชมเขา แม่เภาไซ้คำจริง พ่อ
ค่านงอินไสร พระบอกจงจริงไ้ แม่รู้เต็มใจ หนึ่งรา

โคลง ๒

๑๖๙ ขำว่าฟังอินแท
พระห้ามชัคไ้

จะบอกความจริงแล
ลภนา

๑๗๐ สิ่งโคพอใจแก้ว
ชัคข้องใจขุน

ยังห่อนญาไ้แคล้ว
แม่นา

๑๗๑ เป็นตามความชอบแล้ว

กำพร้าฤาชน

จักแต่งตามใจแก้ว

อินเลย

๑๗๒ พระเอยหัวไข้

เพื่อนไท้แพงทอง

คิดใคร่ไปเห็นหน้า

๑๗๓ ความขบถลูกขี้ไต้

อิราชแล่นหัว

บร้างเห็นหน้าไท้

ลูกเอย

๑๗๔ ลาขั้วบาทเจ้าหล้า

จริงผายคนมา

ไปสู่สองแล้วข้า

โคลง ๔

๑๗๕ เจ้าไปแล้วเจ้าจัก

เนอสู่อุ่เลือกฤาเลือก

ฟังคำพ่อคึกเหลื่อ

คึกขี้ไต้ลั่นไต้

คนเมือ ลูกเอย

จักไว้

เหลื่อที่ คึกนา

แก้วอันฤาสะเขย

๑๗๖ ไทขอคึกชอบถ้อย

จักแต่งไปสู่ถาม

จักรับพระางาม

ไ้จ่ายฤาขี้ของ

คลองความ

พนอง

สองสู่ พระนา

เท่าเส้นยงโย

๓๗๗ คำรีโคยรชัน

เยียนกน

เยียวพ่อสองเขาวมาลย์

ห่อนให้

ทางไกลเที่ยวทูลสาร

ยลยาก พระเอย

ข้าพระไปเองได้

ง่ายแท้ทุกอัน

๓๗๘ พ่อไปแล้วนะเจ้า

คินมา รชตฤา

บรอกเลยราชา

อย่าฝ้าย

ยาอิกสิ่งมนตรา

คมายิ่ง ยานา

ฉีกร้ายคนร้าย

รชกไค้กลใด

๓๗๙ เมืองเราอย่าทวร้าย

แรงนัก ลูกเฮย

เขาส่งผส้างศก

ข่มแล้ว

ฤาบาบั้นไทรจักร

จักรรชก ฤาพ่อ

หล่มแผ่นคินหล่มแก้ว

แม่หล่มไค้ควรรย

๓๘๐ รอยท้าวทูลบาทเบ้อง

บุญชวร

พระบู่เขาเรารอน

ชาตเกล้า

เขาคุมเคียดจักหลอน

ทำโทษ แทนนา

ฤาพ่อจักไปเข้า

สู่ใจมมอเชญ

* ๑๗๑ ถึงกรรมจักอยู่ไต่
กรรมบ่มีใคร

กุดล่งสนองไป
ขายส่งจำตกข้า (๕๑)

๑๗๒ ฝิไปถึงแล้วและ
ทกรรณแสนศัลย์

เสวยสุขไสดเสวยสรวรค
บอยู่เลยลาไท

๑๗๓ ทายค้อกให้พาง
ค้ำแม่สอนสกลสอน

รอยกรรมราชจักหลอน
รู้เท่ารู้เวนไว้

๑๗๔ จำคัลยท่อยถวน
คลึงคัลทานผลบัน

๑๗๕ ขอมล็กใจกรรม
แม่จึงได้เจ้าหล้า

อันใด พระเชย

ฆ่าข้า

ถึงที สุนา

ช่วยไต่ฉันใด

ถึงกรรม กัด

หมื่นใหม่

เพราะชย กัด

ชีราชแล้วจักไป

เมือมรณ

ยไต่

จักลือ พระญา

กลดกลุ้มมวนน

เจ็ดวัน ลกเชย

เท่าฟ้า

ชายชชบ ไนา

แม่แล้สูกใจ แม่เชย

๑๘๕ สิบเดือนอุ้มท้องพระ	ลอลักษณ์
ส่งวนบิลมตณลัก	หนึ่งน้อย
ตราขพระบนไกรจักร	เสด็จตลอด มานา
ถนอมอาบอุ้มค้อยค้อย	ลยเลียงรักษา
๑๘๖ และวันสามคาบขอน	เป็นนิตย์
ขมิให้ใครทำผิด	แผกเจ้า
แสนสงวนคู่ชีวิต	ญาติใคร่ กลายเลย
เทียรพระกึ่งเท้า	ตราขรู้เสวยเอง
๑๘๗ บรรจงกับข้าวแต่ง	ของเสวย
ขมิได้เลินเล่อเฉย	หนึ่งน้อย
สรรพเครื่องพระลูกเขย	ไตรทรวร แต่งนา
ขวางใจงักอัย	แก่ผู้ใดทำ
๑๘๘ แค้นน้อยแม่พรวาเลี้ยง	รักษา พ่อนา
จนเรวีญชนมา	ตราขได้
สมบัติผ่านภวคา	ถวิลยราช
ญาติพ้อรำวกให้	แมนตรอมตา

๓๘๘ กงซพหวงโกพง

ภมร พอล

มวชพหวงฝากฉ

พ่อไต่

ทั้งภาพของคดี -

ลาจาก ออกนา

๙. แม่ตายจากโรค

ฝากให้ใครเฝ้า

๑๕๐ สกใจสกแม่ห้าม

ਗਦਰ ੧੯੧੫-੧੬ ਆਦਿ ੧੯੧੬-੧੭

สอนบ่ฟังแม่สอน

๒๒
จักเต้า

หน้า ๑๖๖

ทักษ์ใหม่ หลวงนา

แม่อยู่ตงแต่เครา

โคกร้อนฤๅสะเบย

๓๘๑ ลูกเขยจากแม่โธ

กรรมไค นาพ้อ

ตั้งแต่คิดเกิดขึ้นไป

^{๑๕} ศัลย รอย

แม่เคยวอขย๋ฮาลย

คนทเวษ แอนา

มาแม่ระจมน้อย

หนึ่งให้คลายใจ

๓๗๒ ชมปรากฏชมผากเฝ้า

วิธีใด เกศนา

เชยปากทาดร๑ไตร

พรศพรัง

๒๑๒
ชมพุกตร ดงแขวไซ

ชวณเนตร

พิตรพองามสังคโลก

๗๖

๓๘๓ รุบนาสีกแก้วแม่

รุบเคียงคางคอกใจ

รุบนอ^๕รุบนมใส

รุบไพล่หลังอกข้า

๓๘๔ จักเชยพระลูกถ้วน

พระลูกประณมกรพลา^๖ง

พระควรรุบแตก^๖กลาง

แก้มเกศพระเจ้าต้อง

๓๘๕ ลูกรักแก้วแม่เอ๋ย

พระบาทงกชศรี

ฤาษัน^๖ภูมิ

ขอ^๖รุบขั้วบาทเจ้า

๓๘๖ พระรักพระว่าไว้

ข้าบาทงกชกลั

พระคุณโปรดเป็น^๖ตัว

ข้า^๖ไพบแทนคุณไต่

หอมโค^๖ करना

จัก^๖ข้า

เสาวภาคย์ พระเอ^๖ย

รุบข้าง^๖เชยแซน

สรว^๖พางค์

จง^๖พรอ^๖ง

กระหม่อม ไสร^๖นำ

สัง^๖ข้าพระคว

ปราณี แม่^๖ว

ไต่เกล้า

ทักแม่ ไย^๖พ่อ

สัง^๖เจ้าจอมใจ

เห็น^๖อหิว

บา^๖ยไต่

สอน^๖สัง มานา

เท่า^๖เดินไยของ

๑๘๗ รอยกรวมรักจากเจ้า

จอมกษัตริย์

รอยบาปพรองจำพลัด

ออกท้าว

พระคุณไ้แทนชก

ใจถึง นนา.

ยาหยกเขาโน้นน้ำ

ลกให้ไหลหลง

ว่า

๑๘๘ เมื่อนอนงนกเทพ

ชนนนาฏราชรัตน

สลกหฤทัยคง

ระหว่า ท้าวธิดาเจ้าลอลกษณ

ลกรกเจ้าเมนา

รกายง

ตายงตัว

รกายงหวยงศพ

แต่เนจอมทวยแม่ระจาก

พราก

แม่พรากพระบร

ศรัทธาขบมเจตสัง

พระมิ่งเม่งจำ

ยำ

คำแม่อย่าคลา

รักท้าวพระยาอย่าคลา

อย่าประมาทลมตน

อย่าระคนคนเท

วีรยเสวีจงทำ

คิดทกคำจึงออกปาก

ให้ยากแก่ใจไพร่

ไต่ความเมืองจงตรง

๒ คำรงพิภพให้เย็น

คืบเขื่อนนอกเขื่อนใน

สองโลกทกกรรม

อย่างมชมความเท

๑๘๙ รอยเสวีเกิดทางธรรม

พระกนกนงทมณ

ที่จะคนตนจงเย็น

๑๙๐ กล ๓ สองต้นหนคนใช้

เลือกหาใจอันสคัญ

กตมตรโดย

๑๙๑ ยกค ๒ ปลกใจนให้หาญ

ผลาญเพรียงไพรเพรียงเมือง

ออกญา

๑๙๒ เรืองเรอฉายว

กนกนกรากเกิดไพร

ทัพภคอย่าให้ล

๑๙๓ อย่าชิงตลกก่อนห้าม

๑๙๔ อย่าล่ำมม้าสองปาก

อย่าลากพิษตาม

ผิด

หลัง อย่าให้คนซึ่งรักแฉ่ง / แต่งคนให้คนรัก ชักชวนคนสู่พา
 เบื้องหน้าเทพยดุษย์ หนึ่งปรากฏชอยแล้ว อย่าใดแคล้วราฟง
 คำนี้รอมลาย หนึ่งอย่าหายยศพอ ต่อม้วยฟ้าหล้าสวรรค์
 กลับประลัยอย่ารู้ลาญ ภูบาลเจ้าเง่า งามคำแม่โอวาท (๓๒)
 พอสักสวาทแก่แม่เฮย หนึ่งสวสิดแก่เจ้าเทอญ

โคลง ๔

๑๘๘ หนึ่งเจริญศรีสวัสดิ์เรือง เกศา
 ทกซ์โคกโรคมยา อย่าพ้อง
 ศักดิ์ห่มพาลา พาลพาญ ฤทธิพอ
 เสวยสุขชอยาเคื่องซ้อง ขันแค้นอารมณ์
 ๒๐๐ ขอลสมสืบสรวช สองนาง
 ขอชยาลเล่ห์ทาง เส้นหินน
 ขอคึกคอกยาใจาง คำแม่ สอนนา
 ขอพอเร็วคณกัน ขอบแคว้นไกรกรง
 ๒๐๓ ขอฝากฝังเทพไท ภูมินทร์
 อากาศพฤกษาลินธิ บำกกว้าง
 อิศวรรนราชเออินทร พรหมเมศ ก็ดี
 ช่วยรักษาเจ้าช้าง ชย่ำใหม่ภย

๒๐๒ ไทคนชัฟตเจ้า

จอมกษัตริย์

จักแต่งธงฉวฉัตร

เพริศแพร้ว

เทยนทองระยารคน

งามชน ตาแฮ

เขตไถ่ขายศรีแก้ว

แต่งแก๊สยสถาน

โคลง ๒

๒๐๓ ท้าวพังสารท้านไท

ยังคมกักรายไพร่

รับถ้อยคำสอน

๒๐๔ รัชพรใส่เคียวไว้

แก้เกศเข้ดบาทไท

ท่านท้าวชนน ท่านนา

๒๐๕ กรชลเห็นอเกล้า

ลาสมเด็จท้าวเจ้า

สู่ทองโรงธาร

ร่าย

๒๐๖ โองการสั่งมนตรี

ผู้รักดีต่างใจ

อยู่ระไวต่างองค์

ตำรงรงรักษา

พาราเราจงบำรุง

พระทรงราชฎ์อย่าให้เคือง

ศักรเมืองเร่งบำรุง

หนึ่งจอมกษัตริย์แก่นไท

ถนนมบาทของภ

ไว้ เหมือนเมื่อไทยรุกร

ร้าย

๒๐๗ แล้วตรัสสั่งชนพล พวกพลหิ่ยมหาญ เร่งเตรียม
การพยุหยาตร จักรงคราชเรืองรบ ครอบทุกหม่ทุกหมวก ตรว
ให้สรรพโดยเข็ญ จักให้เสร็จโดยชวร กุ๊กยวระยาตรเข้า
ในวันรุ่งพรงเช้า แท่งต่งเตรียมพลัน

โคลง ๒

๒๐๘ เสร็จฉายผันส่ห้อง เรือนหลวงโถมลาน้อง
อยู่เจ้าจงกั แม่ธา

๒๐๙ เรียมระลึลลาคเข้า อยู่แม่อยู่อย่าเศร้า
ไปเข้าคนสม แม่แล

๒๑๐ ลักษณะกักรมทรวงสร้อย ทกข่แทบเลือกตายอย
เนตรน่านองน

๒๑๑ นบนวทลเจ้าหล้า พระองค์อาจละข้า
บาทไว้ผู้เคียว พระเอย

๒๑๒ ทางไกลเปลี่ยวส่ควราย ฝ่คนองหลอนคล้าย
ทำเลให้ให้เห็นตัว

๒๑๓ กลวิศัทรฝ่ายหน้า หลังพระเสยใจข้า

ทกกับแก้วสองดวง

๒๓๔ ขอห้ามหวงเจ้าหล้า ชยุ่ยกเกศเกล้าข้า

พระบาทท้าวอย่าไป

ทศ ๑ โคตง

โคลง ๔

๒๓๕ ไฉนสิ่งใดในโลกล้วน

อนิจจัง

คงแต่ยาปยุยง

เที่ยงแท้

คือเงาติดตัวจริง

ตรึงแน่น อยู่หนา

ตามแต่บุญบาปแล

ก่อเกิดรักษา

๒๓๖ จากนชเรียนขุนไช้

อารมณ์ เวียนนา

จากทสมไปสม

เกลือกแคล้ว

ฉีกอยู่อกรรม

เกรียมสวาท นามเ

จำพจจากแก้ว

ไปหาคนสม

๒๓๗ พระไปแม่พระไค้

สมสอ

ไหนจะคั่นคงครอง

ครอบเกล้า

อย่าคึกอย่าจงปอง

สองปล่อย มาฤ

สองจักลองโลมเกล้า

อยู่ว่าวังวัง

๒๓๘ จำจากไช้จากทวย

ซึ่งสมร แม่

จากแม่รักฤาชน

ขาดไค้

เกิดขั้วแม่เกิดอร

ยังเยื่อ โยนา

ไปปล่มนงไค้

อย่ารอนรันทรวง

๒๑๘ สุกทานสูกทักท้าว

สทญญ

ทรงโคกพักตร์ชยชน

รำไห้

เห็นอชาทยคลชน

ครวญครำ ไปนา

สยายเกศเช็ดบาทไท้

จิราขไว้เป็นเฉลิม

๒๒๐ เห็นโคกเพิ่มโคกท้าว

กลอยนาง

พลางพระโลมนุชพลาง

ปลอยน้อง

อย่าโคกจะเป็นนาง

ในพฤกษ์ ไพธนา

กับทุกขกับทเวษชิง

ขุนแก่นเลียบโฉม

๒๒๑ เสรีโลมเสรีสิ่งเจ้า

จอมสนม

สนมอยู่อย่าเกรียมกรม

ชกใหม่

ปวงนางรับคำคม

ยวิบาท ท่านนา

ชบสละชกสละอินไห้

แซ่ซ้องแรงโรย

๒๒๒ เลียงไทยเลียงใหม่

เรือนหลวง

ชนหมนมมนทวีปวง

บ้วยข้า

เรือนรายภูรว่าคทรวง

ทกขทัว ก็นนา

เมื่องจะเป็นเป็นน้ำ

ย้อมน้ำดาครวญ

๒๒๓ เห็นให้ทุกหมู่ถ้วน

หญิงชาย

ใจล้วนรักทกกาย

ท่านไท้

สยออย่ากรรหาย

เหิมโศก นักรบ

ทุกชนมักเกิดไข

มักไขปล้นตาย

ว่า

๒๒๔ โศกเลื่อมคล้ายไฉราช

เสร็จสังนาถสังสนม

ถ้วนทุก

กรมก้านัด ทำวอพันไฉยา

แสงจันทร์อาโอส

การาทาย

การก ตกคำคล้อยเจียนรุ่ง

ผกายพฤษภพองมพร

ไก่

ต้นตาปรบปรือ

ขี้กกระพือขึ้นเร็ว

เสียงทเหว่าเกรนร้อง

เสด็จ

สู่ห้องยังคน

นางถวายชลเอางาน

ภูบาลสู่ที่ตรง

ชำระ

พระองค์บนาน

ทรงสคนธรรพกลินละลง

ปร่งปนทองธารทรง

ผจงสนับเพลาขวร

ภษาภรณ์เลื่อมลาย

รศพิศตรพรายไพจิตร

พิศชายไผะยาย

ชายแครงคายนเครือวัลย์

พิพิพพรณเสด็จสนอย

รศอระรอบเรืองรอง

สังวาลครองต่ายประคัม

ทักทรวงแสงรุ่งรุ่ง

พลอยเพ็ชรพุ่มยรรยง

ทรงทองกรจำรัส

พาหุกรปมังกกรกลาย

อำมรงค์พรายเพชรแพรว

มกฏแก้วแสงใส

ทรงพิชัยอาวุธเสร็จ

ยพิพรเสด็จนวยนาด

กัษพระยาราชาไกรสร

จากคิขรคหาวรทัน

ขี้คดถึงเกยบินาน ชนช้างชาญควาญชัย ประทับเทียบเกยแก้ว
ทรงคอคชสารแล้ว เคลื่อนแล้วพลพยุห์

โคลง ๒

๒๒๕ แตรสังข์พิณพาทย์มโหรี เสียงระโคมครื้นก้อง
แหล่งหล้ากรุงไกร

โคลง ๔

๒๒๖ พระยาชัยนภพลา เลิศเหลือ
ชาญชำนาญเค็กเสื่อ ปรายแผ้ว
งามสรรพลักษณะเจือ ไวราช สงวนนา
ช่วยพรวักคนแพรว เพรีศพร้อมดาวทอง
๒๒๗ สองขอยอยศไต้ มหิมา
คู่กิ่งองค์อมรา สู้หล้า
พาหนะทศเชนตรา จอมเทพ เปรียบญา
พลคงพลหยาดฟ้า แหล่งหล้าสรรพเสริญ

ว่า

๒๒๘ องหน้าเกินน้ำพล องโยกบนสัญญา เคลื่อนพลดาโดย
ถ้วน ท่วนทุกหมู่ทุกหมวด ชนตำรวจรวัตร จักแรงเกิน

คู่เคียง ม้าเกินเวียงเกินราย ขยายระยะโดยควร นายถือ
 ทวนหมายมาก พุ่งแทงทวนปลิวปลาย สะพายแล่งครมहिมา
 เครื่องอาชาयरรง งามบรรจงเพริศแพรว ล้วนแก้วก้องแถม
 มาก อัครชาติสินธพ แลเลิศล้นแผ่นผยอง ลองเชิงร้อง
 เกรงครัน ลึกก้นขนิมพิมาย นายชชัยเข้มแข็ง ล้วนตำแหน่ง
 ยศเจ้าหล้า ขนม้าหมื่นม้าครัน พันม้านายม้ามาก พิศ
 ไสภาคย์ไสภา มากทวยตาแตงแง่ แผ่นดินตามเจ้าหล้า แท้ไป
 หนักมาก แท้หลังหลากเหลือหลาย แท้ฝ่ายซ้ายทวยตา
 แท้ฝ่ายขวาทวยเคียร พิศเพี้ยนพร้อมงามสรรพ คณานันยมิ
 ถวน ล้วนม้าลัทธิณมัลลิก เดกโถมเจิกแหล่งหล้า พิศ
 ยิ่งงามถวนหน้า ยิ่งม้าเมืองชน

ว่า

๒๒๘ แลพวกพลयरรง ให้นำพลยะยั กับกองร้อยกองพัน
 แท้กองกันกองแล่น แท้เห็นแน่นขนทมน กระวันมहिมา คณา
 ไปสล้าง พวกพลข้างพลคาบ พลกำซาบธน ทพลทอก
 พลหัว ทพลข้างพลงาม พลเขนตามเสโลห์ ไทมรสลอน
 ขนไฟ ย่อมพลไกรโอ้อ่า งามสง่าพรณราย ไพโรเกิน
 นายเกินคัย สำหรับถวนชนหาญ ขัสสารสูงแก่วกล้า ทาย

หน้าสลาบครุฑครว เหนือโดยชะนวนแทนแท้ นายแวงแหล่เหล็
หลาย นายแวงซ้ายแวงขวา นายแวงหน้าแวงหลัง แวง
จักลังคบาท รัชการาชนฤบถ นายแวงสัดคนข้าง ข้างพระ
คชกันกง แวงองค์รัชคักรว กวคั่นแทนแท้ห้อม ล้อม
พระคชสำหรับ ขัษทวิทรรัตนาส์ พลหน้าคชคอง ขลงกฎ
กฎชร ขวรวิญา เครื่องราชอิราช งามถึงขนาดเพริศ
ห้อม งามเครื่องงามพลห้อม เสด็จไ้พระบาท ทำนนา

ว่า

๒๓๐ คคชกลังกลคพรณราย ขคชมลายพรายพรณ มยุ
ฉตรชนเพราพรังเพริศ กวรชิงฉิครคคโลก พคโยกพคจามร
พคภอรชะยาบ สองตราขข้างชะยาบ ปรคัยกษัตริย์ก้านล สรรพ
โลกพิพิคคิตตาม คานหามเกาอิ ขรคคหุ่มลึงกค ชนค่นาย
พลเกลวกล้า แท้หนหน้าเหลื่อแหล่ แท้หนหลังเหลื่อหลาย
แท้หนซ้ายเหลื่อตรา แท้หนขวาเหลื่อไคร นอกทางไปสองฝ่าย
เป็นซ้ายชอขกันกง ขวรยงคัพทไกรเกรียง เลียงแตรสังข
พาทยฌอง กิกกของสะเทือนอรณิน ไ้ทอิบคินทรลิลลา มี
มหิมาอาของ ขวรยงกว่าชนแล

โคลง ๔

๒๓๓ พระองค์ไธภาสเพียง

ศศิธร

เสด็จทรงเกอนเขจร

แจ่มฟ้า

ดวงทวาทายอัมพร

เรียงเรียบ

ทศพลเจ้าหล้า

รอบล้อมเสด็จไทร

๒๓๔

พระเล็งแลร่ายภูรีรว

เรือนสวน เรือกนา

พิศไฉนอันกอน

อ่อนไถ้

๒๓๕ บานรูปรอยครวญ

ถึงพิ

ออกอ่อนระทวยไหม้

คว่ำคั่นไครโถม

๒๓๖ จักไปใคร่แคล้ว

เทพี พี่เขย

จักใคร่คั่นคึกคร

ฝ่ายหน้า

ไปค้อย่าไปคี่

ไท่กึ่ง นินา

คึกเร่งอ้างว้างว้า

ห้วงหน้าคึกหลัง

๒๓๗ หนหลังเสาวภาคย์ล้วน

ความรัก

ยาหยกเขาขลังนั้

ฝ่ายหน้า

๒๓๘ จักคั่นพระลอสิลิต

ฤาใคร่ คั่นเลย

๒๓๙ ตักฝายคนเจ้าหล้า

แต่ทั้งจักไป

ว่า

๒๓๕ คัลไคลพลคล้ายคล้าย แลนา เร่งฝ้ายเร่งคลากคลา แลนา
ล่องแคนนาแคนไว แลนา ไต่ทางหลวงทางหลาย แลนา
กลายถิ่นฐานบ้านนอก แลนา ต้นหนบอกคำบล แลนา ให้หยก
พลเอาทัย แลนา ไพร่พริบัยการจวน แลนา แต่งตามขบวร
เข็ญ แลนา ท้าวเสด็จพะปลาทอง แลนา เสนานองนั่งเฝ้า
ลอบพิตรพระเจ้า ท่านท้าวหมี่

ว่า

๒๓๖ พเลียงชาถนอมบาท ชาวมหากเป็นก้านัด เฝ้ากัณทิลโค
กำหนด พระสริยลกลดคำ จะไถ่คำระเรอ ลมฉ่ำเฉื่อยฉนสม
พระภรรค่านั่ง ถึงพระราชเทพี สกษณวก์เพอนภริย์ โฉมสนม
หนุ่มหน้า มือลอบอกไอ้อ้า ตัวนร่างเรียมตรอม อยู่แล

โคลง ๔

๒๓๗ เห็นเกอนคจกัณหน้า	เพาพะงา พ็เฮ
เรียมเรยกนงนชมา	พล้า
เลงแลเหล่าเห็นตรา	กะต่าย เปล่านา
เกอนยะเย่มเย่มหน้า	ใคร่กลั่นใจตาย

๒๓๘ เห็นดาวเคียรกาชหึ่ง เวหา
 เหมอนหม่นสาวสนมมา ไผ่เฝ้า
 พิศดูข้อมการา เรียงรอบ ไปนา
 โอ้ออนสาวสนมเหินา หม่นร้างแรมสมร

โคลง ๒

๒๓๘ นอนเคียวเปลี่ยวอ้างว้าง กรกอกอกให้ช้าง
 จากสู่เมื่อยไกล อกนา
 ๒๔๐ พิศไพรพระเยยรวกเร้า หอมกลิ่นกลดกลิ่นเจ้า
 พงพหอมขจร ยาริน
 ๒๔๑ นกส้มสมรปากข่อน ดนตังเจ้าเยยวอชน
 อ่อนให้เรียมโลม
 ๒๔๒ คึกถึงโฉมอ่อนช้ำ ดนตังจะเห็นหน้า
 หม่นเหินน้ำสกลใจ พะเยย
 ๒๔๓ ฉันทสองพละียง ขปากสักคำเพียง
 กังใช้ฤาควร นะพ
 ๒๔๔ วานช่วยสรวลเก้หน้า ชวรนอกฉนวน
 พะเยยวานท หนงรา

โคลง ๕

๒๔๕ เห็นบ้านขุนไ

เรือนโรงกรรยเขา

ยเห็นทกรกเขา

เห็นทงนลั้หมาย

๒๔๖ พระเอยอาบน้ำอุ่น

ปลาผอกหมกเหม็นยาม

กรรยวากำเป็น

ชคอยเย็บวักวเคียว

๒๔๗ ยามไร้เก้คอกอกหญ้า

หอมบ่หอมทักคิม

สุกรมล้าควนชม

หอมกลั่นเรียมไอ้อ้า

๒๔๘ สองนายสนของนาลดอ

พระหากเราาไ

หัวไไหน่งโหยหา

ไไหน่งนกนางห้อง

เมองเรา พเอย

รปร้าย

ลั้ทหายก เลยพ

อยู่ลั้ถาแล

เขาเย็น

ชยากเคียว

ปางเมือ แคลสนนา

อยู่ไ้คั่นโค

แถมผม พระเอย

ท่งข่า

เชยกลั่น พระเอย

กลั่นแก้วทิกไ

ไ้ปมา

รอกน้อง

สองเพือน แพงนา

หนุ่มหน้าพระสนม

โคลง ๒

๒๔๘ พระตนกลมแก่นไท้ กรกอกหมอนม่ายใหม่

สวาทว่าหัวใจ

๒๕๐ เกอนสุทอิไสสองฟ้า ลอบพิตรเจ้าหล้า

ท่านท้าวเสด็จไป

ร่าย

๒๕๑ คลไคลพลผาคม้าย แลนา คลบคล้ายถึงท่งนา แลนา
 คลบคล้ายถึงท่งหญ้า แลนา หัวหน้าเข้าพงเลา แลนา พลเทา
 ถึงพงแฝก แลนา พงแซมแทรกคางพง แลนา ถึงป่าคองข่าแดง
 แลนา เห็นระแหงแหล่งไฉ้ แลนา เห็นหมู่ไม้ทนนหนา แลนา
 ราชาชมชนช แลนา คือไม้หมันน ช่อโชนามโค แลนา

โคลง ๒

๒๕๒ พนจรใจจำหมัน ทูลขอไม้นนน

แต่ไท้ทักอัน

๒๕๓ ครันธวัตรหนกแล้ว ลอราชชมไม้แก้ว

เหมือนดงแก้วกลอยใจ

พนา

โคลง ๔

๒๕๔ แอ่นเกล้าเหมือนแม่เกล้า	คลอกลัง พนา
หอมกลิ่นเรียมคิคลัง	กลิ่นเจ้า
สักรมพะยอมพัง	ไฟพะยอม
เหมือนกลิ่นอรหุมน้หน้า	พักของตกใจ ขารัน
๒๕๕ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม	ยินดี ร่อนา
ต้องกรมือเทพ	พักอง
ชื่อนางคลเกศ	นชคล ลงญา
รักเรียมรักน้อง	ร่วมรักเรียม
๒๕๖ ยมโดยประภเจ้า	งโดย
ไบไบกคือนชโชย	เรียมข้า
เรียมเห็นเกตกเรียมไทย	หาเกศ นชแม่
วลลิโอบเอวไม้ฮ้า	ชอนอ้อมเอวเรียม
๒๕๗ เล็บมือนางนตง	เล็บนาง เรียมนา
ชมม่านนางหวงต่าง	ม่านน้อง
ชมพละใบยาง	นชคล ลงญา
งามบานไม้ปล้อง	แปลกปล้องคอคคว

ราช

๒๕๗ พระลอเสด็จลิลิตา ชมพฤกษาลหลายหลาก สองปลาก
 ข้างแฉทาง ยางจับยางชมฝง ยงจับยงยัวเย้า เปล้าจับ
 เปล้าแปลกหมู่ กระส่าสูกะรัง รังเรยงรังรงน่าน ไก่อคราญ
 ไข่ทองนไก่ ไข่จับไข่คู่คลอ ทอคตอจับไม้คตค คับคาลอค
 พงคา คล้าคลาางจับคล้า หว่าจับหว่าลอคแล คับแคจับ
 แคบ้า คอกขัวล้าชมขัว กระเวนวังนักระเวนคาง ข้างทอง
 ลงจับทองยัว แฉกเต้าควเต้าแฉก ไข่ไม้แมกไปมา ขั้ว
 ักคณาชมผู้ ชมพิทศเหิรวร เรยกร้องหากัน

โคลง ๔

๒๕๘ กาจับกาฝากกัน คมกา
 กาลอคกาลากา รอนร้อง
 เพกาหมักมา จับอยู่
 กาม่ายมคัการ้อง กิงกานกาหลง
 ๒๖๐ คาเลื่อเลื่อผาคล้าย หนทาง
 กวางแนบหูกวางฟาน พิศเรน
 ข้างน้าวหม่บงขวาง ชอนอยู่
 ข้างลอคค้อยข้างเหล่น บาลลยคาง

๒๖๑	ลางลึงลึงลอกไม้	ลางลึง
	แลลกลึงลงชิง	ลุกไม้
	ลึงลมโล่ลมคิง	ลึงโลก หนึ่
	แลลกลึงลางไหล	ลอกเลี้ยวลางลึง

ว่า

๒๖๒ หวคเหียงหากแหนหัน จันทน์จวงจันทน์แจจิก ปริง
 พรังปริกปรปราง คยแคคางค้อเค็ก หมูไม้เพ็ดคไม้พลอง
 หมูไม้ฟองไม้ไฟ ไม้ไฟไฟไม้โพธิ ไม้ตะโกตะก ไม้ลำพู
 ลำแพง หมูไม้แดงไม้คัน ไม้ส้มพันสารภี ไม้ันนทรีทระย
 คนกำกุนกำยาน ไม้พิมานขล้อยดาบ ไม้กำรายกะจิบยก ไม้
 กะทกรกสักสน คณนามีหมูไม้ กล้าวแต่พอจำได้ กว่นัน
 ยังเหลือ แลนา

โคลง ๒

๒๖๓	ไม้เครือไม้กุ่มก้อม	ค้อมเกี้ยวกลล่ายอ้อม
	ยอคม้วนใบงาม ขารนี้	
๒๖๔	กอกกวงทวามซ้อซ้อย	หอมคลบอบสรว้อย
	เร่่น้อยใจถึง แม่ชา	

๒๖๕ คำ^๕นง^๕หล่ง^๕หรง^๕หน้า^๕
เพ็^๕ร^๕าง^๕แรม^๕ส^๕ม^๕ร^๕ มา^๕แล^๕

ไ^๕ไฟ^๕เพ็^๕ง^๕เป็น^๕ข^๕้า^๕

ร่ำ^๕

๒๖๖ พระ^๕พ^๕เน^๕ร^๕หล้า^๕ ไ^๕ก^๕ให้^๕ล^๕าย^๕คำ^๕ห^๕ล^๕าย^๕วัน^๕ ถึง^๕แ^๕ก^๕น^๕อัน^๕ระ^๕นิ^๕ย^๕ค^๕
กำ^๕ห^๕น^๕ค^๕พ^๕ระ^๕ราช^๕ส^๕มา^๕ ท^๕ง^๕พ^๕ะ^๕พ^๕ลา^๕ท^๕พ^๕ห^๕ล^๕ง^๕ ท^๕ง^๕บ^๕ก^๕ป^๕ว^๕ง^๕บ^๕า^๕ค^๕า^๕ค^๕า^๕ย^๕
ง^๕า^๕ม^๕ถ^๕ง^๕ข^๕น^๕า^๕ค^๕ว^๕ร^๕ช^๕ม^๕ ถ^๕ว^๕น^๕ท^๕ก^๕ก^๕ร^๕ม^๕ม^๕น^๕ท^๕ร^๕ เ^๕พ^๕ะ^๕ว^๕ม^๕เ^๕เค^๕ย^๕ร^๕ค^๕า^๕ย^๕
พ^๕ระ^๕ล^๕อ^๕ร^๕า^๕ช^๕เจ้า^๕ซ^๕าง^๕ จ^๕ิง^๕เ^๕อ^๕น^๕โ^๕ง^๕การ^๕อ^๕าง^๕ ก^๕ง^๕น^๕เ^๕ล^๕น^๕า^๕

โคลง ๒

๒๖๗ จ^๕ัก^๕ล^๕า^๕ไป^๕ซ^๕้า^๕

ส^๕ู่^๕ท^๕ห^๕ล^๕าย^๕น^๕อ^๕้า^๕

ก^๕ุ^๕ล^๕ิ^๕ย^๕ัน^๕ส^๕ำ^๕ร^๕า^๕ว^๕ญ^๕ ก^๕่อน^๕เท^๕อ^๕ญ^๕

โคลง ๔

๒๖๘ ม^๕า^๕น^๕า^๕น^๕ร^๕ห^๕ล้า^๕แล^๕

ถึง^๕แ^๕ก^๕น^๕

ค^๕ว^๕ร^๕ส^๕่ง^๕พ^๕ล^๕แ^๕ส^๕น^๕ค^๕น^๕

ส^๕ู่^๕ห^๕ย^๕้า^๕ว^๕

ท^๕ก^๕ค^๕น^๕เ^๕อ^๕น^๕ก^๕แ^๕ค^๕ล^๕น^๕

ค^๕ร^๕ว^๕ญ^๕ล^๕ก^๕ เม^๕ย^๕น^๕า^๕

ก^๕ิ^๕ค^๕ะ^๕น^๕ง^๕อ^๕ิง^๕ท^๕า^๕ว^๕

เพ^๕อ^๕น^๕ไ^๕ท^๕แ^๕ง^๕ท^๕อ^๕ง^๕

๒๖๙ ม^๕น^๕ท^๕ร^๕ค^๕าง^๕เน^๕ท^๕ร^๕ไ^๕ว^๕

บ^๕ท^๕มา^๕ล^๕ย^๕

ร^๕บ^๕า^๕ท^๕อ^๕ล^๕ิ^๕ช^๕า^๕ร^๕

ไ^๕ส^๕่^๕เก^๕ล^๕้า^๕

ข^๕อ^๕พ^๕ระ^๕จ^๕ิง^๕ข^๕ย^๕บ^๕า^๕น^๕

ไ^๕ก^๕่อน^๕ พ^๕ระ^๕เซ^๕ย^๕

ส^๕ำ^๕ม^๕ส^๕ว^๕น^๕พ^๕ระ^๕เจ้า^๕

จ^๕ิง^๕ให้^๕พ^๕ล^๕เม^๕อ^๕

๒๗๐ นานนักกว่าขึ้นแล	มนตร์
ไปพรกักรพอด	อย่าช้า
ครันนาราชธานี	เราเปลี่ยว อยู่มา
เยียวออกท้าวเจ้าดำ	ข่าวถ้าพึ่งสาร
๒๗๑ ช้องนวนขยาทไท	บุญชวร
ไหว้อยู่สลอนค่าง	คอกไม้
เสมอสัตวภร	ชยปลก ไล้พ่อ
ทุกสิ่งเห็นอหนอไท	ก่อเกือทุกอัน
๒๗๒ ขอโคยเสด็จราชไท	ทรงธรรม
คนขอบเสวยไอศวรรย์	ผ่านหล้า
ผีไปและถึงกรรม	ดีกว่า คินพ่อ
ยากสิ่งใดไล้ช้า	คิกได้อาสา
๒๗๓ ไปหน้าคิกใครไล้	คินหลัง
เกรงแผ่นดินเกรงทั้ง	ออกท้าว
สุเคยเมือกยัง	ครองแผ่น คินนา
ครองแผ่นดินทุกก้าว	อย่าให้ใครแคลน

๒๗๔	ฝากเมืองช้างม้าไฟ	พลหลวง
	ฝากนอกในทั้งปวง	แหล่งหล้า
	อย่าลืมหันไทรทอง	ผิชอบ ภูนา
	ฝากออกท้าวเจ้าฟ้า	ฝากแก้วกลอยสมร
๒๗๕	สั่งมนตรีกถวน	ทกกรม
	รับราชโองการสม	ใส่เกล้า
	นำตาถึงอารมณ์	รักษาช แลนา
	ขอบพิศรพระเจ้า	อย่าช้าเสด็จมา
๒๗๖	สู่ถึงพระบาทไท่	ชนนี ทานนา
	ทูลว่าจอมกษัตริย์	ลูกไท่
	เสวยสวสัถ์สำราญมี	สุขอยู่ ไสร้ना
	โณมกุฎเกล้าไหว	พระบาทเจ้ากุนา
๒๗๗	แล้วลุไปไหวแจ่ม	จอมกษัตริย์ พี่เอย
	ทูลว่ากุเสวยสวสัถ์	ห่อนไข้
	จักพลันสู่สมรัตน	ชาเยศ ไสร้ना
	อย่าละห้อยให้ให้	อยู่ถ้ำรับเวียน

ราช

๒๗๘ อภิให้เตรียมแต่ง แบ่งปันคนผู้สนิท อันเชื้อชิกษบาล
 ประมาธร่อยหนึ่งไว้ โดยเสด็จโทริบก็ อภิส่งมนตรและไพร่ฟ้า
 ช่างมาคลคนเมื่อ โองการเชอสองพิ คิดที่เราจะไป ก็ให้
 ผูกกระโถขาวคอย ผู้ร่อยชาวท่าน หว่านความรักชกชิก
 ครั้นเข้าสนิทไมตรี จึงบอกคดีโดยปอง ให้เงินทองผ้าเสื้อ
 เผื่อใจจักเข้ามา จงเราให้ชอยใจ เป็นภายในชกชิก ว่า
 ยพิศรประสาธ ให้พระราชาทานรางวัล เงินทองครั้นอิมอก
 ออย่าบ่ยกปลกักรวล บอกยุบลให้เห็น ทวีตเป็นขุนท่าน พิเลียง
 ท่านเป็นหมื่นแขวง นายแวงเป็นหวนพณ ชาวกำนันเป็นไพร่
 ไขว่ซื้ออ้วนทุกคน เรียกกันกลชาวกำนัน บล่านทางเลียบคอย
 ไขว่ชอยบ่เงินองำ ความช่ายให้แพรง จงแต่งแ่งให้เป็นกล
 พยผู้คนทักท่าย กลายถิ่นฐานบ้านป่า เขาถามว่าจงณัก
 บอกจงชกชอยเลียง มาแต่เวียงเลียบท่าน แล้วท่านจะคนเมือง
 ยังจะเคื่องฎาจะคล่อง บอกจงถ่องจงแท้ โดยยุบลันแล้ว ออย่า
 ใด้ออวม

โคลง ๒

๒๗๘ บุญพระสวมกุขา^๕ พระแท่งกลดกลอนหน้า^๕
ชอขแททกอน^๕

๒๗๙ พระระพลันไปไช^๕ ไว้แต่สองนายให้^๕
ทันท้าวเสกข์ไป

๒๘๐ ถึงทวารไพรฝายน^๕ คทงชวนกันค^๕
บากันตงหา

๒๘๑ ทูให้วลาพระณเกล้า^๕ ไว้แต่สองนายเฝ้า^๕
พระบาทแล้วเขาไป

๒๘๒ เมื่อนันท้าวโคดคลา^๕ ล่วงแทนนาแทนราชวั^๕ ต้องนาย^๕
นาถนำทาง อวางเพศท้าวผู้มีบุญ^๕ ทำทรงขนค่านแล้ว^๕ ทรง^๕
เสื่อผ้าหมวกแก้ว^๕ ยให้เห็นองค์^๕ ทานนา

โคลง ๒

๒๘๓ เสกข์โคยค่านตงกว้าง^๕ ยลรอยคนรอยช้าง^๕
กษัตริย์ควยเป็นสาม

ว่า

๒๘๕ ตามสองนายนำนาถ ท้าวธิดาลาดคลาไคล เสด็จไป
โดยอันคืบ เอาทัณฑ์ทุกตำบล คลทวารไพร่ที่อยู่ ชาวบ้าน
หมู่สำคัญ ชวนกันขอกโดยขลัง ทำกลดั่งขอสอน เห็น
ภรรเสด็จพัก ชาวบ้านทักไต่ถาม เข้าขอกนามชื่อเสียง ชน
บ้านเวียงมาเลียข้าน แล้วท่านจะคืนไป เขาก็ไรเขาคำนล
ยงคลทวารทุกคน ค่ายลทวารไพร่หน ถึงค่ายถนนนน ท่าน
ฝ่ายขึง

ว่า

๒๘๖ ถึงแม่น้ำกาหลง ปลงช้างชดชดคั้ง นังสำราญรอน
แล้วขอให้พ้นไม่ทำห้วง พ่วงเป็นแพสรวพเสด็จ ชก็เสด็จข้าม
แม่น้ำแล้วไสร ให้แล้วทประทัย คงสำหรับชนค่าน แล้ว
ท่านเสด็จตรง สี่เผ่าผางชำระ สระพระเกศเสร็จแล้ว ไรราช
คิดแคล้วแคล้ว ถึงท่านไท่มารดา ท่านนา

โคลง ๒

๒๘๗ คึกปาวณออกไท รอยราชละห้อยให้
ถึงลูกแล่นหัว ลูกเอย

โคลง ๔

๒๘๘ เจ็บรักเจ็บจากข้า	เจ็บเยี้ยว ยากนา
เจ็บใครคนหลังเหลียว	สู่หย้า
เจ็บเพราะลูกมาเที่ยว	แดนท่าน
เจ็บเร่งเจ็บองคทา	จิราธรอนใจถึง ลูกญา
๒๘๙ เจ็บถึงบิตราชแล้ว	ถึงก เลานา
เจ็บอยู่คนเดียว	ละหอย
เจ็บเยี้ยวราชศัทร	คหมัน แคลนนา
เจ็บเร่งเจ็บค้อยค้อย	ชอขม้วยเมือมรณ
๒๙๐ ร้อยชู้ญาเท่าเนื้อ	เมียนคน
เมียแล่นพันญาคล	แม่ไค
ทรงครรภักลอคเป็นคน	ญ่า่าย เลียนา
เลียงยากนักท้าวไท	จิราชผู้มีคน
๒๙๑ ออย่าไปพะหน้าจัก	คนเมือ ญาพิ
หาสมแต่บุญเหลือ	เลิศไท
จรทกรเทญเชื่อ	วานช่วย วิรา
บาปสิ่งใดทำให้	ลักรอนใจถึง

ว่า

๒๘๒ บัดนี้ทั้งสองนาย ถวายกรกชประณม ยังคมทูลยมิช้า
ว่าข้าบาทสรวมชีพ เจ้าจอมทวีปโองการ พระภบาลจักเฝ้า
เขายังเมืองมิ่งคน ข้าบาทยนิลชอบ อย่าเยียวลอบไปเลย
ควรเสวยสวัสดิศรองค์าว กวีสมเต็มองค์าว ท่านไท่ชนน
ท่านเทอญ

โคลง ๔

๒๘๓ จักไปจักเปลี่ยนข้าง ทวชน
ครั้นจะคนเยียวคน กล่าวร้าย
ว่าท้าวขุนสาภล ไชยลาภ นัตนา
พนไทยทรยศหว่าย ว่าร้ายแห่งกาย

โคลง ๓

๒๘๔ สองนายเกลียงกล่าวทูล ว่านเรสรท่านไท่
ใครจะเออมติไต่ เทาเผ่าฤาณี พระเชย

โคลง ๔

๒๘๕ จักไปสักนอยหนึ่ง ึ่งคน นาฬ
หนากยนหลงย่น ชอบไต่
เกรงเยียวแตกชน จำอยู่ ไสร์นา
เยียวบคนเห็นไท่ ิราษผู้มีคุณ

๒๘๖ มากจะเสียน้ำ

น้ำชอกาหลงไหล

ผิวกระคลาไคล

น้ำทุ่งเวียนวนแม่

๒๘๗ ครนวางพระโอรส

เห็นแก่ตาแดงกล

หฤทัยระทกทน

ถนัดคงไม่ร้อยอ้อม

๒๘๘ บให้คนรู้เรื่อง

ชนจากสงระเล้งใน

ยังสุวรรณพระพลาชัย

บคม่านละห้อยให้

๒๘๙ พระตายจงโลกไ้

ผลึกตายกษัตริ

เผาศพลกอย่ามี

ฤบร้างเผาลิไ้

นองไป ปรีนา

เชียวแท้

บรอก คินนา

รอกไซร้งไหล

เวียนวน อยู่นา

เล็อยอ้อม

ทุกข์ใหญ่ หลวงนา

ท้าวท้าวทักทรง

ฝันใจ อยู่นา

อาสน์ไ้

โตกั้ง นินา

ออกท้าวบุญเหลือ ลูกเขย

เห็นผี ท่านนา

แม่ไ้

ชุกา รามแม่

บร้างไ้เผาลิ ลูกเลย

โคลง ๒

- ๓๐๐ ลุกตายก็ตายแล้ว เจ็บตายเห็นหน้าแก้ว
 เกิดเกล้า^๒กามา
 ๓๐๑ น้ำตาไหลหลังให้ เป็นเลื^๒คตคอกใหม่
 ออกท้าว^๒ฤาเห็น ลุกเลย
 ๓๐๒ ลางเข็ญเห็น^๒แห่งน้ำ ชกลูก^๒เพียงผกขัว
 ออกท้าว^๒ไวยญ ลุกเขย
 ๓๐๓ เป็นข^๒นยคยงฟ้า ฤา^๒บายจำหว่ายหล้า
 หล่มหล่ม^๒ตนเกี้ยว
 ๓๐๔ จะเหลียวเหลียว^๒ไว้ เหยียบ^๒แผ่นดินผิ^๒ไสร
 อยู่^๒เต็มบาทา พระเขย

โคลง ๔

- ๓๐๕ เคยเป็น^๒จอมโลกเจ้า ไซ^๒ศวรรย์
 วย^๒เฮ็ด^๒เมือ^๒งราชคัล
 มา^๒ทก^๒ดง^๒กลาง^๒อรร— ฌ^๒พแต่^๒ เกี้ยว^๒นา
 เหยียว^๒เห็น^๒หน้า^๒เจ้า ลุก^๒แล^๒เห็น^๒ ลุก^๒เลย

ร้อย

๓๐๖ ทำวอเป็นทกขเทาพา คิคหยงหน่าหยงหลง ระวัง
 ฅงคัพพร บคยไคคนเห็น เป็นทกขคจเรงรน แสรงทำฅนผยมาน
 เรียกชาวค่านรียง ส่นำสองพลียง เพียงหญทยไปก ทควรก
 ะหยคยง ทะรงะรบก ไหรงชิตจงชอย ทะลอบระเล็ค จงเป็น
 เชยเป็นกล ทลลมารคจงถ่อง ท่องทางคคจงชอ ท่องทงชอ
 ค่ายล ทะชมพลชางมา คทงหนาทงหลง ระวังทงไกลทงไกล
 ทาไปไล่องแล สองพคจงแท ถนวนเชยการ

โคลง ๒

๓๐๗ วัยสารภษทริยสังแล้ว ไหวบาทยงกชแกว
 ิงผายลลา

๓๐๘ มิคลาคำสังทาว คทททางทกทาว
 ถนวนใจจำ

๓๐๙ นำสองนายสู่สัง ทำเป็นพเป็นนอง
 ้วยหมุ่บ้านเทียมทาง

๓๑๐ เอาสินสะกางสอท้าง แข่งทงเหล็คเงินง้าง
 ่อนไคไคโยไ

๓๓๑ เป็นฝ่ายในสนิทแล้ว กระหม่อมนายขวัญแก้ว
กล่าวเกลยงคำหวาน

๓๓๒ บอกราชการถอย เขารัวอย่าแคลนน้อย
หนึ่งไว้งานตุ

ร่าย

๓๓๓ ข้าก็เข้าไปคอกทยาน หม่อมพยายาลสวนไท ให้สินจ้างชักจิก
เงินทองบักปากไว้ ไซ้ไคไคทกประการ ข้าก็ไปทวารเวียงวัง ทัก
เรือนสองกษัตริย์ ทชดชาเห็นถอง ทคลองชาเห็นถ ทกทชาเห็น
ถวน ม้วนทงมวลาใส่ใจ ท่อนให้ใครเห็นไค ช่อนเงอนจำแน
ไว้ เกยทกนเป็นกล

ร่าย

๓๓๔ แล้วไคหนทางเสร็จ เตรีคยานทางช่อชอง สองนายทอง
ทางบ่า ง่าเงยไปคล้ายคล้าย จรฝ่ายไปถน ทนทางไปหง
ถึงสมเค้เจ้าคน ไหว้ทูลกลกระหม่อม เห็นท่งแท้มก ทูลโดยกิจ
แล้วถวน เขียนชดชบวรถวายถวน ถอดชดทกประการ

ร่าย

๓๓๕ พระภบาลตรัสตรอง ไวข้างสองมาลี ให้ช้อยทนายท่าน
ท่านก็เลือกคนสามสิบทิศ อาจสามบรรดโดยเสกข์ คนเจ้าสิบไวเล่า
ช้อยทวยเหล้าข้างมา เจ้าหล่ายสำราญ หยดท้าวารวนคิ ฝ่าย
สองศรพเลยง ฟังราชโองการเกลยง กล่าวถาทูลสนอง ท่านนา

โคลง ๔

๓๑๖ เมื่อนั้นสองราชไท่

จิคา

สองอยู่คอยหนหา

ท่านไท่

พนางรณโรยรา

ข้าไ้ มาเลย

รักเร่งวานไปไ้

บ่เจ้าเราเตือน

๓๑๗ ข้าไ้เตือนบ่เจ้า

จอมผา แม่ฮา

บ่ว่าพระลอมา

ผ่นา

กาหลงผายแค้นรา

ชาครา ควญนา

มาจะให้ไปข้า

ชักท้าวเสด็จพลัน

ร่าย

๓๑๘ บ่กระสันถึงไ้ไพรพฤษ บ่รำลึกไ้ไ้ไ้มา บ่รักคณาหม่ม

บ่เลือกไ้ท้วงาม ทรงทวามวัยทวามแรง สร้อยแสงแคงพระพราย

ชนเขี้ยวลายยะยิบ บ่กลบเบญจรงค์ เลื่อมลายหงสบาท ชอบ

ตาชาคพระพรัง สิ่งคลึงหงอนพรายพรรณ ชันชานเสียงเอาใจ

เคื่อยงอนใสสัระรอง สองเท้าเทียมมนพมาศ เพียงฉลุชาคทวาม

บ่ไ้ใช้ผดุงแก่ไ้ ไ้แก้วไ้รับมิกลว ชกผกหัวองอา ผาผนค

บ่บอง ร้องเรอบเฉื่อยฉาดฉาน เลี้ยงชันชานแว้วแว้ว บ่กล้ง

แล้วทุกประการ มีนานผาคโผนผอง ลงโคยคลองขึง ครนถบ

หน้าโน้นไว้สิบคน ถึงท้ายลหนึ่งเล่า แต่สวนเปล่ามีคน พฤษภา
 สันล้าเลือน มีเรือนเปล่าสงก เขาเชิญกษัตริย์ข้าศึก ยมิไกล
 สวนอ่อนไต้ เขาประณมมือไหว นงเฝ้าเรียงวัน

ว่า

๓๒๐ เขาถวายค่านัดค่านับ สำหรับโภชนาหาร น้ำอบธารสง
 เสวย พุกผ้าเชยสะอาค ผ้าไหมลาดปรอง ถามสองนายทก
 ประการ เสร็จของภยาลแต่งเสร็จ ส่วนสมเด็จนฤเบศ ทานแปรเพศ
 เป็นพรหมณ ทรงนามเจ้าศรีเกศ ใครเห็นประเทศมาชม มาแต่
 สยามภวนาถ สองนายชาติคฤหัสถ์ ชื่อนายรัตนนายราม ปรามกัน
 ทวทกคน อย่ำลิมคนลิมปาก เพื่เหตุผากความรัก เขาชักเชิญ
 สองนายและไพร่ ไปล่ไยยังเหยาเรือน เลือนอาหารเล่าเข้า เขา
 ว่าเชิญชาวเจ้า พนองมาหา

ว่า

๓๒๑ เขาเลี้ยงคทกคน โดยค้ายลทกแห่ง อยู่บัดแบ่งยามเย็น
 ท้าวใครเห็นสวนน้องนาฏ พระบาทเสด็จยมิช้า เขาก็นำเจ้าหล้า
 ทานท้าวเสด็จไป

โคลง ๒

๓๒๒ ข้ากระโถยเฝ้า

บอกข่าวพระลอเจ้า

สู่สร้อยสวนขวัญ

๓๒๓ ชวนกันไปนั่งไหว้

ประพาสแหล่งอุทยาน

๓๒๔ ภูบาลยานหน้าไท้

ลูกไม้พ้อใจ บารมี

๓๒๕ เสียดังกลในแหล่งหล้า

ชอบน้ำใส บารมี

๓๒๖ สวนใครหนอใครรู้

ท่านแล้พระทอง

๓๒๗ จึ่งจำนองโคลงอ้าง

ท่านผู้มีบุญ แลณา

๓๒๘ ข้าไหว้พระบาทผู้

เชิญพิตรเสด็จชม

อุทยานสำราญรมย์

สรรสนกไม้ไหล

๓๒๙ พระชมการเกศแก้ว

หอมหินกลเกล้า

พระชมมะลิลา

ชมดอกไม้งิ้วเกล้า

เชิญบพิตรท่านไท้

ชมดอกไม้งิ้วเกล้า

แย้มโอษฐ์ปราศรัย

สวนสมเด็จทำวู้

ถวายแก้บพิตรเจ้าช้าง

อุดม

ชื่อไม้

สองราช แลพ้อ

แหล่งเหลนสองศรี

หอมหา ยากนา

รวกเร้า

ลานสวาท

เพื่อนไท้แพงทอง

โคลง ๕

๓๓๐ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม

ยวนสิมร

ไบโยกกลกวักร

เรียกไท้

ซ้องนางคลี่สายขร

โยกเรียก, พระญา

เชิญราชชมไม้ไหล

กึ่งกมฉวยกร

๓๓๑ นกหกรับแมกไม้

เรียงรัน

รอรบขวัญขวัญ

ท่านท้าว

กะสากระสรวลคลย

ถึงราช

จับมะสังแสงรงนาว

คู่เคียงเรียงรมย

๓๓๒ แหกเค้าเต้นเค้าแขก

ชอรัก

เรียกพระผู้จอมจักร

ขึ้นเกล้า

สัทวาล่งเลียงซัก

เชิญราช แลพ่อ

คล้าคักคลึงคล้าเคล้า

ค้อยเกล้าคลอสมร

๓๓๓ เชิญไท้ชราชท้าว

ชมสระ

ชมคอกขวยยานระคะ

คลคลอย

ปปลาท้าวจรวจร

จรลดาษ เทียรนา

แมลงภู่คลึงเคล้าสร้อย

เสียดสร้อยเสาวคนธ์

โคลง ๒

๓๓๕ พระเสด็จกลนงแล้ว
เพื่อนไทแพงทอง

พระค่านึงน้องแก้ว

โคลง ๓

๓๓๕ สองนายเชิญอรรถม
โหยละห้อยท้าวไท

คำแล้วลมลาตไม้
ค้อยพร้องโคลงครวญ

โคลง ๔

๓๓๖ สองขวลอรเพิงชฟ
เรียมจากบริฤทธิ
บเห็นพระงามค
โศคนึงน้องเหินา

ชฟิต พ็เอย
ริบเต้า
ใจพ พระเอย
ควำแคนครวญสมุทร

๓๓๗ ใฝ่ใคร่ทวงคอกสร้อย
รสลำควนหอมกล

เสาวคนธ์
กลั่นแก้ว

พระพายรำเพยกล
เกอนสองแล้วฟ้าแล้ว

แตกควำ ครวญนา
ไผ่ผายสมุทร

๓๓๘ มะลิลหอมหันพ
ปรประยงค์หอมหรรษ
หอมกลกลนอมขวัญ
หอมห่อนเห็นหน้าหน้า

มะลิล
หันหา
ขวัญพ พระเอย
ใคร่กลั่นใจตาย

๓๓๙ หินหอมรสสร้อยเปล้า

แตกาย

แลพิศพิศเหลือหลาย

แหล่งไล่

นกเอี้ยงส่งสารถวาย

ถึงนาฏ พระนา

ให้พระชนนีไท่

แม่รู้ข่าวเรียม

๓๔๐ สาลิกาวานส่งสร้อย

สารก หนึ่งรา

แกลงแก่สองพญ

พญอง

ทรหนอยุ่ทรห

หาอ่อน อดนา

เห็นแก่นกกร้อง

ว่าร้องรณสมร

๓๔๑ สัตว์วานช่วยร่อน

เร็วไป หนึ่งรา

บอกข่าวพระลอไกล

กลืนขี้

เสกมาอยู่อาศัย

สวนราช นนา

ให้ทั้งสองท้าวรู้

ทรอนแรมศรี

๓๔๒ โนรีเร็วเร่งฝ้าย

ฉันผยอง หนึ่งรา

ไปสู่มนเทียรทอง

อ่อนไท่

ทูลสารอัญเชิญสอง

กษัตริย์แม่ มานา

มาระเมียรไม้ไผ่

แหล่งเหล่านอกิรม

๓๔๓ โพระโศกคเหว้าร้อง

เสียงเสนาะเอาใจ

สรวักเร่งเร็วไป

เชิญแม่มาสวนสรวัก

๓๔๔ นกหกบินร่อนร้อง

ซอนซอนจับพดกษา

ขทลข่าวริทา

ข้างใต้ไม้ข้างต้น

เสียงไล่ บารนี้

ไซ่น้อย

ถึงอ่อน ขวดนา

สว่างร้อนใจเรียม

ไปมา อยู่มา

เสียคเว้น

ถวายแก่ เรียมเลย

รือร้องจอแจ

๓๔๕ พระลอเล็งเลนาก

พังวหคเป็นคาย

สองนายนวนคพระบาท

ถวายอภิวาทบังคม ทลว่าอย่าปวรามลเือกคใหม่ พรุงจะสมน้องไท

เพอนท้าวภิรม

โคลง ๒

๓๔๖ เชิญขบรทมแท่นแก้ว

จักจั่นเสียงแจ้วแจ้ว

กล่อมท้าวสว่างรมย์

๓๔๗ ลมขรคณคอกไม้

ท้าวคคคกลั่นไท

ออกท้าวทงสอง

๓๔๘ เกื่อนรวรongsongหล้า

พระจะเขยชมหน้า

หนุ่มหน้าขาวศรี

ว่า

๓๔๘ พระลอมัหุตทัย รโหมยาภิรม

ชื่นชมคำพลึง สองพิ

กล่าวกลอนเกลียง กล่อมท้าวนิทร

ว่า

๓๕๐ ข้ากัซบหลบกับพระบาท พระลอราชาภิรม ทงนายขวัญ

นายแก้ว หลบแล้วผนต่างต่าง พ่างพระบาทยกล คนท้าวรักกัน

ดระบติ คคพลึงเจ้าหล้า บอกลนพลนบชา ช่วยแก้ความผน

โคลง ๔

๓๕๑ พขวัญพแก้ว

ชวนกัน ฟังรา

เชือกกล่อมกณ

คิงน

ผนทรวงสงวาลวรรณ

นชนาฏ นางงาม

สองอรคเกยว

คนชนขวัญหาย

๓๕๒ นองผนเห็นกอกแก้ว

กลอยใจ

ผนว่าอ่อนเสกใจใน

แท่นแก้ว

มะเมอดนหลงไหล

หาอ่อน ขวสนา

ผนว่านอของต้องแรว

รากหม่นตรึงสมร

๓๕๓ ฝนทรงภักดี

พระเกศทิศาภิรมย์

ไปทิศอภัย

ฝนว่าอ่อนเล่นถึง

๓๕๔ หัตถ์ขวาฝนเคสันคอก

กรกชคอกหงกล

ตะเพียนหวานไหวชล

ลึงโลกพรวนทองหว่าย

ใสสทธิ

กลืนพึง

คมยั้ง นันนา

ท้าวทองสรศรี

โกมล

ฝ่ายซ้าย

ชมช่อน ไสร์นา

หว่างสร้อยสรศรี

ว่า

๓๕๕ สองนายทนายฝนไท ท้าวระไค่กิ่งจินดา พระราชาอย่าเศร้า

พรั่งจักสมนังหน้า หน่อท้าวมัญญ์ แลนา

โคลง ๔

๓๕๖ นายแก้วทลกล่าวแก้ว

ฝนราชชชมจันทร์

แซสองส่องแสงพรพรรณ

พระระสมนังหน้า

ความฝน

แจ่มฟ้า

ทงคู้ งามนา

หนุ่มหน้าบัวสมร

โคลง ๓

๓๖๒ สองอย่าปรารมภ์กระสัน แม่มีวันพรุ่งเช้า
ลอรราชจักเสด็จเท้า สู่สร้อยสวนขวัญ

ร่าย

๓๖๓ ฉันทไภพจึงรู้ ผู้ใดใครมากล่าว ข่าวยพิตรเจ้าเหล่า เร้วพ
บอกอย่าช้า ท่านท้าวเสด็จมา แม่นฤฯ

ร่าย

๓๖๔ สองราพระธมมมือสนอง ว่าพระทองแม่ณเกล้า ขผู้เถาผู้
ศกพิสทธิ ให้นิมิตต์สกล อันเป็นคนเป็นไทย ทนโสศเกษมศรี
จักมีพลันข้า ใจเผื่อข้าชนชม คจพระคนกลมเจ้าช้าง มาอิงอ่อน
อ้อมข้าง สองอยู่เกล้าเกล้า พน

ร่าย

๓๖๕ สองชายายินชอย ขอบคำสองพิน่าง ควรไวกลาง
กระหม่อม สองพยอมมมคุณ แก่เขยปนเปรียบพา เผอ
พนองนถา แทตงจะสนอง คุณเขือ

โคลง ๔

๓๖๖ แตนอยสองฟเลี้ยง สองเผือ
คุณพทงสองเหลือ ทอ้าง

ทนไส้สองเชือก

ควรช่วย เพื่อนา

ลุลากสมเจ้าช้าง

เลิกแล้วคุณเชือก

โคลง ๒

๓๖๗ กล่าวก็เจอใจแล้ว

สองพระพลึงแก้ว

กล่าวแล้วโลมสอง อรนา

ว่า

๓๖๘ พระทองขยาปรารมภ์

เชิญขบรมให้สำราญ มีนาน

เลยแม่ณเกล้า ลอราชจักปล้นไต่

แซกทั่วทั้งสอง

ว่า

๓๖๙ ขยาหมองใจหนุ่มหน้า

บรมถ้ำพระลอ

เผื่อจะขอ

กล่อมแก้ว

กล่าวแล้วสองนางนอน

๕

พลึงกรกอบบาท

๕

กล่อมนางแม่ณเกล้า

นอนแม่นอนเทอญนะเจ้า

๕

พลึงทั้งสอง

๕

๕

๕

โคลง ๔

๓๗๐ แท่นทองระเือกแก้ว

จวนจรด

แพร่ฟักหมอนรัตน

เพร็ดแพร่

๕

๕

๕

๕

๕

๕

๓๗๑ เชิญสองพระพนอง
ขวัญอ่อนอย่าปรารมภ์
พระลอจะพลันสม
สองแม่อย่าไขว่ไขว่

บรรทม
รำรอน
สองราช แด่แม่
อยู่ถ้าเซยชม

๓๗๒ ลมพิกเชิญท่านท้าว
ลมแล่นเวหาหา
พฤกษเทพบิดา

เสก้จมา หนึ่งรา
ท่านไท่
รักเร่ง พระรา

ท้าวท่ายเกื่อนต่างไท่

ต้องท้าวเสก้จกล

๓๗๓ สองพงสองพลึง

สองซอ

ชอว่าพระเลื่องลอ

จักแก้ว

ไฟเราะแก่หพอ

ไฉนาญ แลนา

เลียงเสนารสองเจ้า

พนองนิทรา

โคลง ๒

๓๗๔ สองธิดาหลับแล้ว

สองพระพลึงแก้ว

ชอกล้อมท้าวกลอยหลับ เล่านา

ว่า

๓๗๕ ทบन्नสินางฝน

เห็นอศรรยนิมิตต์

คิดใจจำชมชื่น

กนกระบค่อนไท่

พระเพอนคิตจำไท่

กล่าวแก่ความฝน

โคลง ๔

๓๗๖ ฝันว่าไต่คอกฟ้า

มามี

หอมยั้งหอมงามฤา

เปรียบไต้

มาลาภิลึกคือ

เฉลิมโลก ไสร์แซ

เขียนบนทพยทกไว

กิ่งเกล้าสองเผื่อ

โคลง ๒

๓๗๗ ยินดีเหลือทีอ้าง

แพงนชนอนแนบข้าง

ค้อยแก่ความฝัน

โคลง ๔

๓๗๘ ฝันว่าสรีเยศท้าว

เสกที่มา

เป็นชนนิกเกล้า

กิ่งเกล้า

พระจันทร์ส่องพักตรา

ต่างแวน ทองนา

ท้าวทวยทักเกล้า

กุสริ้อยแซมผม

ร่าย

๓๗๙ สองพชมฝันไต้ ท้าวอะไต่คองใจจง ความจำนงลลาง

อาบสหัสสธารา เป็นนางพญานางเมือง แก่พระลอเลื่องกิลก

โลก เรื่องยศโยคเชยชม พระตนกลมเจ้าช้าง ลอราชมมา

อ้อมข้าง สองอ่อนท้าวสมสมร แม่นา

ใบแก้คำผิดเรื่องพระร่วง

หน้า	บรรทัด	คำว่า	ให้แก้เป็น
๗	๗	ศิริมงคล	สิริมงคล
๘	๘	ภาพยนต์	ภาพยนตร์
๓๘	๗	ทวายนกสุวรรณ	ทวายนกสุวรรณ
๕๘	๘	ประจาง	ประจาร
๕๘	๑	ชนชอม	ชนชอม
๑๐๗	๗	เสียงแรง	เสียดแรง
๑๐๘	๑๑	ประจาง	ประจาร
๑๑๕	๑๐	ส.โขทัย	สุโขทัย

โคลง ๒

๓๘๐ จงล^๕โดยพร^๕พ^๕เลียง^๕ พง^๕ทง^๕สอง^๕พ^๕เพียง^๕
 พ^๕ให้^๕เสวย^๕ส^๕วรรค^๕ พ^๕เอย

ร่ำ

๓๘๑ นางโรย^๕หรรษ^๕ชม^๕ชน^๕ นาง^๕ร^๕น^๕ย^๕ก^๕ย^๕อ^๕กร^๕ ไหว^๕ย^๕ท^๕อ^๕ร^๕ส^๕อง^๕
 หน^๕อ^๕ไ^๕ท^๕ สอง^๕พ^๕เลียง^๕สอง^๕ไ^๕หว^๕ สอง^๕แม่^๕แล^๕ท^๕ล^๕แ^๕ด^๕ง^๕

โคลง ๔

๓๘๒ พ^๕เลียง^๕พร^๕น^๕แก^๕ ฝน^๕ถว^๕าย^๕
 ฝน^๕อ^๕อน^๕เ^๕า^๕ว^๕าร^๕าย^๕ ร^๕อย^๕เก^๕ล^๕้า^๕
 ฝน^๕ง^๕กระ^๕ท^๕ว^๕ัก^๕ส^๕าย^๕ ส^๕ม^๕ร^๕แ^๕ก^๕ล^๕ ก^๕ล^๕ิน^๕น^๕า^๕
 ล^๕อ^๕ร^๕า^๕ช^๕ัก^๕พ^๕ล^๕น^๕เ^๕้า^๕ แ^๕ก^๕ท^๕า^๕ว^๕ท^๕ง^๕ส^๕อง^๕
 ๓๘๓ นางโรย^๕ส^๕น^๕อง^๕น^๕า^๕ว^๕้า^๕ ก^๕ล^๕อย^๕ฝน^๕
 ฝน^๕อ^๕อน^๕เส^๕ว^๕ย^๕ไ^๕อ^๕ค^๕ว^๕ร^๕ร^๕ย^๕ ฟ^๕าก^๕ฟ^๕้า^๕
 ส^๕อง^๕เส^๕ว^๕ย^๕อม^๕ฤ^๕ท^๕บ^๕ญ^๕ จ^๕ร^๕ส^๕ร^๕ว^๕ม^๕ ก^๕ัน^๕น^๕า^๕
 ล^๕อย^๕พ^๕ิ^๕ท^๕ร^๕เ^๕้า^๕ท^๕ล^๕้า^๕ พ^๕ร^๕ุง^๕น^๕มา^๕ด^๕ิง^๕ แม่^๕แ^๕ด^๕

ร่ำ

๓๘๔ ฝน^๕พ^๕ง^๕ไ^๕แ^๕ก^๕แ^๕ล^๕ว^๕ ว^๕า^๕ค^๕ร^๕แ^๕ล^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ช^๕า^๕ม^๕ ย^๕า^๕ม^๕อ^๕ร^๕พ^๕อ^๕ร^๕า^๕ม^๕
 เ^๕ว^๕อ^๕ฟ^๕้า^๕ พ^๕ระ^๕พ^๕พ^๕ระ^๕น^๕อง^๕ถ^๕า^๕ ร^๕ุง^๕เพ^๕ียง^๕พ^๕น^๕บ^๕

ว่า

๓๘๕ เสียงขกั๊กเหว้า เขากะทาเหล่าโพระโคก โคมม้าม่าย
 เมียงกัน สโนกชนแจ้วแจ้ว ไก่แก้วขันใจใจ ครันรุ่งราง
 จักได้ ไปเยือนราชคั้วสวนขวัญ

ว่า

๓๘๖ พระจันทร์ส่องแสงเสด็จ พระสรีระเสด็จอภัย นกตระใน
 นกกลาง เหวียนฉวางจับจอมไม้ แสงสว่างไต้เสด็จคลา พัง
 เสียงการกระพอก บอกข่าวท้าวเสด็จกล คนพลึงสองนาง
 ชมกลางคิระใจ ไหวสองกษัตริย์พิตร ทลว่าไฉนมีศกศก
 ประจักษ์แก่ตาข้า รอยพระพบเจ้าเหล่า อิราชแล่นหัว พอย

โคลง ๒

๓๘๗ สองชวชมชื่นแท้ สองพี่เรวเชิญแล
 อย่าช้าเร่งไป หนึ่งรา

ว่า

๓๘๘ ข้ากระโถกกระแห่น แต่งแ่งแผ่คนท้าว สองพระอิการอม
 ราช ขนช่างคลากไคลคลา ส่วนพระราชาครันเข้า สิ่ง
 เฝ้าสวนศรี แม้มิผู้มาถามหาว่าใคร มาอาศัยสงบอก ชาย
 ชาวนอกสองคน พรหมณคนหนึ่งเป็นสาม ตามักันมาคะคลอน
 มาชอนอนยังรุ่ง มุ่งเมล็ดสวนไม้ได้ ถอนใจใหญ่โหยหา

ทราบข่าวผู้มาเที่ยว

๔๕๗

ครั้นเขาลากลาไกล พังออกไปเมือก ครนส่งแล้วคงน ทาน
ท้าวเสด็จไป

ว่า

๓๘๘ สองนายระไวระวัง เหลียวหลังเห็นสองนาง ไต่ทาง
ตามกันมา ปลงคชาสูตยาน มินานถามผู้เฝ้า มีผู้เข้ามา
ๆ เขาบอกไปคือสิ่ง สองนางชังใจ สเห็นสมากล่าว
เฒ่าๆว่าปูนใด โฉมปานใครสู้ว่า เขาว่าอย่าเทียมเทียบ
ชื่อว่าเทพสิเปรียบไข่ปาน หน่มสคราญงามนัก นำใครรักแห่ง
พรหมณ์ ผู้มาตามทั้งสอง ไข้อย่าปองขมิปน สองฟังคน
ใจเคียด หินาเกลียดใจรา มาแต่งแ้งให้ซ้ำ ผิดว่า่วนเร็ว
ข้า บ้างใดกินใจ หนึ่งเลย

โคลง ๒

๓๘๙ สองเก็บใจละห้อย

อะฮาคมะมาข้าหน้อย

หนึ่งให้เสียใจ บารนี้

๓๙๐ เยียดนักใจรักได้

เห็นเล่านาให้ให้

ลามแลสของรา

๓๘๒ ขณุม้าอย่าช้า

ใช้อันเลยเจ้าหล้า

กบพลึงหงสอ

๓๘๓ มองหนหาตาแห่ง

เห็นแต่ไกลกล้องแก่ง

ไต่เต้าตามกัน

๓๘๔ มาพลันแลคน

สับอกแก้ก

นรธิดา

๓๘๕ เขาเห็นเขาว่าแท้

สองนายมาพันแท้

เพื่อนเจ้าชพราหมณ์ แดนา

โคลง ๓

๓๘๖ สองนางงามแว่นไว

ชายเข้าไปใกล้แล้ว

แสวงใกล้ให้แก้ว

ยให้เขาเห็น

โคลง ๒

๓๘๗ ทนเขินง่ายแท้

สลดาสองเราแท้

เพื่อนเฮียเต็มใจ บารัน

๓๘๘ สองลงในสระเร้น

ระลอบลักกทะเล้น

อย่าให้เห็นเรา

๓๘๙ สองนายมาบมีข้า

ครันซึ้งระใกล้ข้า

ค้อยฝ่ายโซยชาย

๔๐๐ ทอกรกรวาย่างเยื้อง^๕ เข้าสู่อทยานเบื้อง^๕
ผายสร้อยสวนขวัญ

๔๐๑ เห็นคนจรดเมือก^๕ หายแห่งไภยคน^๕
บให้เห็นตัว

๔๐๒ นำใครหัวหลากแท้^๕ เราเลยบเล็งคเหล^๕
เปล้าถ้วนทุกกาย

ว่า

๔๐๓ สองนายลงในสระ^๕ สองนายพระสองนาง^๕ ค้อยหัวพลาง
ยระยม คอยเมื่อสองมาบม^๕ ทอกแล้งถามชา

โคลง ๔

๔๐๔ สองนายมาแต่ท้าว^๕ เนินไก่อ
มาบเกรงกลัวไ

ตงญาจงลงใน^๕ ธารแท้^๕
เร็วเร่งชนพลนแม่^๕ สรรพา^๕ นนา

๔๐๕ พระชนเจ้าอย่า^๕ ไม่นั้นเป็นความ^๕
มาแต่เมืองไกลลิ— ขบหน^๕
เห็นสระสนกม^๕ ลาคเจ้า

เรียมบไกร^๕ ไกใคร^๕ ชมนา
เรียมบไกร^๕ ขยาเผือกคความ

๔๐๖ เรียมมาสวนนไสร

แลบเห็นลักคน

เห็นสระสนกชด

ฤาและมามเจ้า

๔๐๗ เรียมลาสองแม่แล

จะอยู่จะชายนก

เป็นชายและหญิงผลัก

เพราะบ่เห็นแก้วก

๔๐๘ พจนไปควนชิง

ผิกคายเคียวพนครา

เยียวชายชว่หลงมา

ผิกเพียบเห็นน้อ

๔๐๙ เยียวเห็นและเคียดไชร

ผิบเห็นฤาฟุน

พังอ้อนอมฤตคุณ

ไต่กล่าวผิกใจเจ้า

นฤมล พ็อย

หนิงเฝ้า

จักอาบ ตนนา

ว่าให้เรียมอาบ

ทราวมรัก พ็อย

กว่าน

หันหน้าย ตนนา

จึงไต่มาลง

นักหนา เล่านา

ควนพ้อ

และว่า ไชรพ้อ

โทษข้าชอยมา

โง่ญ พ็อย

เท่าเฝ้า

ใจชื่น ชมนนา

รุ่งเจ้าอกออม

๔๓๐ พจนจะอาบนํ้า
ลงอาบในสระสง
ชกสัถย
แล้วเก็บผักขวยปล่อน

เชิญลง อาบรา
สว่างร้อน
สระเหงื่อ ไคนา
เปลือกลั่นกินพลาง

ว่า

๔๓๓ สองนายฟังสองนาง ผลักผ้าพลางลงอาบ ทำสุภาพ
ละเมียด คำละเอียดยกเอาใจ เผื่ออาบในสระแล้ว เสนออาบ
น้ำทิพย์แก้ว และนึ่งฉนวนหัว พื่อ

โคลง ๔

๔๓๒ กินบัวอร่อยโอ
สโรชข่าวฉันท
เชิญพุ่มไปใน
ไถ้มฤตรส

เอาใจ ยารนี้
ใครรู้
บัวฝ้าย นันนา
อย่าลัดไปสวรรค์

๔๓๓ แม่โรยรักอย่าไ้
นำแขกเราไปใน
จะเก็บจะกินใด
เจ้าช่วยเก็บให้ทัน

โรยใจ หนึ่งรา
ฝ้ายนั้น
โดยท่าน เด็กแม่
รุ่งให้เต็มใจ

- ๔๑๔ นางโรยนางเรือกวีย ค้างาม
ขวัญอ่อนทั้งขวัญกาม ยัวแย้ม
ใบบัวหนัสนาตาม กันลอค ไปนา
หอมกลิ่นบัวรสแก้ กลิ่นแก้ไกลยัว
- ๔๑๕ ใบบัวบัวข้าขอบ ไชย
คอกคงระหว่ว เรือกเต้า
เชยชมภิรมขวัญ ชมชวย บัวนา
ถนบกิ่งเรียมชมเจ้า พเลहनยกตน
- ๔๑๖ บัวนมบัวเนตรหน้า บัวบาน
บัวกลิ่นขจรหอมหวาน รสเจ้า
บัวสมรลงลงลาญ ไชยา นันนา
บัวบาทงามเวบเท้า เกศแก้วงามจริง
- ๔๑๗ โกมุกทาเมศแก้ว โกมล พ้อย
หอมกลิ่นจงกลกล กลิ่นแก้ว
จงกามีนัน รสร่วม กันนา
จงกอยอย่ารู้แคล้ว ก่อเกอกรัชา

๔๑๗ สุนัขยวช้อนคอก

ปลาช่อนปลาใช้สระ

สลิกโพทะเพี้ยนพระ

พรวนเพรียกแนมหลังไสร

๔๑๘ สุนัขขานนแนบ

สองสุนัขกันใน

ท่าขวัญสุนัขโต

หนชอกชอนชาห์น

๔๒๐ สรงสนกน้ำแล้วกลับ

สองร่วมใจกันยก

ขนพลางกอกกบอก

สุนัขคนพาพน

๔๒๓ สองนางน้ำเชกขน

ยักฟกป้อสั่นชวน

สองสมพาสสองสุรวล

สองฤทธิรั

ยัวพระ ฝนา

กอกไม้

กันช้น ชมนา

เหยอหยามพมพอง

จอมใจ พ้อย

ฝ้ายนั

จักก นนา

เชตชู้เทียมรงค์

สนกบก เลานา

อย่างขน

พลางรบ

เพลงพองพองกาม

เวอนล้วน

ช้นชู้

สองเสพย

เลหพร อมเพรียงกัน

๔๒๒ เสรีสองสมพาสแล้ว กุลกาม
 สองอ่อนสองโอนาม ชือชู้
 สองมาแต่ไคนาม ไต่บอก ราฟอ
 ให้แก่สองเผื่อรู้ ชือรู้ไม่ของสอง

ว่า

๔๒๓ สองนายฟังสองนาง แสร้งบอกพรางบอกชือ เผื่อ
 นชือเจ้ารามรัตน นกกันมาจะคำ พลัดมาท่าทางทบ พอ
 ประสพเจ้าพราหมณ์ ทรงนามเจ้าศรีเกศ ใครเห็นประเทศมา
 ก้วย พอประสพหน้าสวย พัดเจอมสมร

ว่า

๔๒๔ เผื่ออยู่ในรมนคร มโนหรรษาอัน บรรณย์บอกแจ้ง
 จะอยู่ด้วยกลิ้งแกลัง แค้นๆไป จากเลย

โคลง ๒

๔๒๕ สองตกใจละลง ละเลิกผิดอันตั้ง
 คชอรันโต

๔๒๖ อมาในเมืองนี้ มีเครื่องคำมาก
 ถึงข้าขอลาม

โคลง ๓

๔๒๗ ขนงามมอยไกลกัน บทันตกันได้
สองแม่ถามใจใจ สะทันทะเทินไปมา

โคลง ๒

๔๒๘ บอกเร็วราเครื่องคำ บบอกไคอหนา
ใครให้ราหัว ขารนี้
๔๒๘ พรางตัวเองคอง หน้าไช่หน้าสยปล
มาไขว่ถ้อยเอาเผื่อ

ร่าย

๔๓๐ เครื่องคำเหลือผู้ชอ กระหม่ง สันตวยอมถง กระหม่ง
มิบอกจริงบอกพราง กระหม่ง ทรงขนนางอะเคอ กระหม่ง
เนอชาววังไช่ซ่า โคมไช่โคมคนคำ หน้าไช่หน้ากริกกริว

โคลง ๒

๔๓๓ มาจะหัวให้หายหิวอยากเข้า เชิญบอกอันจริงเจ้า
แก่น้องอย่าอำ หินงว
๔๓๒ สองสนองคำอ่อนพร้อง ะบอกจริงแก่น้อง
อย่าเย้ยหยันต

๔๓๓ พระภรรยาอยู่เกล้า

ลอราชพระเสด็จเฝ้า

เผื่อพลึงมาตาม

๔๓๔ ขนงามบอกข่าวไท

เสมือตึงตึงนางไท

ผ่านเผ้าไอศวรรย์

โคลง ๔

๔๓๕ ครัวนเจียนจากฟ้า

มามี

จักใครถือเคอนถือ

กัไท

เมรุทองละล่องบือ

บือรอก ไปนา

ขอทานเชิญท้าวไท

อิราชเจ้าเสด็จมา

๔๓๖ พระเสด็จมาอยู่ค้ำว

แทนไท พะเยย

มาอยู่ในสวนใคร

ใครรู้

พระองค์ท่านเสด็จใน

สวนเปล่า เขานา

พระเปลี่ยวบมีผู้

เพื่อนไทเสด็จเที่ยว

๔๓๗ คือกอกอกปากไอ

พระภ — เบศไชย

มาอยู่ฉ้นโคก

ละห้อย

บเคยยากอกก

จักหว่า แลพ้อ

โหยส่อนค้อยค้อย

คล่าวน้ำตาไหล

๔๓๘ เอ็นคสองท่านฝ่าย

ถึงบาทของกชกล

ขอเชิญขึ้นไอศวรรย์

เผื่อจะเชิญสองไท่

๔๓๙ แด่กัททำไหว้บาท

น้อมศิรามพชรก

ขอรับอมฤตรส

ถึงพระนุชน้องหน้า

๔๔๐ สองนายกรอกตเถียว

มือสอกลเสียดเอวบาง

พิศพลางรูปชมพลาง

มิใคร่ไคลคลาถ้อง

๔๔๑ สองนางชบแนบเนอ

พระลูกเขยรักผาย

พระไปจากเสมือตาย

รักเร่งมาพลันแก้ว

ไปพลัน

เคียงมไหว

เสด็จยาตร มานา

อิราศพุ่มมาพลัน

บงกช

กิงเกล้า

พจนารถ ไปนา

ท่านถ้าพึงสาร

สองนาง

ลยทอง

เวรมสิ่ง สองแม่

หนึ่งเลี้ยงกับคน

สองนาย

คลาคลแคล้ว

ทหนึ่ง แลพ่อ

ช่วยน้องอย่านาน

๔๔๒ ไปสองสามอย่างแล้ว

เจ้าพี่เฮยเริ่มมคลา

เผื่อไปแต่ควหา

ใจอยู่เซยชมแก้ว

๔๔๓ เผื่อข้าน้อยอยู่โลรี

อยู่แต่ควหาตาม

ไปมาอย่านานทรม

เชิญเร่งเร็วพลันแม่

เหลียวมา เล่านา

คลากแคล้ว

จอมราช ไสร้นา

พี่ไสร้กับคน

ขนงาม ลกเฮย

ท่านเท

รักร่วม เราเฮย

อยู่ซ้ำเผื่อตาย

โคลง ๒

๔๔๔ สองนายไปมีข้า

กรวยเกล้าทูลสาร

๔๔๕ ทูลอาการทุกข้อ

มาถิถวนความใน

ถึงสมเด็จพระเจ้าหล้า

บรรยายแต่ต้นหน่อ

โคลง ๔

๔๔๖ เผื่อข้าพพเลยง

ใจออกทอมกษัตริย์

ขอเชิญบนภูมิ

จงบพิตรพระเจ้า

สองศรี

อยู่เกล้า

ศัวราช

อย่าซ้ำเสด็จจร

๔๔๗ พระลอปลื้มลาคล้อย ไกลคลา
งามดูเสถียรล้า วากถ้ำ
สองนางอยู่คอยหา เห็นราช มานา
ลูกเล่นวัยแลถ้ำ หยาดฟ้าลงกิน

๔๔๘ สองถึงสองกราบไหว้ บทมลาย
เชิญบพิตรภูบาล อยู่เกล้า
ยังรมยพินาสถาน ประพาส พระเอย
เรือนสำราญน้องเหิน ทานไท้ทั้งสอง

โคลง ๒

๔๔๙ พระลอสนองพลึง สองพระชนนีเกลี้ยง
สุขอยู่ รือฉนไก
๔๕๐ สองจอมใจอ่อนไท้ องค์ไขใจไข
ละห้อยโหยหา ทานนา

ร่ำ

๔๕๑ พระราชาลิลาค พระบาทชนเรือนสอง กุหลาบทองน้ำหอม
ถนอมล้างพระบาทยกล พิมลพัศตร์เช็ดบาท เหยียบผ้าลาดเสด็จกล
บนบรรยงกไสยาสน์ เสด็จเห็นขอสาสน์อิงองค์ พระบาทบงกชพัก
ทักปราศรัยสองนาง สองไหวพลงทั้งทูล ข้าแค้นเรศรอยู่เกล้า

พระเจ้าเคียนช้างลงมา คานหามทำรับราช ผ้าสาครแล้วเกือกทอง
 รองพระบาทช้ำซอนอ่อนเรียบ ทั้งอุปมาเหยียบคินเคินเพียงไพร่ ไค้
 ทางมาทำทวงกรอก ออกเผื่อซากงระคราก อ้าลำปากพระองค์ ชยเคียร
 ลงกรายไหว้ พระบาทอุปมาไค้ ยากพันประมาณ กิ่งน

โคลง ๒

๔๕๒ ภูบาลสนองพลึง

สองพรวาดเพียง

พระญาติผู้พึงใจ

๔๕๓ ยากนักโคกท่วย

เพราะใครเห็นหน้าสว

สองอ่อนท้าวแลนา

๔๕๔ ปราธราอย่าช้า

วังเร่งให้เห็นหน้า

หนอท้าวทงสอง

โคลง ๔

๔๕๕ พระทองเสด็จอยู่น

อย่าคลา

สองพจนรักษา

อยู่เกล้า

เผื่อชาติลดา

พระบาท แด่พ่อ

หทัยบุญแจเรนเจ้า

แผ่นหล้าลัยองค์

๔๕๖ หัวอกจกักรากแล เชอเห็น
 นัยอยู่ในใจเป็น ทั้งข้า
 สองเชอพออย่าเย็น ใจเร่ง ไปรา
 เอาข่าวถึงน้องหน้า หนุ่มเจ้าจอมสมร
 ๔๕๗ แม่สองเจ้าทั้งใคร เห็นกัน นาฬ
 เชิญพระนุมาพลัน อย่าช้า
 แม้นานอ่อนฤทธาน เห็นชีพ เรียมเลย
 ฝากแต่พรศพถ้ำ อ่อนให้เผาศ
 ๔๕๘ สองไหวพระบาทแล้ว สองลา
 สองส่งสองนายคา ค่อยเกล้า
 ทาสสองลอบแลหา เมี่ยงม่าย กันนา
 รวนรวบคาท้าวเจ้า ลอบต้องตาเขา
 ๔๕๙ สองนางจรวาททอง โหยหวน สวาทนา
 เมืองแต่หางตาสรวด สั่งจู้
 สองนายลอบอกครวญ คราวแต่ ใจนา
 เจียรจากตงนผู้ อินนณญา

ว่า

๔๖๐ ข้าลลามาถึงนอก ครันออกแล้วทั้งสอง กุญแจทองใส่ทวาร
 เอาลูกคาลไปด้วย อ้อมอกย้วยไคลคลา ลีลาชวนขำขำ คลับ
 คล้ายเข้าทวารเวียง จิตห่อเมียงสองเจ้า ลงข้างเข้ายั้งวัง ทอด
 ตายังปราสาท เห็นสองราชกนิษฐ ในช่องสัหบัญชร คุ่ออัสน์
 ลือหล้า เยี่ยมหน้ากจดวงเคือน เหมือนแวนฟ้าท่งคู้ ค่างตากอยู่
 คอยทาง เห็นสองนางฟ้เลี้ยง หน้าชนสกลไผ่เพียง ฟ้างท้าว
 เสกัจมา

โคลง ๒

๔๖๑ มาสองราชระว้อง
 รุ่งไต้แรงใจ หนึ่งรา

ถามเถิดฤาพระน้อง

๔๖๒ คึกนักไปชอบเหวี่ยง
 พระยารัฎฐาคี

ความรวรรักทกเบื่อง

๔๖๓ มาจะคัตนตายรุ่งแล้ว
 ยกอย่างข้าเยยไค่ คังน

สองพระฟ้เลี้ยงแก้ว

๔๖๔ ทวารวังในว่าไกล
 ชยคอกกริชคุไกล บารน

ฤาและวันนั้ไสร

ว่า

๔๖๕ ถึงบันไดสองชั้น แลนา ถึงฟ้างพนปรางสาท แลนา เข้า
ใกล้บายทศล แลนา ไหว้เจ้าคนทลข้าว แลนา บอกกล่าวถวน
ทอน แลนา รับขวัญยอมมือไหว้ บัคนขวัญน้องไท มาสู่แล้ว
ณหัว พะเยย *

โคลง ๔

๔๖๖ จอมขวัญพระพะเยย

บุญสอง

โหมว่าขงามค้อทอง

แท่งแท

ค้อเทพดาผยของ

มาสู่ พระนา

ในโลกนัสกแล

แต่ทำวงศ์เคียว

๔๖๗ พระส่อนพระสังขา

พระคว พะเยย

ผิและพลันพย

เยศไท

แม่นานแต่พย

จอมราช แลแม่

ฝากแต่พระศฟไว้

เถิกให้เราเผา

๔๖๘ พะเยยแก้วพาหยาก

มามือ นาฟ

รักยิ่งชีพิตฤา

ใคร่แคล้ว

ครนควนนกจักลือ

ความเล่า แลพ

ลาย่าเป็นเจ้าแล้ว

ถวนไท้โดยใจ

๔๖๘ สองท้าวยังยาไท

ทูลทรง

พระบาทสองศรีผจง

ไล่เกล้า

สองเสด็จแนบแนมองค์

อิงแท่น

ละเลียบสองเพ็ญเฝ้า

ย่ำต้องตึกไ

๔๗๐ ย่ำชมหลานแก้วยอก

เขาวมาลย์

สองทรงยกชยาน

ใหม่หน้า

สองศรีลำเพาพาล

เพ็ญภาค กุเขย

นวกยาไ้แรงอ้า

อ่อนรู้ ถิถนอม

๔๗๑ ชูหน้าสองหนุ่มหน้า

เขยชม

สองอ่อนงามละลัม

ไ้่น้อย

ใจก็อ่อนอกม

ใครก็ สองนา

สองนวกพันคอยค้อย

ยาไ้แรงรมย์

๔๗๒ ขย่ำกคไ้พินยา

นานนัก

ออกสำหิเยยวสองภัก

ไ้ไ้

สองนางวันโรยรัก

ยาออย่า ลืมนา

เก็ช่อนอ่อนสร้งเสวยไ้

ลอบแย่งผัดผิว

๔๗๓	เมื่อข้าแสงบาทไหว	ขทมาลย์
	สุขสิ่งใดปนยาน	เปรียบได้
	พิศพักตร์บุษย์ยาน	ฤาใคร่ คลายเลย
	เสมออมฤตได้	ลยแลลิมเมื่อ
๔๗๔	สองเจ้ารักอย่าให้	ติดใจ ขารนี้
	ข้าอึกฟงเสียงใส	อ่อนพร้อง
	สองศรีกล่าวเสนาะไค	รักๆ นั้น
	เสมออมฤตคอง	อย่าได้แรงจริง
๔๗๕	อย่ารักมิใคร่ให้	ไกลตัว
	เขี้ยวอย่าเคือนเพราะกลัว	เกลือกใช้
	อย่าสงวนยิ่งสงวนหัว	ใจอย่า ไสร์น่า
	เกียรอย่าเคือนใจ	อย่าน้อยใจเขือ
๔๗๖	อิริยาบถสี่ไสร	สงวนองค์ อ่อนเอย
	นอนนงยืนเกินง	อย่าเว้น
	สองศรีสมบรณ์บง	กษมาศ กุเขย
	นอนนงยืนเกินเหลน	แต่งให้เสมอจน

๔๗๗	เมื่อข้ามิใคร่ฝ้าย	ไปไกล ท่านนา
	ท้าวจากใจอาลัย	ท่านไท
	ขอลาบพิตรไป	ประพาส พระเอย
	สมสนุกเล่นไหล่	แหล่งสร้อยสวนขวัญ
๔๗๘	เชิญสองพระพี่น้อง	เสด็จไป
	สงสรพลาจชมไพร	คอกไม้
	ยามเย็นจึงคลาไคล	ยรยาตร มานา
	สองราชพึงแล้วไหว	ยาเจ้าลาเมื่อ

โคลง ๒

๔๗๙	ยืนก็เหลือทีอ้าง	เวาระพยเจ้าช้าง
	อิราชแลเต็มใจ ยารนี้	

ร่าย

๔๘๐ คืบเข้าไปในปราสาท เสรีสองราชเสด็จสงสร แล้วสองทรง
พระบริก ฝึกพิภตรักทรงเกื้อน เกล้าเกศเหมือนสาวสวรรค์ นุ่ง
แพพพรณลายเลิศ พระพรายพริ้งเพริศประไพ สะไบสมบรณ์บรรจง
ทรงเครื่องเสรียรยาตร ลีลาศทุกขัปสร ทวยทอศกรนวนนาค ถึง
เกยมาศบรรจง สองเสด็จทรงกริณี มีจำลองจำหลักลาย รูปสัตว์

กลายช้อยชด อลงกตกบแก้ว ช่างขนงามแพรวแพรว เครื่อง
ช่างงามยัง ยิงนา

ว่า

๔๘๑ ยะยบ้องมอริตรทอง รังรองกันชิงรัตน พัดใบพัดทามร
สาวสลอนโดยเสด็จกาย พลึงราชตามกษัตริย์ ไปประทับที่
ถึงประตอทยาน คานหามทองรัราช ลิลาศเทียบมนเทียร
พลึงเจียนใจแก้วน แล่นก่อนไขประตู ส่วนพระภรรยาทรง ทรง
มกฏภษา พัสตราภรณ์อัน งามเอนอินทรหยาคพา เร็นอยู่
เรือนรัตนดา แนนเอนสองสนอง

ว่า

๔๘๒ สองนายช่อนข้างแท่น นางรณแล่นปอสน ให้สองราช
เสด็จออก นอกให้ข้าไทเฝ้า ส่วนชาวเจ้าก่านัล เคียมคัลโดย
ระบอบ นางโรยนอบนบว่า ส่วนพระยาสั่งไสว ให้เผื่อข้าหมั่นตัก
เตือนสองลักษณะไสยาสน์ สองนางนาฏไถ่กล ว่าขั้ตเคียวคตเทอญ
จะนอน นางรณกระประณมิไหว ทลว่าพระยาไท้ชีราช พระบาทสั่ง
ทุกอัน ชาวก่านัลเป็นพระยาน มินานทวนลิ้มคำ อระจำคตขัง
ไทยโพย นางโรยเร่งชักม่าน เชิญสองท่านเสด็จเข้า ส่วนชาว
เจ้าก่านัลนั้น ครันจะอยู่ท้าวอระมิหลัย ขั้กันลงเล่นไถ่ ชม

๑๑๘

พระลอิลิต

คอกไม้วลลเครือ แต่สองเพื่อนจะเฝ้า สองท้าวเจ้าจอมราช ครน
ฝูงนางคลาคลากลงแล้ว สองพระพลึงแก้ว หีบถิถวนทุกทวาร

โคลง ๒

๔๘๓ มินานสองพลึง ใหว้บาทบงกชเกลี้ยง

เชิญอ่อนท้าวเสกใน

๔๘๔ สองอ่อนใจแถมฟ้า

พวงพลึงเชิญข้า

ซ่อนเข้าอายใจ

โคลง ๔

๔๘๕ พิเอยเด่นช้อยเกศ

คนมา

ยังไปเคยเคียงษา

ลึงน้อย

จักไปทั้งฤณา

วานช่วย วีรา

อายเร่งอายค้อยค้อย

หน่งใสรเผือกกลว

๔๘๖ หนหัวเจ้าข้าไช้

เก็กเลย

แมยเคยจำเคย

จึงไต้

พระทองแก่เวียมเอย

อย่าเหนยว ราแม่

ฤาษเณศไต้

อิราชแลณหัว พิเอย

๔๘๗ พระลอบแฝงม่านเข้า

มาฟัง

ฟังข้าเภาสองยัง

หนุ่มแท้

พระเสกขังนังแนบหลัง

สองอยู่ ไสวันนา

สองไปรัยยังแท้

พละียงไปมา

๔๘๘ พะเขยรอกทาวยัง

หัวใจ นาฟ

เก็บบ่เคยฉนโค

กงน

เผือกคิกร่งเคียงใน

ใจยาก รังนา

วานพทงสองช

เลทให้เผือกเห็น

๔๘๙ สองฟังสองค้อยยม

ฉนสรวล

ใครห่อนสอนพระอวล

ช่อนไค

วันสองแวงรักครวญ

ถึงราช นันนา

ใครถึงสอนสองให้

ละห้อยโหยหา

๔๙๐ มีสอนก็อย่ารำ

มาหยัน อิกรา

มีเข่นคอกกัน

กงน

เห็นเทือนกะวันวัน

คินก่อน เผือนา

ถามว่าขรู้

ว่ารู้ฤาถาม

๔๘๑ พระเอษะระบอกไต่

ฉันทไค

พระจักเคียงณคไค

ที่ไท้

มีน่านอย่าอาลัย

เลียรราช

น่อยหนึ่งพระจักไค

เล่ห์นั้นเป็นเอง

๔๘๒ พระลออคบไค

ซิกหัว

สองนาฏทกโกลัว

สะทัง

พระพักตร์ทวงขวัญ

ขานร้อ กันนา

เผยมานแพรพรณวัง

ออกให้เห็นองค์

๔๘๓ สองเห็นโคมเจ้าแผ่น

ภูวกล

งามเงอนทินกรกล

แว่นฟ้า

ลิ้มอายช่อนลิ้มตน

คาต้อ พระนา

พิศบัพริยไอ้อ้า

เทพไสรยาไฉน

๔๘๔ ตำรงใจไค้ออน

ชายชบ อยู่นา

สองยังคัลเคารพ

กรายไหว้

โคมสองชั้นตาสย

ไวรราช แลนา

พิศพิศกัน้องไค

ท่านท้าวลิ้มตน

๔๔๕ บัวทองเกิดแต่น้ำ

และว่าทวงการา

ฤาจันทร์จากเวหา

เวียนมเร่งคิดหน้าหน้า

๔๔๖ สองนางพิศราชมรือ

จอมราชพิศพิศกาวา

ขวางเนตรเลือนา

สองนางไหวแล้วไหว

๔๔๗ นางโรยนางรณไหว

พิศอ่อนสองศรีตร

และนางกลมค

และราชลมคเจ้า

๔๔๘ พิศไท้ไต่ว่าไท้

พิศอ่อนคือศรีตร

พิศคือมอกอร

เคือนยะเย่มเย่มหน้า

เอามา ฤาแล

หยาดฟ้า

หาพิ พระเอย

หนุ่มหน้าคิโก

วางตา

อ่อนไท้

ยานรือ สองรา

เล่าไหวบทมาลัย

พิศก— เขศเฮย

เตรียมเฝ้า

จอมราช

พนองทงสอง

ทินกร

แจ่มฟ้า

ไต่ดัง นนา

ออกกรอดนไต่

๕๙๘ เพื่อนโรยวานช่วยทั้ง

คาค หนึ่งรา

เราว่าพระเราตร

ยิ่งผู้

โถมพระพมาช

งามเร่ง งามนา

ทุกเทพอันรอบรู้

ແຕ່ງท้าวทั้งสาม

๕๐๐ พิศคลิไ้

วางตา

สามแผ่นภพฤาหา

กู่ไ้

ขณเราย่านนา

นางรณ กุเขย

เราจึงเห็นสามไ้

อิราชผู้มีบุญ

๕๐๑ สองนายเจ้านองอัย

ไ้ไหนมา คุรา

มาช่วยพิศพิศตรา

อัยเกล้า

สุทไ้ย้านนา

เฉลิมโลกย์ แลเอย

สามขพิตรพระเจ้า

พิน้องงามสม

ว่าบ

๕๐๒ สองนางชมบมีววย ส่วนสองนายผู้เชี่ยวชาญ ค่อยกัมกราน

เข้าไป นั่งแ่ไกลกรายบาท ไ้อิราชสามกษัตริย์ ชระคคันวประณม

ยังคมเคารพราช ชมโฉมนาฏทั้งสาม งามคิกตาทิโก ในแผ่นกิน

ไ้ฟ้า เห็นแ่พระเจ้าหล้า พิน้องทั้งสาม บารัน

โคลง ๔

๕๐๓ งามของงามยังแม่

โฉมระทวยทอตา

สมนกันน่า

สตกว่าสท้ออ้อ

๕๐๔ พเลียงทงสไหว

เชิญบาทบกชรัตน

เสกียังมทมสวสดี

เยยวเหนออยพระองค์เจ้า

๕๐๕ พระลอลลาคฟ้า

สองนางโคยเสกียไทร

สามกษัตริย์ทอกรไทร

โฉมคฤเกอนคาวชน

๕๐๖ นางโรยนางวันล้าง

เช็ดบาททงสามกษัตริย์

เชิญเสกียวิรมสวสดี

สองอ้อนอะเคอเฝ้า

แมนมา แต้งฤา

แหล่งหล้า

สยะ นันนา

อ้อไอ้ออไอ

สามกษัตริย์

อยู่เกล้า

ไสยาสน์ พระเอย

พนองทงสาม

กีนไทร

แผ่นพน

เงยง่า งามนา

สองฟ้ากีนบน

ยทรัช

ไล่เกล้า

ไสเยศ

อยู่เพียงสาวสววรรค์

๕๐๗ พลึงขบค้ม่านแล้ว

ขวัญอ่อนอย่าไถลกัน

ขวัญสองแม่ค้อวลลิ

ขวัญราชคงค้อไม่

๕๐๘ สองนางลาวราชไหว

ถึงนอกสองหีบทวาร

หีบแล้วบ่ทันนาน

นั่งแต่ไถลก้ามใหม่

รับขวัญ ท่านนา

กับไท

เวียนรอบ พระนา

มาค้เกยววลลกรอง

ขบมาลย์

ท่านไว

ยังพิ นายนา

สวาทเพยงไฟฟอน

โคลง ๒

๕๐๙ วิทยวนสมรหม่นกลน

รงกลนใจคง

เพียรเพือกกค้หม่น

๕๑๐ รัยของค้ยากแท้

ง่ายพันประมาณ

ผิข้รัยแล

๕๑๑ เวื่อนล้าราญอยู่เหตั้น

โลทร้ายฤาอาย

เร่งว่าร้ายแรงเต็น

๕๑๒ ทงหลายชกาคัน

ผ่ายร้ายฤาเคลง

ทำบุรีกรัน

โคลง ๔

๕๑๓ แรกรักแรงราครอน

รณสมร

ยงยงเปลวไฟพอน

หม่นไหม้

มนเทียรบนภोर

เป็นที ยานา

ชนข้ามใจไวไ

เพอคงภักดี

๕๑๔ เรานเราเผ่าผู้

ภักดี

ผกเทอาลิกลัว

เกลียดไกล

ผดกกงเกศ

แหงว่า ทายนา

ดีกว่าเป็นคนให้

ท่านชหลังคน

โคลง ๒

๕๑๕ สคนคึกชอขบดอย

ส่อนส่งกันคอยคอย

สว่างร้อนไฟกาม

๕๑๖ ส่วนสามกษัตริย์แก่นท้าว

กรโอบองค์โน้มน้าว

แนบเนอเวียงรมย์

๕๑๗ เขยชมชู้ปากบ่อน

แต่สนอมฤตรสขื่น

สวาทเคล้าคลึงสมร

๕๑๘ กวเกยวกรกอดเกอ

เนอแนบเนอโอเนอ

อินเนอเอาใจ

๕๑๘ พักตราใสใหม่หมา

หน้าแนหน้าโอ้หน้า

หนุ่มหน้าละม

๕๒๐ นมแนบนมนมน้อง

ท้องแนบท้องโอ้ท้อง

ชื่อนท้องทรวงลม

๕๒๑ ส้มเส้นห่อใหม่หมา

กลวรสกลวกลนกลว

เกลศกลวสังสาร

๕๒๒ บขบายานคลคลอย

สรวอยและสรวอยชอนสรวอย

เสยภสรวอยสรวอย

๕๒๓ งามรกลิงค์เกล้า

กลางกลมย่นเย้า

ยวรวงชานกัน

๕๒๔ สรงสระสรวอยไปเพียง

สระพระนชเอนเกลยง

อาบโอ้เอาใจ

๕๒๕ แสนสนกในสระน้อง

ปลาชนชมเห็นท้อง

ดอกไม้บัวบาน

๕๒๖ ทระการผ่องสระแก้ว

หมกเผ้าผ่องผ่องแผ้ว

โคกฟ้าญาขุน

๕๒๗ บญมมางไท

ชมเต้าทองน้องไท

พเยยวานชม หนองรา

๕๒๗ พระเพือนสมสัสมรแล้ว ลธราชเซยชมแก้ว

แก่นไท้แพงทอง เล่านา

๕๒๘ ละบองบรรพหลากเหล่น บเห็นอยบไท้เว่น

เหมซัสมสัสมร

๕๓๐ ทาซัศกรพื่นห้า แร่งเร้งเร้งฤทชีกลา

เร้งเร้งฤาเยาว์

๕๓๑ ทาสารเมามันข้า งาไล้แทงวงควา

อยู่เคลาคลกลเอา

๕๓๒ ประเล้าโลมอ่อนไท้ แก้วพเฮยเรยมไท้

ยากควยเยาวมาลย

๕๓๓ เชนกวานอย่าพร้อง เชนูพระนชนมน้อง

ชกฟัวเฮาบุญ กอนเทอญ

โคลง ๔

๕๓๔ พระคณพระพพน คณนา

พระเอนกินชรา

๕๓๕ เผอข้าไปเคยงมา ลักหยาค พระเฮย

พระค้อยถนอมน้องไว้ เพือนท้าวไหญญ

๕๓๕ ขเป็นไคเจ้าฟ

รักแม่ล็กกินแดน

เรียบส่งวนพระนชแสน

ยามหนึ่งเห็นหน้า

๕๓๖ ขมลายสมรเร่งเร่ง

สองอ่อนระทวยองค์

ความรักกษัตริย์ทรง

บดขุ่นบดเคี้ยวสร้อย

๕๓๗ สะเทือนพาพณัน

พินแผ่นดินแคเย็น

สาครคลื่นของขรร

แลทวทศไม่ไหล

๕๓๘ ขนสัถคลึงคู่เกล้า

สารแนบนางคชล

ทวายทองย่องขงกร

กระต่ายกระแตเต้น

อย่าแคลน

กว่าฟ้า

ส่งวนยิ่ง ทั่วนา

อ่อนท้าวเรียบคาบ

ฤทธิรงค์

ละห้อย

โสรจชั้น

สร้างสร้อยสกลไ

สรวงสวรรค์

หย่อนโล

ฉนพเพ่ง ฟองนา

โยกเยื้องอัครวร

สาวสั

ลาค์เหลัน

ทาชัน ชมนา

คอบเจ้าลัมสมร

๕๓๘ ทินกรกรกายเกยว

เมียงบัว

ข้วยขานหยกกล้วย

ภุชญา

ภมรภมรมัว

เมาชาย บัวนา

ชอนนอกในกลีบกล้วย

กลืนกล้วยเกสร

๕๔๐ บคลาไคลน้อยหนึ่ง

ฤาหยด ชย่นา

ยังใคร่ปองประคองทอ

ไข่มวย

ปราชคอกบัวขม

บชน ชมนา

หอยขมขานควย

คอกกล้วยลัดคอบรรณ

โคลง ๒

๕๔๑ ตะวนเย็นจมพา

สองพลึงทูลอา

จะคำแล้วพระเอย

๕๔๒ พระทองแผยมานแล้ว

เวยกพระพลึงแก้ว

ทงสเขาไปใน

๕๔๓ วิสทใจงล

ชอนเงอนกลั่น

อย่าให้เห็นกล

๕๔๔ ไหวบคตลท่านไท

ริราชเสาวนย์ไว

กงเกล้าทลทวง

๕๔๕ เชิญพระสรวงสว่าง^วรอัน เสก^วเท^วอย่างทองเกี้ยว^วชอัน
 ขา^วบ^ววยส^วอง^วศรี

๕๔๖ บ^วย^วบ^วย^วเส^วย^วท^วส^วร^วอ^วย ทร^วก^วฤ^วก^วเ^วล^วน^วน^วอ^วย
 ห^วน^วง^วไ^วค^วแ^วร^วง^วข^วง^วค^ว

๕๔๗ จ^วาก^วส^วร^วง^วเส^วก^วต^วง^วแท^วน^วแ^วว แ^วต^วง^วแ^วง^วา^วม^วเส^วร^วจ^วแล^ว
 แ^วน^วบ^วเน^วอ^วอ^วง^วอ^วร

๕๔๘ พ^วเล^วย^วง^วกร^วล^วย^วเก^วล^วา ย^วก^วเ^วร^วอ^วง^วเส^วว^วย^วเท^วย^วบ^วเ^วา
 แ^วต^วง^วท^วง^วเ^วร^วย^วม^วถ^วว^วย

๕๔๙ ส^วอง^วส^วาย^วส^วม^วร^วอ^วน^วไ^วห^วว เ^วเ^วอ^วน^วบ^วพิ^วทร^วเช^วญ^วไ^ว
 วิ^วรา^วช^วเ^วา^วก^วเส^วว^วย

๕๕๐ ช^วค^วาง^วเซ^วย^วห^วน^วา^วส^วว^วย เช^วญ^วอ^วน^วท^วาว^วเส^วว^วย^วค^วว^วย
 พ^วรา^วท^วง^วส^วอ^วง

๕๕๑ ข^วอ^วง^วเส^วว^วย^วส^วว^วร^วค^วไ^วบ^วเ^วย^วง เ^วว^วระ^วพ^วร^วน^วช^วเน^วอ^วเก^วล^วย^วง
 แ^วน^วบ^วเน^วอ^วเ^วร^วย^วม^วเส^วว^วย

๕๕๒ ท^วร^วา^วม^วร^วก^วเ^วย^วป^วาก^วบ^วอ^วน ร^วส^วย^วง^วร^วส^วพ^วา^วช^วอ^วน
 ส^วว^วา^วท^วช^วอ^วน^วส^วง^วส^วาร

๕๕๓ เ^วว^วย^วส^วำ^วร^วา^วญ^วเส^วร^วจ^วแล^วว ส^วอ^วง^วพ^วร^วพ^วเล^วย^วง^วแ^วว
 น^วบ^วท^วาว^วท^วล^วเ^วอ^วน

๕๕๔ ตะวันจะเลือนลยพา

จอมราชเจ้าอย่าช้า

ช่อนเฮี้ยยามควร

โคลง ๕

๕๕๕ พระขวลยใคร่แคล้ว

คลาเรียม

เรียมราชพิศสองเลียม

ละห้อย

สามกษัตริย์เคียดแค้นเรียม

กรมสวาท แลนา

หนาแนยหนาคอยค้อย

กล่าวน้ำตาไหล

๕๕๖ เ็นตสองช่อนท้าว

ทรมารัก ท่านนา

กมกราบลงกบดก

ท่านไท้

น้ำตาโสรจสงพักตร์

แถวถึง ลงนา

ให้ขรรค์ให้

สละอินทรา

๕๕๗ อาพระบนเกล้าแผน

อิริณ

แต่แรกเรียมพงยน

ชาวไท้

จกกันขเป็นกัน

ครวญใคร่ พระนา

นอนบ่เป็นนอนไ้

สวาทถ้าพึงสาร

๕๕๘ ขณบนทกเทพเจ้า

จอมผา

ทงเทพพฤกษาสัง

หม่มไ้

ขอพระช่วยราชา

เชิญสู่ สมนา

ลูกลาแล้วจกไ้หว

บ่เจ้าทกสถาน

๕๕๘ เงินทองกองโกฏีแก้ว

ทลถวาย

สารสอคงาทองควาย

เผือกผู้

บุญบารมีร้องขวย—

ชวนรอก มานา

แม่ข่มท้าวผู้

ชยาแล่มผัว

๕๖๐ ึ่งพระเสด็จเต้าแขก

ทำขวัญ

รักไถ่ทนถ่วง

ทวนร้าง

ทิ้งฤจาจากฉัน

โศกทั้ง นนา

กรรอกของคเจ้าชาย

รำให้หิวโหย

๕๖๑ ระทกด้วยนสนธิ่ง

ระทวยองค์ ท่านนา

ชวนพระพักตร์ขบลง

ละอิน

เห็นอหฺลึงสมบรณบง—

กษมาศ กุเอย

มิใคร่เงยหน้าขึ้น

จากเจ้าจอมสมร

๕๖๒ เวรมสขเสวยสขเพียง

อมรินทร์ อ่อนเอย

ครนแรกเวรมพมยนิ

ชวน้อง

บินลพจากบิน

มาสู่ นสนา

มาบไต่ชายชอง

สวาทเพียงเขาซัง

๕๖๓ เมืองกว้างข้างมาลี

เสียมแม่เสียมเมียมมา

เสียมสนมทวงพระเยย

มาแต่ตัวเข้าช่อง

ละเสียม อื่นเฮย

สุน้อง

งามแ่ง งามนา

ซ้ายท้าวทั้งสอง

๕๖๔ พพบน้องเพียงแต่

คือเชือกตะสมสามเกลียว

ทั้งฤจะพลันเหลียว

เจ้าจากเรียมรักกลืน

ยามเคียว

แผ่ผ่น

คืนจาก เรียมนา

สวาทกลืนใจตาย

๕๖๕ มืกรักและจึงเจ้า

แม้ว่ารักฤไคล

เอโกเกิดเคียวไกล

เจ้าจะละเรียมไว้

จำไป จากนา

คลาไคล

มานต์ ทวนา

กำพร้าคนเคียว

๕๖๖ พังค้ำจอมราชธิดา

มาจะตคนตาย

พระไฉนว่ารานสาย

ฤไครไกลพระแก้ว

ฤวาย

รุ่งแล้ว

ใจจาก พระนา

กิ่งเส้นเกศา

๕๖๗ สองกษัตริย์สนของนาถถอย ไปมา

สรย เวชยเวียงเวหา

คลาภคกลอย

เขาเทือนราชชายา

จักคำ พระเชย

ครนคำไชรทองถอย

ใหญ่แลเป็นความ

โคลง ๒

๕๖๘ ไหวสามกษัตริย์ไช้ชา

จากแต่คเคียวอา

คำไชรคนสม เล่านา

๕๖๙ พระคนกลมบันเกล้า

ช่วยว่าให้น้องเนา

ท่านท้าวเสด็จไป หนึ่งรา

๕๗๐ โอ้อาลัยค้อยพร้อง

เชิญพระนันทมน้อง

อ้อนผ้ายลลา ก้อนเทอญ

๕๗๑ สองธิดากวาทไหว

ชพระพกตรนองไท

รบท้าวทงสอง สึงนา

๕๗๒ พักควาหมองสวาทใหม่

ไหวบาทละห้อยให้

ค้อยผ้ายลลา

๕๗๓ เหลียวหลังมากระค้อย

นาเห็นคนของน้อย

สึงท้าวสนองสาร

๕๗๔ ขยำนานนักขยู่เกล้า เชิญบพิตรพระเจ้า
เร่งผ่ายหาเผื่อ

๕๗๕ เรียมเจ็บเหลือทพรอง จักใคร่ไปทวยนอญ
จากนอญเสมอตาย

ร้าย

๕๗๖ พเลียงถวายบังคม ประณมเชิญสองเสด็จ เสด็จถึงเกษ
ทงสอง คานหามทองรยราช หม่นนางคายนวิพาร พรน
ชาญเชิงแก ช่อนเง้าเงื่อนมิก บัดประตไ้วเสด็จ โดย
เสด็จถึงทวารใหญ่ ไ้กลว่าล้นเครื่อง เบื้องในรัตนไสยา
แม่โรยมาจะไปทง เบ็ดประตไ้วถ้ำ ไปบชายหิง ถึงเรือน
รมย์พิมาน ไ้ทวารออกไ้สร ให้นางโรยอยู่เฝ้า นางรณ
เขารยราช สองนายนาทมาตาม ยามคำคลุ้มเบเห็นหน้า ลอ
บพิตรเจ้าหล้า กบพเลียงปลอมไป

โคลง ๓

๕๗๗ ถึงทวารในเรือนหลวง คลายถึงคลังวงสองท้าว
เชิญราชเสด็จขึ้นหย่าว อยู่เรณเรือนโรย

โคลง ๒

๕๗๘ สองนางโดยเล่ห์ไท่ สองช่อนสองนายไว
บให้เห็นตัว

๕๗๙ ราชวรมวคพา เชิญบพิตรเจ้าหล้า
ลอบชนสมศรี

๕๘๐ ภาวกักทรงคอกไม้ เล่ห์ขอกมารบไท่
วิราชเข้าไปใน

๕๘๑ เยี้ยไคพระอยู่ซ้ำ พระจะละให้ซ้ำ
พนองตรอมตาย

๕๘๒ ถวายกรจงเจ้าหล้า ชนชนแทนทิพยอา
ซ่อนไคแรงรมย

๕๘๓ พระตนกลมเล่ห์แล้ว เหนอฟักผาเขนยแก้ว
พระพนองผจงถวาย

๕๘๔ ม่านแพรพรายเล่ห์ล้น หนากหทของพน
พิศพนลายทอง

๕๘๕ คอกไม้กรองเรียวร้อย หอมตระลบอบห้อย
แหงห้องไสยา

๕๑๖ พิกานคาทายแก้ว

เหลลามาคลลยแพรวแพรว

เพรคักงกยตร

โคลง ๔

๕๑๗ ผาตันทคาลวน

ทองถวาย

ถวายกระแจะจริงลาย

ลยไล้

สถาพานมกรวาย

รัตนแต่ง ถวายนา

พระกระยาเสวยไท้

ช่อนท้าวผจงถวาย

๕๑๘ เสวยแล้วสามท่านไท้

เสวยรมย์

หีบประททองผทม

ท่านไว้

สองนางฟ้ไปสม

สองฟ้ นายนนา

สรวลสนุกไล้ไล้

คู่เคล้าคลึงสมร

๕๑๙ สองท้าวชอนชอนไท้

เป็นกล

รู้แต่นางสองคน

ฟ้เลียง

ประมาณกึ่งเทือนกล

จรหล้า แล่นา

สรวลสนุกเล่นเพียง

บุรีโรยแรง

ว่า

๕๘๐ ลางคายเสดงคชไช้ ลางคายไทรสำราญ ลางคาย
 บานไผ่เหลน ลางคายเรนช่อนองค์ ชบชบทรงเงนเง่ แต่
 พเลียงเข้าใน ใครใครบให้เข้า ผ่องขาวเจ้าพระก้านล สะกิด
 กนลอบเจรจา บคินนาหลากแท้ สองอยู่เกลาเราแล กย
 พเลียงเป็นกล

โคลง ๒

๕๘๑ ควันความจนรวริ ผู้หนึ่งเห็นสะกิดผู้
 หนึ่งให้แลก

โคลง ๓

๕๘๒ คอกขายหยาตา คอกยกนำพาร
 ขจรชาวถางทาวผู้ พ่อไททองสอง

โคลง ๒

๕๘๓ ลอยมามองลกไท้ เกยคกู่ไฟฟ้าใหม่
 แผลกฟงไฟเชื้อ

๕๘๔ ลอยแลเห็นเจ้าหล้า ลอราชงามไอ้อ
 ขาให้หายพน

๕๘๕ รอยบุญเขาส่งให้ ไกลกว่าไกลเป็นไกล
ยิ่งไกลอศรรอย

๕๘๖ ลักษณขวญุคระค้อย ลอราชนเทารอย
อยู่เริงอมมทจร

๕๘๗ ไทภกรทไค ฟาและคินมาไว
อยู่เริงอมมอเรา

๕๘๘ เขาเป็นเขยแซกแก้ว ยศโยคฤๅญ์แล้ว
เลิศพนประมาณ

๕๘๘ ภูบาลเสรงแสงทององค ส่องให้บังกชบาท พระลอราช
ค้อยถาม ส่องบอกนามบตราช พระบาทไทเลองลอ อภัยอกร
กชประณม ถวายบังคมชมนั่น ยินความชอนนอยทล ว่านเรสร
เจ้าหลา ขาวางราชสมบัติ สลคเสยเสยรลลาย หว้ายแคควมาหา
พระยิตลลาราช ข้าขอฝากอาคมประยร เป็นตระกูลเคียวควยไท
ไวเป็นเอกวงศา เท้ากลปาวสาน ภูบาลครนไคยนิ บานอพนท
หญกย ประไฟพัศตร์พิลาส ยิ่งกว่าราชผู้ใหญ่ ไทท้าวไสรสัมฤทธิ์
บพิตรพิศพระราช มาเป็นเอกเฮารสราช ทวยนางนาฏสองศรี
พอจะให้ทวนคเคือนชอย แล้วจะประกอบการวิวาห์ ท้าวรพนาทงน

เสรี ภูก็ได้ตั้งมณฑลวิชัย ข้าพชวรไปถึงย่ำ ย่ำไปว่าไปวอน
 อามัณธิ์ ภูได้ไฟโรโกกา ข้าพชวรมาดถูก แล้วลอบมาดถูก
 ประมาทลกลานเรา จะให้เอางค์ อย่ำไว้อำคัสกร เราจะให้พอน
 ใหพน เราจะให้ชนให้แล้ ทกกระแ่งหน้าใจ วอนเท่าใดก็ค
 ันธณณณณณณณ ย่ำไปยังวังย่ำ ว่าแก่หม่มทกล้ำทหาร ข้าพชวรณณ
 ภูใหญ่ ไส้กลว่าท่านไท้ อให้ไว้เป็นงานค ภูให้สั้ทั้งหลาย
 ข้า ว่าคชาตแคลน แหนความเรางมิต บัดความเรางมิต ใคร
 ใหรวความชา จะทำทณทณทณทณ ทายปาคคองมัย ภู้วยย่ำ
 คำเรา เขาก็รับพระราชฎีกา ขันอาสาอะคร้าว ท้าววิราชทาค
 เล้ทกลทจะเอา เขาก็ลอบแ่งกนกัน ครันราตรคกสังค เขาก็สัพค
 สามรอบ ลอมขอบเขตคณเวคณว ภูยให้คนเขาออก เขาขบถ
 แก่นายแก่นายขวณ สองพงพณยงอมกษัตริย์ ทลทลทท
 ประการ ภยาลยมแย้มทว บมิกลวเรงองอาท ทลทลทททท
 คระวอวอชพล คณนายแก่นายขวณ ขันอาสาเจ้าหล้า เผอช
 แก้งใจถวาย ขอตายก่อนพระองค์ สองอนงค์อนช นอมคิรามพช
 กษยท ท้าววิราชสาทส อักโลมขงกชกษัตริย์ สองภคค
 อย่ำตกใจ ขเป็นโคณสองศรี มพระคาสณชมชว คอยยมทว
 เหล่นพลาง สองนางจึงชมชณ ขนใจเรงมชว เผอชากกษัตริย์—

ชาติ ไพบูลย์ลาถกถั่วตก บมีเอช่ายอันเป็นคู้ บมีอยู่ให้ไท
 คุกข่า บมีอยู่ให้ข้ากแกลน ครนพระเมือแมนเมืองฟ้า เผือชากาย
 ตามราช พระบาทอย่าอาลัย สองเปลืองสะไบซ้าซอน ทรงผ้าอัน
 ร่อนดาบ อยู่ตราบข้างจอมกษัตริย์ บักนางโรยและนางริน ชนชม
 ใจเชือเท้ แม่สามกษัตริย์สัพพา เผือจะเป็นข้าผู้ใด ใครเขาจะเกรง
 ระฆาม ขอตายตามเจ้าคน อยู่เมืองบนด้วยไท ไวยคู้ให้คนชม
 ถวายบังคมณฤเขศ สองแปรเพศคชช่าย ห่มเลื่อกรายดาบง่า
 นางรินว่าไปสู อยู่ด้วยนายแก้วผายขาว นางโรยมาก้วยพลัน อยู่
 ด้วยนายขวัญผายขาว บมีผายจากเจียนกัน เห็นอัศจรรย์จอมราช
 พระบาทเสด็จอยู่กลาง สองนางแนบสองข้าง เจ้าข้างรบสองศรี
 สองกษัตริย์ท้าว สองนายน้าวสองนาง กอดกันพลางชมเชย
 มินานเลยเขาเข้า เท้าถึงทวารปราสาท นายแก้วฟาคตายพัน
 นายขวัญแทงสศท้าว ลาวผิงข้าพ่ายหนี ตกนบอชินคลุก ท้าว
 อภิรุทโรมพัน ตายทับกันกลากกลาก หัวขาดตกเป็นกลุ่ม เขาเร่ง
 หุ้มหินผา คากันเข้าระเร้ง ไม่ไล่เท้งผาทะลาย ส่วนสองนาย
 พลึง รำรอนรบอยู่เพียง กังข้างเมามัน

ว่า

๖๐๐ ผันเข้าศलगรกรบ หลบหลีกบนนโยให้ตอก หลบหลีกหอก
 ขให้ตอง เขาเร่งซ่องบนนโยย่ง ซ่องหอกพุ่งย่นาย ข้างซ้ายเร่ง
 มาหนา ข้างขวาเร่งมามาก เข้าทุกปลากรกโรม สองนายโหม
 พันเพื่อง เกรืองพลคั่วหัวขาด เขาก็สำคศรยง ตรึงนายแก้ว
 ย่นน ค้องนายขวัญท้าวทข นางรณรบรกพัน นางโรยฝนผาดเทง
 ค้วยปลายแวงกุ่มบัก เขาบุรีท้าวผิง เขาก็ยังค้องสองนาง
 วางมาสู่ผผว ทอดคั่วทขสองนาย ค่ายตามกันทงส์ ท้าวธเห็น
 พลเตียงราช พระบาทชนชนนิก นำไกรรักใจเขา เยี้ยวรามิ
 เหมือนไค สองฮ่อนไท่เร่งร้องหัว เขาสิมิกลัวความพินาศ กังญา
 เผือกยทวยชาติระกัวทาย ไว้ความขายบุรีแล้ว ดันชวค
 ฤาแคล้ว อยู่เกล้าฤาคลา พระเลย

โลง ๔

๖๐๓ พระแก้วพระอยู่เกล้า	อย่าไฉน
เผือกทายฤาโคล	คลาทั
พระเอยอย่าฮาลย	เยี้ยวอย พระนา
ทายเมอไกรกไค	กณณาม

๖๐๒ ครันตายก็เกิดขึ้น

ก็ขึ้น

เสวยพิภพสรวงสวรรค์

พากัน

เป็นคนและคนหยัน

ถวาย พระเอย

เท้ช้อยเห็นหน้า

อยู่เกล้าแห่งตาย

๖๐๓ ขเริมเข้าสู้ไสร

ยังตาย

เผื่อเผือกษัตริย์ถวาย

จากไท

รักตัวแต่กลัวอาย

หฤโหด พระเอย

รักราชตายด้วยไท

อยู่ไถ่คืนไท

โคลง ๒

๖๐๔ ฟังจอมใจอ่อนท้าว

พระหิวอยู่ชะคร้าว

ยวดยมยนัก รอนา

๖๐๕ สองกษัตริเจ้าหล้า

แก้ตัวว่าแก้ตัวใจกล้า

กว่ากล้ากลัวอาย

๖๐๖ ขกลัวตายเท่าเผ้า

กรกระลึงดาวเต้า

ต่อข้างคัสกร แล่นา

ว่า

๖๐๗ ไล่ฟอนพนผนแทง แวงวัดคตคหิวชา ทมหิมาทงสาม งาม

เงอนตงราชสทิ ครอบวาวองอาา เขียนานาขมิกถว ยมแยม

หัวเล่นพลาง ทางกรร่อนรำรบ น้าวพิภพสำทับ เขาชบกันเข้า
 รบรอบ ตงหอยฟางทอดไฟ เขาอยู่แต่ไกลยังมีใกล้ ให้โถมยิง
 สามกษัตริย์ อภิเษกด้วยวัชรจักรระจาย เขาเข้าหลายเหลือบของ
 ฝรั่งของพระองค์ สองอนงค์มีกล้ว เอาตัวออกรบบน ยืนอยู่กั
 จอมราช เขาก็งว่สาครพิณ ทิศสามกษัตริย์สะพร่ง เลือกดก
 หลังถึงลง สามพระองค์องกัน ผันหน้าต่อศัตร พิศทศนภูมิ
 สันตพตพรหมกัน ยืนอยู่ณขมิ้นค้าย เขาทั้งหลายกล้วไกล ชาว
 ขจรไปขมมิก ถึงท้าวพิษณกร ภรรยาควนเสด็จมา เห็นสองธิดา
 สดสวาท และพระบาทลอลิลก เลือกดกอวยพทคน ยืนอยู่กล้อมค้าย
 อภิเษกน้ำเนตรระใจ เรียกกลไกและเชยขวัญ เรียกคนใดกัยมี
 พรอง คองคนใดกัยมีตง ยืนองกันอยู่กระค่าง เจ้าข้างจริงรู้ระบค
 ว่าสามกษัตริย์เสวยกรรม อภิเษกณอบมิโกรธ ว่ามานักโทษทั้ง
 หลาย ตามตามกันหน้าใจ แต่ผู้ใดกล้วสามารถ อาจอาสามา
 ล้างเขา ให้มาเอารางวัล ผู้ใดอื่นแกล้วยหาญ จะบำนาญยัง
 วัชรลล เราจะให้ศกคเขนชน ปนเป็นหมันเป็นพัน เขากัหักกันมายมี
 ชาติ มาถวนหน่ายหลอไค อภิเษกให้เอาเชือกสวมคอ ปอัสวัคมัต
 คอก แล้วให้เอาหอรอชยา ทราชชถวนทกคน ก็ให้พันกล
 พนหยวก คายจวกกลลงเกลือกคาย ส่วนหมันนายนนโล้ว อภิเษกให้

พระสัสสเสด็จเยี่ยม

๑๔๕

ให้คลอก แต่ตนอย่าคลอกใส่ให้แล้ว ใช้แม่ตัวเจ้าหล้า ธักให้ฆ่า
ให้ลายาก ลากเอาศัพเสียเสร็จ ธักเสด็จยังลกไท ให้บริกให้
โธลกแกวกับตน พ่อเอย

โคลง ๒

๒๐๘ สองงามกลแว่นฟ้า ทักช้เท่าใดเห็นหน้า

ลูกแกวกลอยหาย

๒๐๙ มารตายด้วยลูกแกว เจ็บพ่อบุรีแล้ว

อยู่ไถณใด

๒๑๐ หัวใจพ่อผกขัว ทักขบรักซ้ำ

สองอันไถธิดา พ่อเอย

๒๑๑ ส่วนสี่เจ้าการวัก พระชนนรีข่าว ทะตกท้าวทรคสย

ชบชอนลงพะพัน สันหญักยทะทาว ชาวแม่ถนนอมพระองค์ แล้ว

ธักทรงคานหาม ให้ตามเสด็จเคียรตาย ถึงปราสาทสองศรี

ภักควักอ้อนละลวย ระทวยคจวลลทองท้าว น้าคาคล่าวหล่งหลาม

ชคานหามชชน ถึงฟางพันเรือนรตน เห็นสามกษัตริย์สนชน

ธักทอคตนคอก ผกกกลงเกลอกไปมา แม่มาหาแกวแม่ เคียคโค

แก่แม่น้า เจ้ามิเรจาก้วยแม่ มีแต่งแ่งให้แม่ชม มีหวิ้มให้
 แม่เฮย มีเงยหน้าให้แม่รบ มีลบน้ำคอกไม้ไผ่พระองค์ มีทรงกระ-
 แะจริงซ่มก มีเสวยรสข้าวปลา สดงระลิลาสู้ฟ้า ละแม่เป็น
 กำพร้า เจ้าแม่เฮยป้าณี่ แม่รา

โคลง ๒

๖๑๒ ยินดีไต่ทวนม้วย ^๕เฮยอนปากปราศรัยด้วย
 แม่ให้เต็มใจ ^๕หนึ่งรา

๖๑๓ ไต่ผิกใจสองเจ้า ^๕ควรเคียดญาจึงเท่า
 แหกฟ้าทางสอง ^๕

๖๑๔ หมองใจไต่ทวนม้วย ^๕สองอย่าคิดย่นราย
 แก่แม่รำถ้ว ^๕แม่เฮย

๖๑๕ ข้าซระมัวเมื่อเช้า ^๕สัพพะทนคัทนะเจ้า
 แม่เฮยกับตน ^๕แม่ชา

๖๑๖ ลิงขังคันทนะแก้ว ^๕ออกจากขังคนแล้ว
 เชิญอุยันท้าวสองสร้ง ^๕เล่านา

๖๑๗ ทรงบรคัสทหน้า ^๕แต่งแ่งทรงสระองผา
 ย่าง ^๕เฮยมาหา แม่รา

๖๑๘ สองมาเรียบคอกไม้ ถวายอุยเทียบทองไหว

พระบาทสร้อยสุวรรณเพชฌัญญ์ หนึ่งรา

๖๑๙ แล้วเสด็จมาทนมะเจ้า เจ้าแม่มาเสวยเช้า

แก่แม่เจ้าสทใจ แม่เขย

ว่า

๖๒๐ เกื้อนฉันทโลกย์มิดพร้อง ต้องฉันทโลกย์มิดึง ขึ้นองกันอยู่
กระต้าง ลอยพิศตรเจ้าช้าง ห้ามมิให้สองชาน แม่ฤ

โคลง ๒

๖๒๑ พระภูบาลบนเกล้า บิตรราชพระเสด็จเจ้า

แขกท้าวฤาแล พ้อเขย

๖๒๒ บแปรพักตร์ต่อไท บสังสัคคำไว

แก่แม่เจ้าสทใจ แม่เขย

โคลง ๔

๖๒๓ เยยไคแกชพน

นคัณด

นขว่าตัวเป็นคน

คัป

บเห็นลกกับตน

คนอย่า เป็นเลย

ตายทั้งพลันเห็นหน้า

ลกแก้วทองสอง

๖๒๔ สบภัยตรีวิ^๕พระญาติให้ชิงช^๕ช^๕ย่นา

สบตำสาวสนมทรก

ท้าวให้

ปวงนางกำนัลสศ

ถึงไพร^๕เมืองนา

คนหนึ่งฤาออกใด

เกลือกกลังกลางดิน

๖๒๕ เสียงให้ทกราษฎรให้

ทกเรือน

ออกแผ่นดินค^๕เหมือน

จักชวา

บเห็นตะวันเค^๕อน

ทาวมิต มัวนา

แลแห่งใดเห็นน้ำ

ย่อม^๕นำตากคน

โคลง ๒

๖๒๖ สาวสนมจนแก่นไท

ให้เก็บให้^๕สยให้

เลือกนำตาไหล แลนา

๖๒๗ ปรีชาไวแวนแท้

ใจแก่นกษัตริย์กล้าแล

จงตั้งใจตรง

๖๒๘ สองพระองค์สร้างให้

สองบพิตรท้าวไท

จึงห้ามทงหลาย

๖๒๙ ครนวายเสียงให้แล้ว

สองราชชมใจเกลว

แก่นไททงสาม

๖๓๐ ยนตายงามเลิศแล

รู้ว่าใจกษัตริย์แท้

ยให้ใครชน

๖๓๑ ทงสองชนพเลยง

นางรนนางโรยเพยง

เทพไสรไยปาน

๖๓๒ ใจหาญตายก่อนเจ้า

เป็นเพื่อนตายคลังเคลา

คัहनารักใจ ขารน

๖๓๓ ทกคนในแหล่งหล้า

เสียงสรรเสริญถ้วนหนา

๗๒ ๕ ๕ ๕
ทวทงเมืองม มีแล

๖๓๔ ธิรผลอลนหมอง

เสียงเสนารพารอง

เรียทววยงสวรรค

๖๓๕ มอขอรณพให้

เมืองหลวงไซทกดาว ส้มเตจทาวพิชย

พิชณกร อให้น่าขังอรรราชเทพี ภาราวกเสด็จไป ลักฤหาลัย

พระองค์ อให้สรงศพสามกษัตริย์ จักสรรพญา ทราสังทั้งสาม

พระองค์ ผจงโลงทองหนึ่งใหญ่ ใส้สามกษัตริย์แล้วไสร อักให้

แต่งโลงหนึ่งแล้ว ใส้ชนแก้วและนางรณ โลงหนึ่งใส้หม่นขวัญ

และนางโรย ทำโกษวิศศพเสร็จ อักเสด็จยังปราสาท ให้หาราช

ศิลป์ มีโองการขังคัย ให้สำหรับพระเมรุ เกณท์กำหนดทุกกรม

ให้แต่งพนมอัฐิทิศ พิศิธราชวัตร กิ่งกลดอัฐิขรรษา
 หลากหลากภาคขบยก กระหนกวิหคเหมหงส์ บรรจงภาพจำเนียร
 ลางพนมเทยมอัฐิคร ลางมกรเทยมะขย ประคยขบเข่นรด
 อลงกตคชสาร อลงการคชสีห์ สารณีสถิตชักรถ ชกกรกระลิ่ง
 งามแสง วาจำแพงของอาภรณ์ เพลนผกาตบสสารสีห์ เทียมมนทวิ
 ษานวรลิ่งที่ ทั้งไถดะขบขบกัน สรรพอัสราสรวรท มนุษย์ภชงค์
 คนธรรพ์ บรรเจ็จภาพเวียงราย ขยายโรงโชนโรงรำ ทำระทา
 รวเทียน ไคมเวียนไคมแฉ่นผาง ไคมระหงฉล็กฉเลา เส้าไคม
 เวียงสลาย เถลิงค้ายเคยแก้วแพง แฉลงราชวัตรชวาลา ขชาติพ
 สามกษัตริย์ แล้วอัครสีให้หา ทศานทตมาไสร ให้จำทล
 พระราชสาร อภิบรรณการทรงหลาย ไปถวายแก่พระบาท ไท
 ธิราชขบญเหลือ เคารบทนกรราชชนน ภักวคพงพจนสาร ถวนทก
 ประการประกาศ อมิตาพุทธการัง พระองค์ทาวออยู่ไท ไทสยย
 ขบเห็นอหมอน พระกรบศพระพักตร์ ให้รำรกลกไท ให้ขบรักให้
 ลูกแก้วกบตัน แม่เฮย

โคลง ๒

๒๓๖ ชนนกลวคิงน

ห้ามเจ้าขบรัก

ท่านเจ้าฤาพิง แม่เฮย

รำบ

๖๓๗ หวงสันชนม์ก้วยไซ แก่แม่รา สันชีพไทก้วยผ แก่แม่รา
ในบุรีเราแม่ลูก แก่แม่รา แม่จะยาหยกจงเต็มใจ แก่แม่รา
กิ่งญาพ่อไซตายเมืองท่านม้วย แก่แม่รา ก้วยหอกทาวหลาวตาย
แก่แม่รา ก้วยกำซาบขยนา กิ่งน

โคลง ๔

๖๓๘ แม่สังวนมาแต่ตั้ง

บเขยาสักอน

ถึงพระผ่านไธศวรรย

วิกลกรกไกรขย

๖๓๙ ไซเป็นไททาวแต่

เป็นมกฏกษัตริย

ทาวรอยเอ็คเมืองมี

ทลบาทของกชเจ้า

๖๔๐ เสวยสุขปราสาทเพยง

เสด็จออกโรงกษัตริยคัล

หวเมืองหมนชนพลัน

เผายาทของกชเจ้า

มคธวิ ลูกเขย

หนนขย

เสวยราชย์ แลพ่อ

ล้วนลารักทว

พอด ลูกเขย

ผ่านเผ่า

มาล้วย พระนา

แม่เทยรทกวน

เมืองลวรวค ลูกเขย

คิงเผ่า

นายไพร่ พลนา

คัททวเมืองแมน

๖๔๑ พิศข้างคอกข้าง

อมรินทร์ ลูกเขย

มำค้อคัวทินกร

หยาดฟ้า

รพลเพยบธรณีน

มม่ง เกษมณา

เมืองบพิตรเจ้าหล้า

แม่เพียงเมืองสวรรค์

ว่าบ

๖๔๒ กรรมโคกลอกให้ ให้กราชเอวรส กำสรวลสนสรพวงค์
 ออกนางพางระพินาศ เอ็นตราชเทพี ลักษณะกักรณพ่ง แล่นยัง
 ราชอยู่เกล้า อีกชาวเจ้าพระสนม เพื่อนภิรมเจ้าหล้า ถ้วนหน้า
 หายมียอ สู่สำนักท่านไท เห็นให้ทูลถาม ถ้อยความใครพิลาป
 ครนพวงทาบตอก สรทกสมเฝ้าเกล้าทระลาย ทอดตนตายวายทรวง
 ให้ระลวงลอลน สันนทวทงเวียง พงเสียงให้คงจะหว่า ใจเมือง
 บาดงระลอก หวอกเมืองตงจะพง ทงแผ่นคันทวนหน้า ให้รำรัก
 เจ้าหล้า พางเพยงตัวตาย

โคลง ๒

๖๔๓ ให้มิวายมิม้วย

ประคองจักตายด้วย

ท่านท้าวทกคน

๖๔๔ งามนตรีผู้เฒ่า

ทิศดำรงชาวเจ้า

อย่าให้คิดความ ก้อนรา

๒๔๕ แผ่นดินทวามบุรี

คึกคักหนกทกผู้

อย่าไ้ไ้คนเขา

๒๔๖ เขากันมารายไ้

แดงถ้อยแต่ไ้

อิราชเจ้าคนฟาง

๒๔๗ หนหลังเกรงแหลงหลา

พระบาทคึกคักหน้า

อยู่เกล้าเสวยกรรม

๒๔๘ คึกคักแผกแผนขวา

ผกจากชาตา

แต่ถ้าผลักพลอย

๒๔๙ คึกคักขบรอยคอกขอย

วังอย่ามีคึกคัก

หนิงไ้ไ้เป็นผล

๒๕๐ ไ้ไ้คึกคักอยู่เกล้า

คึกคักหนกพระเจ้า

แต่งหน้าหนนหลัง

โคลง ๔

๒๕๑ พระฟางพระชอบชา

มนตร์

คึกคักไปปลงผ

ลูกแก้ว

เกรงเมองเกิดอกจกม

คนกล่าว แคลนนา

แหงจิกตายจงแล้ว

อย่าไ้คึกคัก

๒๕๒ เริงหาผู้รื้อรียบ

ทุกการ

เกลียวผลลาคไวโหวหาร

ถองถอย

สืบชนใหญ่ชยานาน

เตรียมแต่ง พลันนา

เงินกรอชยทองรียบ

ซึ่งให้เขาไป

๒๕๓ แก้วเกาสยสิ่งผ้า

แพรวพรวณ

และสิ่งงครามครัน

อย่าช้า

ช้างม้าไพร่พลสรร

เอาแต่ เร็วนา

ไปแต่งการเจ้าหล้า

แม่เฒ่าต่างตัว

๒๕๔ บรรณาการเจ้าแผ่น

กินครอง

กับพระชนนีสอง

พันอง

เขียนสารใส่ลานทอง

เร็วเร่ง ไปนา

ส่งวนชอยอย่าให้ชอง

ข่าวร้ายถึงเรา

๒๕๕ เสรีศพออมราชแล้ว

ชอรัย

พระอาคสามกษัตริย์กย

พลึง

สู่ลาเร่งคำนัย

ผจงแต่ง มานา

ประกอบยด้อยคำเกลียง

อย่าให้หมองเรา

รับ

๖๕๖ อีให้เอาแขกไว้ ลาท่านไท้ธวัช อักประสาทรางวัล พลัน
สำเร็จแล้วโล้เรือ อักให้แต่งทศช้างน้อยให้ห่าง ไปทางทิศข้างนั้น
ยมิชา เขากัดหน้าไปยมนาน ถึงถวายเป็นสารคำนับ และทูลพ
ยชนะแห่งศัพ เจ้าพิภพอให้ประกอบ สำหรับชอบทุกประการ
ครั้นแล้วงานศัพเสร็จ ท้าวธเล็งถึงถวายเป็นเพลิง เตะเก็งการมहिมา
เป็นนมหามหรสพ ทลยศิริยาศคตนต์วิ ทัศของกลองครั้นเครื่อง
ละเวงศัพท์แตรสังข์ ประคองเลี้ยงกักก้อง ท้องอรณินฤนาท กษ
พาพาตพลสา ครุสาครครวชิต ชวลิตโชติชวาลา คุเลลิตครา
เหลือไทร พิศประไฟไฟโรจน์ ชวชโชติช่วงชัชวาล อเนกน
ประการงามล้วน ถ้วนทุกสิ่งโอฬาร ครั้นแล้วการสำเร็จ สมเด็จ
ยพิตรอให้สำรับ ประคองเครื่องอันบรรพชาต พระบาทจริงให้แบ่ง
อาศสามกษัตริย์แห่งละกิ่ง ครึ่งไว้หอพระญาติ อาศกิ่งให้แขกรับ
อักให้ประคัมมรรคา วิทยารวคของกต รรนาไปถึงแดน ให้
แห่แห่นส่งอาศ ส่วนพระบาทบุญเหลือกษัตริย์ ให้ประคัมบริดยามา
รจนารับพระอาศ ยังรัตนราชธานี บวรสวรรค์พิศาล อักแต่ง
กฤดาการปราสาท ผิงไว้อาศสามกษัตริย์ ถัดสองข้างซ้ายขวา
รจนามนตร์แล้ว ขวาชุนแก้วและนางวัน ชายหมื่นขวัญและนางโรย

ท้าวอแตงโคยไกรภักดิ์ มหิมานักพันแพ่ง แต่งอเนกนประการ
 ถวายพระทานจอมกษัตริย์ แต่พระรัตนตรัย ไซ้คสังทานท้าวเหล่า
 ถวนหนารบแล้วไสร ธิ์ให้ประภิชฐาน อลังการสถูปเจดีย์ สาม
 กษัตริย์มหิมา ชายชาวสถูปเพลิง เพียงระบอแหล่งเหล่า สู้
 เมืองฟ้าเมืองบน หนสัสมเค็พพิชัยพิฆณกร ภอรทำคชเคี้ยว เทียว
 สังสารเสนหา ให้ไปมายมิขาด ขอกพระราชกำหนด กฎหมาย
 วันอันบรรจจาก สองกษัตริย์ราชแต่งการ ทพิศาลสองลัมา เป็น
 มโหฬารากแรก อเนกทานท้าวเหล่า ทุกทวชนถวนหน้า สะทนต์เอน
 ทำบุญ สัณา

โคลง ๔

๖๕๗	ทกชนทกไพรฟ้า	มุลนาย
	ทกทวหญงชายทั้ง	แหล่งเหล่า
	ทบายญสังขญถวาย	ถึงราช แลนา
	สวามิภักคคงหน้า	รุ่งริเห็นบุญ
๖๕๘	เป็นศรีแก่ปากผู้	ผจงฉันท
	คชคัมภาลาสร	เวียบรื่อย
	เป็นถนิมประคิขรรณ	ทกเมือ
	กลกระแะตังน้อย	หนึ่งไค้แรงใจ

๖๕๘ จบเสด็จมหาราชเจ้า

ยอยศพระลขคน

พลึงธำชฌา

ในโลกลุคแล

๖๖๐ จบเสด็จเยาวราชเจ้า

กลอนกล่าวพระลขยง

ใครพึงยอมไหลหลง

ดิเรกแรกรัก

นิพนธ์

หนังแท

ตายก่อน พระนา

เลิศล้ำคงสวรรค

บรรจง

ยังผู้

ฤทธิม พงนา

เดิมแท้รักจริง

ไขคำ

(เลขบอกตำแหน่งบท)

กฎหมาย ๒๕๖ น. หมายถึงบทการ.

กิต ๔๗๒ ก. สะกด, ฝน.

กรกช ๒๘๒, ๕๘๘ (กร + บงกช)

น. ดอกบัวคือมือ.

กรรม ๒๓๐ ก. ระทม.

กรรมกรรม ๒๓๖, ๒๒๓ ก. ระทม

จนหม่นหม่น.

กรรชิต ๕๖ ว. กระชิต, ชิตทีเดียว.

กรรม ๒๗๒ น. ความตาย.

กรรหาย ๖๘, ๘๒, ๒๒๓ ก. อขาดใจ.

หิวโหย, กระวนกระวาย, ตื่นรน, เตือนร้อน.

กรอง ๕๐๗ ก. ร้อย, ถัก.

กระ ๓๓๓ “กระสากระสรวลสลับ ถึง

ราช.” ที่คล้ายกันในด้านนี้ มีกล่าว

ถึงในนิราสมรินทร์ บทที่ ๘๘ ว่า “นาง

นกระสรวลสลับ สมเสพ” มีอธิบายใน

นั้นว่านกระตัวเมีย.

กระเถือก ๗๓ ก. เถือกกลลอกไปมา.

กระซาม ๓๖๐ ก. พุดมาๆ, กระซิบ

กระซิบ.

กระไค ๓๒๒ ส. ไคๆ, ไครๆ, ไคร

ก็ตาม, (เทียบ กระไร).

กระไค ๒๗๘ “ผูกกระไคเข้า” เป็น

สำนวนว่าทอดบันไดเข้าไป, ทอดสะพาน

เข้าไปสืบข่าว.

กระไค ๓๘๘ ว. คั่นเคย.

กระแม่ ๕๘๘ น. กระบิ, ขึ้น, ส่วน,

กระเบียด.

กระพอก ๓๗๖ ก. พรอก, พลอด, พุด

กระพุ่ม ๗๓ น. พุ่ม.

กระยา ๑๐๕ น. เครื่อง.

กระลึง ๖๐๖ ก. จับ, ถือ.

กระสัน ๓๓๗ ก. นึกใคร่.

กระหนก ๖๓๕ น. เครื่อง.

กระหย่อน ๗๕๑ กระช้อน (บังคับโพ)

ก. ช้อน, ขานขาน, แกว่ง.

กระหวัด ๗๓ ก. ตวัด, รวน.

กระเหลียว ๓๑๗ ก. ขำเลียง, แล.

กระเหลือก ๗๓ ก. เหลือก, ทำเหลือก

ไปมา.

กระแห่น ๗๓, ๓๑๓, ๓๑๕, ๓๗๗

น. ถอด. ก. แสร้ง. ว. เจ้ามารยา.

กราน ๑๓๓ ก. ไน้ม, น้อม.

กราย ๕๕๕ ก. หอด.

กริกกริว ๕๓๐ ว. สาระเลว.

กริน ๕๗๐ น. ข้างพัง.

กฤติยา ๓๒๕ น. กฤตยาคม, การทำ
เวทมนตร์.

กิล ๑๐๗, ๑๑๗ ว. เหมือน.

กลม ๑๓๗ ว. กลมกล่อม, เรียบร้อย.

กล้องเกล่ง ๓๕๓, ๕๒๕ ว. เหว
เล็กเอวบาง.

กลอย ๑๒๓, ๓๗๕, ๓๗๗, ๖๐๗

ว. กล้อย, พลอย, ร่ม.

กลอยเถา ๑๕๒ (กลอยเถา—เท้า)

ก. ไปร่วม, ลงมือ.

กลัว ๗๕ ว. น่ากลัว.

กลากลาด ๑๕๗ ว. เกล่อนกลาด.

กลาย ๑๗๖ กลาย (?).

กล่ำ ๗๓ น. ลูก.

กว่าขึ้น ๒๓๐ ตู ขึ้น.

กว่าขึ้น ตู ขึ้น.

กษัตริยชาติ ๕๕๕, ๖๐๐ น. ชาติ

ชาติ, ชาตินักรบ.

กษัตริย์ ๕๙๙, ๖๐๕ น. นางกษัตริย์.

กษัตริย์ ๘, ๓๔ น. กษัตริย์, ต้องการ
ทอดเพื่อสัมผัสบ้าง, รับสัมผัสบ้าง, ไม่ใช่
นางกษัตริย์.

กิง ๓๐๑ ก. ปิดบัง.

กั้น ๒๒๘ ก. บัองกัน.

กั้น ๒๐๐ ก. กิ่ง, ครอง.

กั้นกิง ๒๒๘ ก. บัองกันและแวดล้อม.

กากภาษา ๑๔๔ น. ขาดินกกา.

กามินี ๔๓๗ น. นาง, หญิง.

กำซาบ ๒๒๘ ก. ทำให้ซาบ, อาบ, ทา.

กำดิน ๕๑๒ น. ท้ายทอย.

กำพร้าว ๖๓๑ ว. ร้างลูก.

กำพร้าว ๑๗๑, ๕๖๕ กำพร้าว (ต้อง
การเอก).

กิ ๑๒๓, ๑๔๓, ๒๓๐, ๔๒๖, ๖๓๖

กิ (บังคับโท).

กฤดาการ ๖๕๖ น. เรือนยอด.

กฤษี ๔๕๓ น. หมอน้ำ.

กุล ๑๑๐ คำนี้มีความฮา. เขมรมี

กะกุล ว่าไหลมาเทมา, ถ้าเอาความว่า
ทางน้ำ บางที่จะได้ความ.

เกียจกั้น ๓๓๓ ก. เกียจกัน, ปิดบัง.

เกล้า ๓๘๒ ว. ไกล, เกือบ, จัก.

แคว้น ๔๘๓ ว. แก่น, กล้า.

ไกรสีห์ ๕๙๙ น. สิงห์ตัวกล้า.

ขนน ๘๑, ๓๗๐ น. หมอนอิง.

ขนาด ๔๘ ว. ส่วน, ที่, โดยขนาด :
ถึงส่วน, เต็มที่.

ขบวร ๒๐๗ น. ระเบียบ.

ขวัด ๗๒ ก. ขัด.

ขว้า ๓๕๘, ๖๓๐, ๖๒๕, ๖๔๘ คำว่า
(บังคับโท) ว. ป่านจะ, เงยไม้ขน.

ขอบ ๒๗๒ น. แคน, เขตต์.

ขา ๔๐๓ ส. เขาหลายคน (?). ว.

เจ้าข้า.

ขุก ๓๐๘, ๓๔๖, ๓๔๗ ว. ลำบาก.

ข้าว; พลัน.

เชิญ ๓๘๐ น. ผู้ทำความเชิญ, ศัตรู.

เขนย ๘๓, ๓๗๐ น. หมอนหนุน.

เขม็ญ ๒๐๗, ๖๓๕ น. ระเบียบ.

เขี้ยว ๘๓, ๓๐๘, ๔๓๑ เขี้ยว ต้องการ

สัมผัสกับสระเอาเสียงโท, ในบท ๓๐๘

บาทว่า "เสวยพิภพล้านเขี้ยว" หมายความว่า

ว่าปี คือกำหนดเอาเวลาทำหน้าเขี้ยว

คราวหนึ่ง เป็นปีหนึ่ง, อย่างเดียวกับที่

กำหนดหน้าฝนคราวหนึ่งเป็นปีหนึ่ง เช่น

ว่า สองฝน สามฝน ที่ใช้เป็นศัพท์ว่า

สองพรรษา สามพรรษา.

เขี้ยว ๕๔, ๖๓, ๘๐ ว. เร่ง, รีบ, ตัวน.

เขือ ส. บुरุษที่สอง, ท่าน.

เขิก ๓๖๘, ๓๘๒, ๕๖๐, ๕๘๘,

๖๓๓, ๖๕๖ น. ผู้มาหา, ผู้ไปหา.

ไขว่ ๓๓๓ ว. ทักข้อน.

ไขว้ ๒๗๘, ๔๒๘ ก. ไขว้, เปลี่ยน.

สับ, สับปลับ.

กณ ๗ อ่านว่า คน ในบาทว่า "นาชกลคน
หุมกัน."

กณนา ๓๖ ก. นับ.

กม ๒๒๓ ก. กัม, บังคม, ไหว.

กรรชิต ๓๔๘ ก. คำราม, ทวาด.

กรั้ว ๕๘๘, ๖๐๗ ก. แกร่ง.

กรัน ๗, ๔๘ "กรันธขั้วชลุชั้ว," ๒๕๓

ว. กรัน เพราะรับสัมผัสกับคำมิใช่โท.

กรัน ๔๘ "ดูจะให้ลาภของกรัน," ๒๗๘

ว. มาก.

กรามกรัน ๖๕๓ ว. มาก, หลาย.

กดวง ๕๘๗ น. ตำแหน่ง.

กลับคล้าย ๔๖๐ ก. เคลื่อนไป, เดิน

กระบวน.

คลา ๑๔๔ คลา (ต้องการโท) ก. คลาด.

คล้าย ๗๒ คล้ายคล้าย ๒๓๕.

๓๓๔ ก. เติมตรงไป, เคลื่อนคล้าย, คุ่มๆ.

กล่าว ๔๓๗, ๕๕๕, ๖๑๑ ก. หลั่ง.

คลี่ ๑๗๔ ก. เปิด. คลั่งคลี่ : เปิด

คลั่ง.

คลุ้ม ๕๗๖ ว. มืด. ก. คลุม, กลุ้ม.

ค้อม ๑๑๗ ก. โค้ง.

ค้อยค้อย ๒, ๒๗๘, ๔๗๑, ๔๗๕,

๕๑๕, ๕๕๕ ก. ค้อยๆ, เนืองๆ, เรือยๆ,

แปดๆ, ไปมา, บ่อยๆ, หนักๆ.

กะกร้าม ๗๒ ว. น้ำกลว.

กะกริน ๑๔๔ ว. กรินๆ.

กะกลอน ๓๗๗ ก. ไกลงกลอน, ไกลง

ไกลง, ไตงแดง.

กะคล้าย ๖๖, ๗๒ ก. กลาไกล, เคลื่อน.

กะกล้า ๗๒, ๗๗ ว. เกือบกล่น, กลูก

กล้า.

กะกลุ่ม ๓๕๐ ว. กลุ่มกลุ่ม, กลุ่มมาก.

กะก้อย ๕๗๓, ๕๗๖ ก. ค้อยค้อย.

กะเกล้า ๔๒ ก. แกล้วแกล้ว, ไปไป.

กัถ ๒๓๖, ๓๐๕ ก. เฝ้า.

กาบ ๔๐๗ น. ครึง.

ก้านถ ๒๗๕ (แปลงมาจาก กัถ) ก. เฝ้า.

กือ ๓๗๗ สัน. เหมือน.

กุกเกรง ๑๔๔ ว. กุกคามอย่างกรนเกรง.

กุด ๑๑๓ น. อาถรรพณ์ เช่นการฝังรูป

ฝังรอย.

เกรว ๗๓, ๑๑๔ ว. ตาม, คอย.

เกียง ๓๓๓ เกียง (ต้องการโท).

เกียม ๑๐๓ เกียม ก. หมอบ, กราบ.

เกื่อง ๒๗๗ ก. ขัด ("ยังจะเกื่องหรือจะ

คล่อง").

แกล้วแกล้ว ๒๗๖ ก. พันๆ; กรุ่มๆ.

ไกลกลี่ ๑๔๕ ก. คลายเคลื่อนไป.

ไกล ๑๖๑ ว. คลั่งไคล้, หลงเพื่อ.

เงื่อน ๒๐, ๓๗ ว. เหมือน.

เงืง ๒๗๗, ๓๗๗, ๓๗๘, ๕๕๗, ๕๖๓,

๕๘๐, ๖๑๗ น. เงื่อน, จริต, อุบาย,

แบบคาบ.

จรคล้าย ๗๒ ก. เดินฝ่าไป.

จรคลุ้ม ๘๓ ว. มืดคลุ้ม.

จรด ๕๕๖ จด.

จรทก, จรเทญ ๒๘๓ ก. ออบจน, เข้า

ตาจน.

จรหล้า ๕๔ จรด้า ๒๖๖, ๒๖๗,

๕๘๘ ก. ไปนาน, ไปช้า. ว. นาน, ช้า.

จรว้า ๗๓ ว. ล้าไป.

จรหล้า ๓ จรด้า.

จรรอก ๕๓, ๖๖ น. ตรอก, ขอก.

จระ ๓๓๓ น. เต้ากระ.

จรว ๓๓๓ น. เต้าชนิดหนึ่ง, ตะพานม้า.

จรวจรว ๘๘ ว. เจียวจ้าว, พลุกพล่าน

(?).

จวัง ๓๖๘, ๔๓๐ จวัง.

จวัง ๕๘๗, ๖๓๓ ก. จุง, ขวน (กลั่น

ชวนคม); ปรุง. จรุงลาย : ปรุงละลาย.

จรุงชะมด : ปรุงชะมด (?).

จวน ๒๓๕ น. ที่พักพวกราช. ว. จอแจ;
เจียน, ต่วน.

จอมจ้าย ๓๒๖ ก. จับจ้าย.

จะแจ้ว ๘๒ ว. แจ้วๆ.

จะใจ ๘๓, ๘๓, ๑๖๓, ๓๖๐, ๓๘๖,

๖๐๗ จ้ายจ้าย ๓๔๘ ใจใจ ๑๖๓,

๓๓๘, ๓๘๕, ๔๒๗, ๔๗๕ ว. เนื่องๆ,

บ่อๆ, พรๆ, พิโร.

จตุลึงคบาท ๒๒๘ น. สี่เท้าข้าง, เสนา

ประจำสี่เท้าข้าง.

จ้ายจ้าย ๓ จะใจ.

จำแวง ๖๓๕ ก. แผ่นขน, ขุน, ร่อน

ไปมา.

จำเนียม ๖๓๕ (แปลมาจาก เจียม)

ว. อย่างระวัง, อย่างประณีต.
 ใจิม ๕๔๓ ก. จิม, จิต, จื่อ.
 ใจียน ๒๒๔, ๔๘๓, ๕๔๔ ว. จวน,
 ใกล้เคียง.
 ใจียร ๔๕๔ ว. นาน.
 ใจัด ๑๔๔ ว. แจ็ด, จัก, บัง.
 ใจี้ใจี้ ดู จะใจี้.
 ใจัลบ ๘๘ ว. สลับ.
 ใจุล ๓๑๘ ก. แค้น.
 ใจะบัด ๖๐๗ ขัด.
 ใจะบับ ๖๓๕ น. แบบ, ระเบียบ, ก.
 ใจัม (?).
 ใจัน ๖๐๗ ว. อย่าง.
 ใจันท์ ๖๕๘ ว. ให้เป็นที่พอใจ.
 ใจุน ๓๘๘ ใจุน ก. ไกรธ.
 ใจุด ๖๓๕ ว. ข้อย, อ่อน.
 ใจุมขัว ๕๔๘ ใจุมขุม ๓๘๗, ๔๑๕
 ก. ขุมขบ, สรรเสริญ.

ใจะคัก ๕๐๒ ก. คัก, กรัด.
 ใจะทง ๗๓ น. แม่น้ำ.
 ใจะมัว ๖๓๕ น. ครู่, สาย.
 ใจะอุม ๘๓ ใจะอ่อม ว. มีคมัว.
 ใจัล ๒๐๕, ๔๕๕ ใจัลล ก. ไหว.
 ใจาลา ๖๓๕ น. ทะเลของชนิดหนึ่ง
 (มีพวยลำรับใส่ไส้?); ๖๕๖ น. แสง
 สว่างจ้า.
 ใจักเซญ ๓๓๒ ก. ขวนเซญ.
 ใจักขม ๓๐ ขมขัว.
 ใจา ๕๔๘ “ดูชาดูแลตน” ว. ข้า, ขัวข้า.
 ใจา ๔๓๐ “เนื้อขาวงใจ้า” ว. คำข้า;
 ๕๔๘ “บมียู่ให้ใจ้า” ว. ครีขา,
 คว้าขัว.
 ใจ้าง ๓๕, ๖๘, ๑๑๘, ๑๓๑, ๒๓๘
 ว. ใหญ่, มาก.
 ใจ้าอ่อน ๑๑๐ ใจ้าอ่อน ว. งาม.
 ใจาย ๓๘๖ ก. กราย, เมียง.

ช่ายา ๓๖๕ น. หญิง, เจ้าหญิง (ไม่ใช่
เมีย).

ช่างติ ๓๓๘ (แปลลงมาจาก ชะงัด) ก.
ขลัง, สำเร็จ.

ชำนรร ๖๓๕ ก. ช้น, เหยียบ.

ชัน ๒๓๐, ๒๗๐ ก. ส้น, หมด. กว้า

ชัน : กว้าอ่อนหมด. ถัดตรงกับ กว้า

ชัน หมายความว่า ช้องนัก.

ชุง ๓๘๘ ส้น. จวน.

เชล่ง ๖๓๕ เชล่ง ก. แต่ง, ผูก.

ไชยชาย ๓๘๘ ก. เชื่องกรวย.

ไช้ ๖๐๗ ว. มิใช่.

ไชเยศ ๓ ขยศ (สัมผัสมังคัม) ก.
ชนะ.

ชบซอน ๖๓๓ ก. ฟุ้งเียบ.

ชว็อง ๒๗๓ ช็อง (สุข). ก. รวม.

ชวราบ ๘๘ ชาบ ก. ช้มเข้าไป, เือนอาน
เข้าไป.

ชรุก ๗๓ ก. สุก.

ชอ ๒๓, ๓๕, ๓๖๘, ๓๗๓, ๓๗๔
ก. กล่อม, ขับร้อง.

ซอน ๕๓๘ ซอน ก. เจาะ, ไช.

ซอน ๕๖๓, ๕๘๘ ก. ซอกซอน, ซ่อน,
หลบ.

ชาบ ๕๓๘ ก. ช้มเข้าไป, เือนอานเข้าไป.

ชว้า ๓๘๘ ก. จะว่า.

เชราชรุก ๗๒ น. หลับเขา.

ไชร ๖. ละเก้.

ฎีกา ๕๘๘ กฤษฎีกา น. คำกำหนดสั่ง.

ดอิก ๕๘๒ ก. ทำ.

ดิ่ง ๕๓ ว. อย่างไร, ไฉน.

ดัด ๓๕๐, ๖๔๔ ก. ปลุก, เตือน.

ดัด ๓๗๐ ก. ตาต, ก้น.

ดืบ ๒๒๘ น. ระคับ, ลำคับ.

ดัสกร ๕๘๘, ๖๐๖ น. ศัตรู.

ด้าง ๒๒๘ น. ดั่ง, เครื่องบ้องกันอาวุธ

ในจำพวกโล่หั้นชน.

คำม^๒ค้อม^๒ ๗/๓ ก. ค้อม^๒ค้อม^๒, คุ่ม^๑ค้อม^๒,

บ่อ.

คิเรก ๒๒๐ อติเรก ๖. ปึง, เกิน.

๕๕
ควเคียว ๒๔๖ ก. หิวไทย.

๘
เกิด ๓๕๓ ก. ตั้วใจ.

๑
เพียง ๕๗๗ ก. ๖.

১১৭৭ খ্রিঃ ১৫, ১৬.

แค้วน ๕๓๗ ก. สยบ, ฟุบ, ฝอ.

ใบ ๖๓๕ น. มือ. ดึงใบ : ดึงมือ.

๙
ต้นหน ๒๓.๕ น. คมน้ำทาง.

ทรง ๒๒๕, ๓๓๕ น. (ทรง) ร้อย.

ฉัก, คล่อง; ละเอีย^๑ต; (ถ่อง) แจ^๒ง.

ตระบัด ๓๓๘ ว. บัดใจ, ทันใจ.

ตระหง่าน ๕๑ ร. งาม.

ตระเลอก ๗๘ (อ่านว่า—เหลือก) ว.

ຄລາຍ.

ตระหวาด ๗๓ ก. ทวาด.

ตระแห่น ๗๗ กระแห่น.

ตรา ๒๓๐ ก. ตรวจ, กำหนด.

ตราบ ๑๑๙, ๒๓๐, ๕๙๙ น. ข้าง, ริม.

๒๐๒, ๔๕๕ ๖. ๖๖.

ตอก ๒๐๐ ก. ก.ก.

ต่างตา ๔๒๐ ก. ถ้างตา, เบื้องตา.

๒
ตาย ๖๓๕ น. เส.

๓๗ ๒๐๒ น. ตาม.

๒
 เค้า ๔๔๕. ๒๐๒ ก. ไต่เต้า, ไป.

เตรียม (๔๗) ก. เลี่ยม, เลียง.

แต่ ๑๒๓ ส. พ.

ใต้ ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๗ ก. ใต้สวน.

ดำเนิน: ไต่เต้า, เดิน.

๗ ไตร ๑๘/๒. ๕๐๕ ๖. ปลั่งปลั่ง, แจ้ง.

เช่น ไตรตรัส.

ไทร ๒๓๐, ๒๗๔ ก. ตรา, ตราช, กำหนด.

ไทร ๕๐๕ (ไต่?) ก. ไต่เต้า, เติม.

ฉบับที่ ๕๖, ๕๕ ก. ประจักษ์.

ถนิม ๒๕๘ น. เครื่องประดับ.

ถ่อ ๒๔๘ ท่อ (บังคับโท). ก. ต่อ,
โต.

ถะเกิง ๒๕๒ ว. รุ่งเรือง.

ถะเกือก ๓๗๐ ว. ถ้องเกือก, อร่าม.

ถะเมินไพร ๑๒๕ น. พรวนป่า, ขาว
ไพร.

ถ่า ๒๕, ๘๗, ๑๑๑, ๑๓๔, ๑๒๘,

๑๔๐, ๒๓๗, ๒๗๐, ๒๗๗, ๓๑๘,

๓๒๑, ๓๒๕, ๓๒๘, ๓๗๑, ๓๘๔,

๔๓๘, ๔๕๗, ๔๘๑, ๕๕๗, ๕๗๒

ท่า (บังคับโท) ก. คอย.

ถู่ ๓๕๓ ถู่ (บังคับโท) น. ที่ราบ.

เถา ๕๒, ๕๔, ๗๘, ๑๓๐, ๑๕๕,

๓๒๔, ๒๔๔ เถา (บังคับโท).

แถวจะราศ ๗๘ น. สายกระจำง.

โถงเถง ๗๘ ว. ระโถง.

ท ๒๑๕, ๒๑๖, ๒๑๘ (อ่านว่า ทะ)

ก. เตะ, เถิด.

ทรหน ๓๔๐ ว. ลำบากมาในทาง.

ทรหู ๓๔๐ ว. คั่นร่นยากรู.

ทรส่าย ๒๔๒ ก. สบาย.

ทราม ๓๑๘, ๕๕๒ ว. อ่อน, น้อย.

ทรามวัย : วัยอ่อน; ทรามแรง :
แรงอ่อน, ไม่กระตังนัก.

ท่วน ๑๓๘, ๒๒๘ ถ่วน (บังคับเอก).

ทวย ๔๘๐ ก. ว. ระทวย, อ่อน.

ทวืท ๒๓๐ น. สัตว์มีสองงา คือ ช้าง
(ทวื : สอง; + ทท : พัน, เขี้ยว).

ทอ ๕๐๓ ก. กระทอ, ฉาย.

ท่อย ๑๘๔ ต่อย ก. ขาด, ต่างพร้อย.

ทะกัต ๑๓๑ ก. สะบัก.

ทะทาว ๗๓, ๒๑๖ ทะท้าว ๑๓๑,

๑๓๒ ก. สันเทา. ว. เทาๆ.

ทะกิก ๗๓, ๒๑๖ ว. (เต็น) ตึกๆ.

ทัง ๒๗๓, ๓๑๓ สัน. ทัง.

ทัต ๑๘๕ ก. ทาน, ขัด.

ทับ ๒๓๕, ๒๘๕ น. กะท่อม, เรือน
ที่หัก.

ทัศ ๓๑๕ ว. ถ้วน.

ทา ๔๕๑ ก. คอย.

ทาย ๓๗๘ ก. ยก, ถือ.

ทาว ๕๘๘ ตาว น. ตาม.

ท้าว ๖๐๐, ๖๑๑, ๖๒๔ ก. ล้ม.

ท้าวท้าว ๒๘๗ ก. ล้มลง.

ทง ๓๓๑ ก. ค้าง.

ทุทรทุ ๕๓ (ทุ+ทรทุ) ก. ดินรน
อย่ากรู้นัก.

ทุเทเกม ๓๖๐ ก. ไหลสองแก้ม.

ทุติ ๘๕ น. นกทั้งทุติ.

เทิง ๕๘๘ ทั้ง ก. ทุ่ม.

เทิจ ๖๐๒ ว. ถ้อย, ขั้ว.

เทวษ ๓๖๐ ก. คร่ำครวญ.

เทศ ๑๒๕ ว. ต่างประเทศ.

เทา ๒๕๑ ก. เต้า, เติน.

เท้า ๕๘๘ ว. คราบเท้า.

เท้าว่า ๕๔, ๘๓ สัน. ทะว่า, แต่ว่า.

เทิน ๗๑ น. เนิน.

เทัญ ๓๓๘ เทอญ (ต้องการโท) ก. เกิด.

เทयर ๑๒๐ ก. ข้อม.

ธรณิน ๒๓๐, ๕๕๗, ๖๔๑ ธรณี น.

แผ่นดิน. คู ภูมิ.

ธาร ๔๐ “มาสู่โรงธาร” บาทนี้ขาดโท.

ธาร ๓๕๓ ก. ทรง.

ธิญาณ ๘๓ (อธิญาณ) น. (ใช้) ญาณ
วิเศษ.

นนทร ๖๓๕ น. ขัณฑ์ (?).

นราชน ๒๐๓ นาราช (บังคับเอก).

นเรศวร ๒๘๔, ๔๕๑, ๕๘๘ น.

นเรศวร, นระสู่เป็นใหญ่.

นฤนาท ๒๕๒ นิรมาท ว. ตั้งออกไป ถัน.	ทำให้หน้าดู (?).
นฤมถ ๔๐๒ นิรมถ ว. ผุดผ่อง	บรรณาการ ๒๓๕ ประณาการ น. ทรงฉันทา.
นฤมิต ๒๐๗ นิรมิต ก. บันดาลขึ้นด้วย อุทธาณาภาพ.	บรรยง ๔๘๐ ว. บรรจง, แต่งดี.
นวยนาท ๔๘๐ ก. เขื่องกรวย.	บรรสม ^๑ ๓๓๘ ประสม ก. ทำให้พร้อม.
นัยนามพุทรา ๓๒๐ น. สายน้ำตา.	บริติ ๔๘๐, ๒๑๗ ก. แต่งตัว.
นาถ ๒๘๓ นาท (?) ก. เขื่องกรวย, เต็น.	บร่าว ๑๓๓ บร่าว ๑๗๓, ๓๘๗, ๓๘๘ ก. บัซัง, ไม่หยด, ไม่อยู่, ไม่ควร.
นัยต ๒๒๒ ก. กำหนด, แน.	บร่าว ^๒ ๒๘๘ ก. ไม่ร่าว, ไม่เร็ด, ไม่ ทอดทิ้ง.
นิศผล ๒๒๓ ว. ไรผลดี.	บังคน ๒๒๔, ๒๑๒ น. ห่องที่กำบัง มิให้คนเห็น, ห่องน้ำ; สิ่งในที่กำบังคน,
นุประการ ๒๕๒ อนุประการ น. ประการ ใหญ่่น้อย.	อุจจาระ, บัสสาวะ. ก. ถ้ายอุจจาระ. ถ้าย บัสสาวะ.
บงกช น. บัว.	บังคัล ๒๘๕ ก. เต้า.
บด ๒๓๐ ก. บัง.	บา ๑๒๑, ๑๗๘ น. หนุ่ม.
บท ๓๘๑ น. บาท, เท้า.	บาน ^๑ ๔๓๒, ๕๐๐, ๕๐๑, ๕๐๓ น.
บทรัช ๕๐๒ น. ฝืนเท้า.	ครอง ^๒ น. ว. อะไรอย่างนี้.
บรรเขบ็จ ๒๓๕ ก. ทำให้เป็นท่วงที,	บาร ^๑ น. ว. ดั่งนี้.

บัว ๖๖, ๓๘๕ น. ทุม.

บัวบวง ๓๐๕ บัวบวง (ต้องการเอก)

ก. บอนบาน.

บัวเรือ ๔ พยางค์หน้าอยู่ในที่บังคับเอก

แต่เป็นพยางค์เบา ซึ่งกวีโบราณนิยมเป็น

ลหุในคำฉันท, นับว่าเป็นพยางค์เอกได้,

ในลลิตนัย พยางค์เบา แทนเอก เป็นพม,

แต่ใช้ พยางค์เสียงสามัญธรรมดาในที่เอก

กมมาก.

บเสียด ๕๔๖ บางจะนับเป็น บีเสียด

และแปลไว้ว่า เขยิบคอก, คล้ออก.

เบกษา ๖๓๗ อูเบกษา ก. เฉยเมย.

เบอง ๕๗๖ น. ข้าง, ภายหลัง.

ปรตยักษ์ ๓๕๐ ประจักษ์.

ปรบปรือ ๒๒๔ ก. ตีปี่กล.

ประกาศิต ๓๓๗ ก. สั่ง.

ประจากษ์ ๖๗ ประจักษ์.

ประติยุทธ์ ๕๔๐ ก. ต่อรบ.

ประยุร ๕๔๗ น. (เข้าใน) เผ่าพันธุ์.

ประหว่า ๓๒๐ ก. วัหว่า, แปล่าเปลี่ยว.

ผวา (๕).

ปรารมภ์ ๓๗๓ ก. วัฬิง, วิตกวิจารณ์.

ปริง ๗๓, ๓๕๐ ว. บึง.

ปลง ๒๗๕, ๓๗๗ ก. ทำให้ลง, เพลง.

ปลาก ๒๕๗, ๖๐๐ น. ฟาก, แห่ง;

ปาก, ช้อง.

บุญจรส ๓๗๓ น. รสต่างๆ (เทียบ

บุญจพรหม : ษณิศต่างๆ).

ปาก ๒๔๓ ก. พุด.

ปาน ๒๓๒ ว. บ้าน, เพื่อง.

ปิตุลา ๕๔๗ น. ลุง, อา.

ปม ๔๐๓ ว. เกือบ, ใกล้.

ป็น น. ธนุ, หนาไม้.

ป้อ ๔๓๕, ๕๔๗, ๖๕๖ ว. อัดตะป้อ,

เต็ม, เต็มที่, มาก, มากมาย, ถ้นหลาม.

ป้อรอด : เต็มตลอด.

ปุ่น, ปุ่น ก. บำเหน็จ. ว. ปาน, เปรี๊ยะ.

ไป ๔๐๘, ๔๖๒ ไป (?) ว. ไม่.

ไปล์ ๓๒๐ ก. สันผาย, เลอไป.

ฝก ๓๐๒, ๒๑๐, ๒๑๓, ๒๔๒ ก.

ฝัน, วก, หก, ควา.

ฝก ๓๓๘ ก. ฝงก.

ฝกาย ๒๒๔ ปรกาย.

ฝทม ๓๒๐ ก. นอน.

ฝยง ๔๖๒ ก. โฝ, โฝง.

ฝอก ๒๔๖ น. ห่อ.

ฝะฝาย ๖๖ ฝ้ายฝ้าย ก. ไป, กลับ.

ฝะฝาว ๓๒๓ ฝาวๆ. ว. วูบๆ วาบๆ.

ฝะฝัว ๗๓ ว. ฝัว, ฝัวน.

ฝัง ๘๘ ฝัน ก. ฝัง, ฝั่น.

ฝ้าย ก. ฝายฝัน, ไป, มา.

ฝ้ายใน ๓๓๓ ฝายใน น. กันเอง.

ฝ่ง ๓๔๘ ว. ถูกตรง.

ฝ่ง ๓๔๔ ฝ่ง (บังคับโท) ก. ค.

ฝาดฝ่ง : ค. ฝาดๆ.

ฝ่อ ๔๐๕ ฝ่อ (บังคับโท) ก. ฝ่ง, ฝ่ง.

ฝ่อ ๒๘๖, ๖๐๖ น. ฝม.

ฝ่อฝง ๕๒๖ น. ฝงใหญ่ฝอย.

ฝ่อ ส. ฝรุษที่หนึ่ง, ฝัน.

ฝน ๕๖๔ ฝัน (บังคับโท) ก. ฝ่าฝ

ฝนเกลียว.

ฝจนารถ ๔๓๘ (ฝจน + อรถ) น.

ฝ้อยคำ.

ฝจนจร ๒๕๒ น. ฝจนฝ้า.

ฝนม ๖๓๕ น. ฝษา.

ฝนัสบดี ๓๔๔ น. ฝ้าฝองคอง.

ฝเนจร ๒๖๒ ก. ฝैयाไปฝินฝ้า (ฝเนจร + จรหล้า = ฝเนจรหล้า).

ฝยาบาล ๓๓๓ ก. ฝ้า, ฝูล (ฝैयाฝวยด้วยการเจ็ฝิ้ว).

ฝระฝาม ๓๘๔ น. ฝเวลาฝ้ามฝด, ฝรุ.

ฝรวบ ๗๘, ๔๘๓ ก. ฝรวบ, ฝระฝรวบ.

พระ ๒๓๕ ว. พร้อม.

พระ ๒๓๖ น. พระ, รุ่ง.

พระ ๒๓๗ (อ่านว่า พริน) น. กอง,
หม.

พระ ๒๓๘, ๔๐๓, ๔๑๘ ก. พบ, ปะ.

พระพราย ๓๑๘, ๔๘๐ พรายพราย ว.

แพรพราย.

พระพรัง ๓๑๙ พรังพรัง ว. เพรศพรัง.

งามพรัง.

พระปลา ๒๓๕, ๒๖๖, ๒๘๘ ปลัปลา.

พระพาน ๗๒ พังพาน น. แม่เบ้ง.

พระพม ๗๓ อ. พมๆ.

พระเยย ๒๔๐, ๕๖๓ น. ดอกไม้, พวง.

พณลาย ๑๓๘ ว. หลายพณ, มากหลาย.

พณลิก ๑๓๙, ๑๔๕ พิลิก.

พาง ๒๕๖ ว. เพียง, ถึง.

เพรง ๑๘๗ ว. ก้อน, แก้ว.

เพรียง ๑๘๘ ว. (ผู้) ทำลาชคล้าย

ตัวเพรียง.

เพียน ๒๒๘ ว. เพียน, แปลก, ต่างๆ.

เพอ ๓๕๘, ๓๖๕, ๔๐๘ สัน. เพราะ.

ไพ ๒๖๒ “ไม้ไผ่ไพไม้โพธิ์” บางจะบับ

เป็น ไพ.

พะพิก ๑๓๑ พัดพัด ก. พัดไปมา.

พะพิน ๑๓๑, ๑๓๒, ๑๕๐, ๒๑๑

ก. พันเพื่อน, เอนโอนไปมา.

พะพาย ๘๘ ว. เพ็ช.

พุน ๕๘๕ ก. โกรธเป็นไฟ.

ภควดี ๑๒๑ ภักวดี ๕๘๐, ๕๘๘,

๒๑๑, ๒๓๕ น. นางผู้ทรงโชค.

ภมร ๕๓๘ น. ผิงตัวผู้.

ภยา ๑๘๘ น. ภย.

ภาคย์ ๖๖ ว. มีส่วน, ส่วนดี, สมส่วน,

งามดี.

ภาย ๔๐๒ น. แห่ง.

ภุชงค์ ๖๓๕ น. นาค.

ภุชพล ๕๘๘ น. กำลังแขน.

ภุมร ๕๓๘ น. ผงตัวเมีย.

ภุ ๕๓๘ น. แมลงภู่.

ภุมิน ๗ ภุมิน. แผ่นดิน, ตามโบราณคดี

ไม่มีท่าทางจะเป็นภุมินไปได้, แต่คำศัพท์

สำหรับใช้ในบทกลอน, อย่างเดียวกับ

ธรณี — ธรณิน.

ภูดา ๑๘๘ น. แผ่นดิน.

ภุยิต ๓๕๓ น. ผ่า.

มกร ๕๘๗ มังกร.

มทราลย ๕๘๘ (มณฑิร + อลย)

น. เรือหลวงที่ประทับ.

มนทรี ๖๕๖ มนเทียร, สลุป.

มโนหร ๔๒๔ ว. เป็นที่เอาใจ, เจริญใจ.

มลัก ๓, ๔๒, ๑๓๘ ก. มัง, มาล.

มลัก ๗๘ ก. ลัก, สอบ.

มลาก ๖๖ ว. มาก, หลาก.

มลาย ๑๘๘ ก. สลาย, ทำลาย.

มลาว ๗๘ ว. งาม.

มว ๖๔๓ ก. ทมด.

มหาต ๒๓๖ น. มหาเล็ก, ข้างหลวง.

มะลิวล ๓๓๘ น. มะลิเถา, มะลิเลื้อย.

ม้ง ๕ ว. มาก.

ม่าย ๘๘ ก. เมิน.

ม่าย ๒๔๘ ว. ร้างคู่.

มารยา ๑๑๘ ว. มุยา, เห็จ.

เมิล ๑๑๖, ๑๑๗ ก. คู.

เมือ ๕๔, ๑๗๕ เมือ ๔๘, ๒๗๘

ก. ไป, กลับ.

แม่ ๔๘๖ สัน. ถึง.

แม่ ๒๘๖, ๓๖๐, ๓๖๒, ๓๘๘, ๔๕๗,

๔๖๗, ๕๕๘, ๕๖๕, ๕๘๘ สัน. แม่น,

ไม้เลียง ๑๓๗ น. ไม้กอชนิดหนึ่ง

ต้นขนาดไม้สัก ใช้ทำไม้ตะพด.

ไม้ไผ่ ๑๓๗ น. ไม้กอชนิดหนึ่ง อยู่ใน

จำพวกไม้ไผ่ แต่ไม่มีหนาม.

ไม้ไผ่ ๓๓๐, ๓๔๒ ต้นไม้.

ยรรยง ๒๒๗, ๒๒๘ ว. ชันและขง,
มันคง, แข็งแรง.

ยวน ๑ ไทยภาคพายัพ.

ยศโยค ๓๗๘, ๕๘๘ น. ความประกอบ
ด้วยยศ.

ยอ ๔๖๕ ก. ยอ.

ยอโย ๑๗๖ น. เส้นใยแมงมุม.

ยะยัน ๑๑๘, ๒๐๐ ก. ชันขึ้นตรง,
ตั้งอยู่กันที่.

ยะยัน ๒๒๘, ๓๑๘, ๔๘๑ ระบาย ว.
พราวแพรว.

ยะยาย ๑๑๘, ๒๐๐ ก. ย้ายไปมา,
ชักย้าย.

ยะยม ๔๐๓ ก. เข้มขม.

ยะย่ง ๑๔๘, ๓๔๘, ๒๐๐ ย่งย่ง ว.
ย่งย่ง, ย่งมาก.

ยะเยม ๓๗, ๒๒, ๒๓๗, ๔๘๘ ก.

ย้มเข้ม, ค่อยๆ เข้ม.

ยั้ง ๔๖๘ ก. ไปสู่.

ยา ๑๒๓, ๑๓๕, ๑๓๗ ก. บำรุง,
รักษา, วางยา.

ยาไฉน ๔๘๓ ว. หรือไฉน.

ยาย่า ๔๘, ๑๔๔, ๑๕๖, ๑๕๘ น.

ยาประสิทธิ์. ก. วางยาหลัง.

ยาหยูก ๒๓๗ ก. วางยา.

ย่า ๑๘๘ ก. แม่, จำให้แม่น.

ย่า ๕๑๓ ก. เถรง.

ยง ๒๐๐ ชิง.

ยูกุล ๓๖๓ ว. ทั้งคู่.

เยียกะใด ๕๒ ว. ทำอย่างไรก็ได้.

เยียใด ๕๘๓ ก. ทำใจ.

โยของ ๑๘๖ ก. ของโย.

รง ๓๑๘ น. ขางไม้ชนิดหนึ่งสี่เหลี่ยม
ใช้ทำเป็นสี่ระบาท.

รังคี ๔๓๘ ก. รบ. ต่อสู้.

รจนา ๖๕๖ ก. แต่ง, ประดับ.

รไมยาภิรม ๓๔๘ ก. ยินดียิ่ง (รวม
+ อภิรม).

รส ๖๓๓ น. ของเหลว, แฉก.

รหัส ๕๘๘ น. เหตุ.

รือ ๕๕, ๒๕๕, ๔๘๖ หัวรือ ก. หัวเราะ.

รอนรอน ๓๕๕ ว. จวนเจียน, รัวๆ.

รอย ๘๓, ๒๓๒, ๒๘๗, ๓๘๖, ๕๘๕
ชะรอย.

รือย ๘๖ รอย (ต้องการโท) ทุ รอย.

ระทา ๖๓๕ น. ชุ่มส่ำเหลื้มมสูง หรือ
ชุ่มคอกไม้ไฟ.

ระบัด ๗๑ ว. กำลังถัด, กำลังผลิ.

ระบัด ๗๘ ว. บัดเดี๋ยว.

ระเบง ๓๔๔ ก. ตี.

ระเมียร ๓๔๒ ว. นำดู. ก. ดู.

ระรวย ๘๘ ก. ส่ง (กลืน).

ระรอง ๓๓๘, ๓๔๘ ว. รั้งรอง, สุกใส.
นวลงาม.

ระร่าย ๗๓, ๓๓๘ ก. ไต่ไป, เรือไป.

ระเร้ง ๓๔๔, ๕๘๘ ก. เร้งรัด, รั้งเร้ง.

ระเรือบ ๒๓๖ เรือๆ.

ระलग ๖๔๒ ละलग ว. เอนี่จอนาถ.

ระลอก ๗๓ ก. เป็นคลื่นระลอก, รัวๆ.

ระไว ๒๐๖ ก. ระวัง.

รัตพัศตร์ ๒๒๔ น. รัตกาด, เข็มขัด.

รัตคน ๒๒๖ น. เครื่องประดับช้าง

ชนิดหนึ่ง เป็นสายรัดโยงใต้ท้องช้าง

และที่หน้าขาหน้า ไปจากขมกที่คอ.

รัดประคน ก็เรียก, นัยว่าที่ถูกเรียกว่า

ประโคน.

รัถยา ๖๕๖ น. ทางหลวง.

รา ๔๒๘ ก. เทอญ (“บอกเร็วรา”);

ส. เร (ราหัว : เรหัวเราะ); ๔๘๘

ว. เล่า.

ร่ำ ๔๘๘, ๖๑๘ ร (ต้องการโท)

อ. เลข.

ร้าง ๑๑๓ ร (ต้องการเอก) ก. ได้.

ร้าง ๓๖๑ ก. ห้าง, เริด. ดู บ้าง.

ราชย์ ๓๐, ๖๓๘ น. ราชสมบัติ.

ราย ๑๓๓ ก. เรียง.

รื่อง ๓๐๖ ก. คิดมั่ง, คิดหมาย, คิดอ่าน.

วี่ ๒๘๕ ว. เรือ.

วี่ ๓๒, ๑๘๘, ๖๓๕ น. ธรรมชาติ.

กัทธิ, จารีต.

วี่ ๓๘๕, ๔๔๘, ๔๖๕, ๔๘๖, ๕๘๘

วี่ (ต้องการโท) ว. หรือ, ไม่, โฉน.

วี่ ๒๔๕, ๒๔๖ ว. วี่, เลอะเทอะ.

วี่ ๑๕๕ ว. ยี่.

วี่ ๑๒๔, ๑๔๖ วี่ (บังคับโท)

วี่วี่ : วี่ๆ, วี่มาก.

เวียง ๗ บางจะนับเป็น เกือบ.

เวียง ๖๑๘ ก. เวียงให้เป็นระเบียบ.

เวียง ส. เราผู้พา, แต่มักหมายถึง

เป็นบุรุษที่หนึ่ง คือ จะเป็นชายหรือหญิง

ก็ได้ เช่นในบทที่ ๕๕๗.

เวียง ๑๘๘ ว. ทูจรีด (?).

เวียง ๒๘๕ ก. เวียง, เลี้ยง.

เวียง ๒๒๘ ก. คณนง, ทำโลกโสม.

เวียง ๑๔๕ ว. เวียง, พลัน.

เวียง ๕๒๘ น. แบบ, บทบาท, ทำทาง.

เวียง ๖๑๑ ก. งงว.

เวียง ๔๓๕ วรรณ ว. เวียง.

เวียง ๔๒๕ ก. เสาตั้ง, เสา.

เวียง ๒๒๔, ๔๖๖ ว. พัง.

เวียง ๔๒๕ ก. ถ่วง.

เวียง ๔๖๘ ว. ผู้ปราศจากมลทิน,

เลี้ยงเลี้ยง (?).

เวียง ๖๕๖ ว. เวียง, ถ่วง.

ลักเลง ๗๘ นักละ ว. เล้.

ลาภุณห์ ๓๓๘ (กระลา + ภูณห์) น.

กองไฟในหลุม.

लग ๓๘๖ น. นกलग : นกโล (?)

लग ๕๘๐, ๖๓๕ นาง.

लग ๒๗๘ ก. หัง (?)

लग ๕๘๗ ก. ละलग (?)

लग ๑ ไทยภาคอุดร.

लग ๔๗๐ लग (ต้องการเอก)

ว. งาม.

लग ๑๑๖ ก. ปลิว. ว. ล้ว.

लग ๕๖๒ ก. ได้.

लग ๑๑๗, ๑๑๘ น. เครื่องที่สาน

ด้วยไม้ไผ่ ให้หมุนด้วยลมพัด.

लग ๔๔๐, ๖๒๒ เลข (ต้องการโท).

लग ๓๒๐ เหล้า (บังคับเอก).

लग ๕๕๕ เลียบ ก. แอบ, ขบ.

लग ๓๗๘ เรือง.

เลือน ๓๑๘, ๓๒๐ ว. มากจนเลือน,
มากมาย.

เล็ ๒๘๐ แล (ต้องการเอก) ว. น้นแล.

เล็ ๑๓๔, ๓๘๖, ๓๘๗, ๓๘๘, ๕๕๘

แล (ต้องการโท) ว. น้นแหละ, เลย,
แท้, เกิด.

และ ๓๐๖, ๑๓๗, ๑๔๔, ๓๘๖, ๖๕๓

ละ ว. หนึ่ง. “และสิ่งและเกี่ยว” :
ละสิ่งละเกี่ยว.

โล ๓๘๘ โล (บังคับเอก) น. ไม้
(ใช้เป็นสร้อยคำ).

โล ๕ ในสมุทไทยเป็น โล.

โล ๓๓๘ ว. ทัว. แหล่งโล : ทัวแห่ง.

โลโล ๔๗, ๑๑๘, ๕๘๘ ก. ลูไปมา,

ลูบ้อยๆ. ในบท ๑๒๑ บอกชัดว่า
“โลลูบเชื้อเชิญไป.”

วัด ๖๐๗ บัด.

วัด ๗๑ แก่น วัด.

ว่า ๘๓ ก. ดูว่า, ทำเป็นว่า.

วาย ๓๕ ก. ท้องเที้ยว, เที้ยวสัจจ.

วาทรรว ๒๔๒ ก. คือก.

วี่ ๓๒๐ ก. พัด.

วู้ ๔๔๒ ว. เว้ง.

แว่น ๓๘๘ ก. ส่องสว่าง, แจ่ม, รั.

แว่นฟ้า ๔๖๐, ๔๘๓, ๖๐๘ น. แวน
ในฟ้า, ดวงแก้วในฟ้า.

แว่นไว ๓๘๖ ก. รัไว.

ศศิธร ๒๓๓, ๓๕๗, ๔๘๘ น. ผู้ทรง

กระด้าย คือ พระจันทร์ (ศส : กระด้าย,

ธ : ผู้ทรง, ควรเป็น ศสธ, แต่เดิม

สระอลิสงก์ศัพท์หรือคำหน้า เช่น วชิร =

วิเชียร, ทาลบัตร์ = ทาลิบัตร์).

ศัพท์ ๒๓๐ น. เสียง.

ศาสน ๕๘๘ น. ศาสน.

ศิรามพู ๔๓๘, ๕๘๘ น. ศิระพาน

ดอกบัว.

ศิลป์ ๒๓๕ น. นายช่าง.

ษมา ๔๐๘ น. ขมา.

สกา ๗๘ ขาว.

สคติ ๘๘ ก. ชม, สรรเสริญ.

สบ ๓๐๓ ว. ทัก.

สม ก. สู้, ถึง, ร่วม.

สมปฤดี ๓๒๓ น. สติ. "บ่อกลาย
สมปฤดี" : สติไม่เคลื่อนเข้าที่.

สมฤดี สม + ฤดี = สมแก่ฤดี.

สมิงพราย ๓๕๕ สมิงพราย.

สรด ๕๕, ๘๘ ว. สด.

สรรพชญ์ ๖๓๘ (—เพ็ด) น. สัพพัญญู,
พระพุทธเจ้า, พระพุทธรูป.

สรวง ๖ "พระบาทเจ้าเมืองสรวง" มี

หลายฉบับที่ตรงกันอย่างนี้ จะต้องเข้าใจ

ว่าไม่ใช่คำขยายของ "พิมพ์สาครราช"

แต่เป็นลักษณะของเจ้าเมืองสรวงที่ชักเอา

มาเทียบ, ถ้าเติม "กับ" ลงหว่างกลาง

จะให้ความว่า พิมพิสารราช (กับ)

พระบาทเจ้าเมืองเมืงมณฑลสองราชธานี
สมมติมากมายเสมอกัน.

แต่นัยว่ามีอีกฉบับหนึ่งเป็น "สรวง"
ว่า "พระบาทเจ้าเมืองสรวง" ถ้าเป็น
เช่นนี้. บาทนั้นก็คำขยายของ "พิมพิ
สารราช," เอาความง่าย ไม่ต้องยก
ย่องดังที่กล่าวแล้ว. และสันนิษฐานบาท
ต่อไปมีรับคือ "สอง".

สรวง ๗ ชื่อเมืองนี้ เคยเรียกกันว่า

"สอง," แต่เมื่อพิจารณาตามบาทที่ ๒๒

และ ๒๕ เห็นจะต้องอ่านว่า ส-หรวง,

เพราะในบาทที่สอง มีคำ "สอง" มา

รับสัมผัส.

สระ ๒๗๖ ก. สระ, ขั้วระ.

สระนุ ๗๗ (อ่านว่า สระนุ) สุนุ.

สระพรว ๗๓ ว. ไสว.

สระว่าง ๑๒๗ (อ่านว่า สระหว่าง)

สว่าง ว. สร้าง.

สระสม ๓๓ สระสม.

สรวง ๒๓, ๕๗ สวก ว. สะคาย.

สรวง ๗๓ สวก ก. เติบเร็ว.

สรวงเสีย ๑๓๓ ก. สวกเข้า, เว้ง.

สรวง ๔๓๒ น. บัว.

สรวง ๒๒๘ น. ปีก, ขน.

สรวง ๖๓๕ ว. ราช, แยก, ท่าง.

สรวง ๕๘๘ สรวง (ต้องการโท) ก.

แตก, หัก.

สรวง ๔๒๓, ๔๕๓, ๕๕๐ สวก

(ต้องการโท).

สว่าง ๔๑๐, ๕๑๕, ๕๔๕ ก. สร้าง.

สหัสสธารา ๓๗๘ น. "สายน้ำดัง

พัน," สุหร่าย, ท่อน้ำอาบอย่างฝักบัว,

ในที่นี้หมายความว่าอภิเษก.

สอง ๔๒๒ เมืองสอง คือเมืองของ

สองท่าน.

ต้อง ๑๖๕, ๓๐๕ น. ท้าวสม, ที่ประชุม

ชาวป่า.

สะ ๕๐๓ ว. สม, พอกัน.

สะทาง ๓๓๐ ว. ช้าง.

สะทก ๖๔๒ กระทก ว. กระตัก,
กระชาก.

สะท่น ๑๕๐ ก. สะท่อน.

สะท่น ๖๕๖ ก. เอียงเกริก.

สะท่นสะท่น ๔๒๗ ก. อึกอึก, จกจก.

สะพัด ๕๔๔ ก. ล้อม.

สะพิศาล ๖๕๖ ว. กว้างขวางมาก.
บางฉบับไม่มี สะ.

สะสม ๔๗๓, ๕๓๔ ว. สวสสมทรง.

น่าจะออกจาก สะสว กับ สวสสม รวม

เป็น สะสวสสม บ่อเข้าอีก เหลือเพียง

สะสม: เช่นเดียวกับ พนจร + จรหล้า

= พนจรหล้า บท ๒๖๖. เมื่อละคำ

สะสม ในบทที่ ๓๐ และ ๒๐ ให้แก่

เป็น สะสม.

สะอึง ๖๓๗ น. เครื่องคาดเขว, สายรัด.

สัสสุ น. แม่ชาม (ของพระตอ).

สาง ๗๒ ช้าง.

สามแผ่น ๑๓๓ แผ่นทั้งสาม ตรงกับ
ไตรภูมิ ไตรโลกย์.

สามรรถ ๑๓๔ ก. สามรรถ.

สาร ๒๒๔ น. ช้าง.

สารสิทธิ์ ๖๓๕ น. สิงห์อันมีกำลัง.

สำหรับ ๒๒๔ "สำหรับล้านขุนหาญ"

บางฉบับเป็น สำหรับ; ๓๒๐ "สำหรับ

โภชนาหาร" น่าจะเป็น สำหรับ.

ส่าอาง ๓๓๔ สะอาง ว. แต่งงาม,
แสน้อง.

ส่าอาด ๓๓๔ สะอาด ว. หมดจก.

สังคัง ๑๔๒, ๓๓๔ ว. น่ารัก, น่า
เอ็นดู.

สี่หมัญชร ๔๖๐ น. หน้าต่าง.

สัง ๔๘, ๗๘, ๑๕๕ สิ่ง.

สังห์ ๒๓๕ สิ่ง.

เสาวภาคย์ ๑๙๓, ๒๓๔ ๖. สมส่วน

ดี, น่ารัก, น่ายม.

เสียมสาร ๗๘ ๖. เสี่ยงงาม.

เสวก ๗๓, ๘๕ น. นกเสก.

เสวรี ก. ตั้งใจ, แกล้ง, ทำอุบาย.

เสดัม ๒๒, ๘๖ แชล่ม.

โสภาคย์ ๒๒๘ คู เสาวภาคย์.

โสจร ๘๔, ๕๕๒ ก. อาบ.

โสยา ๒๒๔ โสยาสน์ ๕๐๔

โสยศ ๕๐๒ ก. นอน.

โสรว ๖. เทียว, ที่เดิน.

หงสบาท ๓๓๘ น. ถิ่นท่าหงส์, สัตถ์

ท่าหงส์ คือแดงปนเหลือง แดงเรื่อ หรือ

สีเสด ก็ว่า.

หน่อ ๔๔๕ หน่อ (ต้องการโท).

หน่นหนา ๔๓๔ ๖. แน่นหนา.

หนา ๓๓๘ คำที่สอง, ๔๒๘, ๓๓๘

นำ (บังคับโท).

หน่ม ๔๘๗ ๖. ใหม่, ยังไม่เต็มมา.

หน่มเหน้า ๓๐๔ ๖. กำลังรุ่ง.

หมน ๑๙๘, ๕๐๙ ม่น (บังคับโท).

หมว ๕๒๓ มั่ว (บังคับโท) ก. สม,

รวม, รวม.

หม้า ๕๓๙ ๖. งาม.

หมน ๕๐๙ ๖. มาก, เหลือล้น.

หย่อง ๓๒ ช่อง (บังคับโท) ๖. งามช่อง.

หยาด ๒๔๕ ๖. นิด.

หยาม ๔๓๘ ยาม (บังคับโท) ก. เหม,

ทะยาน.

หยาว ๓๓, ๓๓๒, ๕๖๘ เขียว น.

เรือน.

หรับ ๘๔ ๖. ปลอก, ผงกๆ.

หญโหด ๒๐๓ ๖. ขว้าง.

หล่ม ๖. ล่ม, ใช้เช่นนี้เป็นปกติ, ที่ลูก

บังคับโทก็มี ในบทที่ ๓๕๘ และ ๓๐๓,
ที่สามัญก็มี ในบทที่ ๓๗๘.

หลอ ๓๓๖, ๖๐๗ ก. เหลือ.

หลด ๘๕ บ. ตลอด.

หลิ่ง ๔๓๘ ตลอด.

หว่า ๓๘๘, ๔๓๗, ๖๔๒ ก. แดก,
เปล่า; ผนลัม (?).

หวาม ๖๔๕ ว. วาบ.

หว่าย ๘๘, ๒๘๓, ๓๐๓ วาบ (ต้องการ
โท) ดู วาบ.

หว่าย ๓๕๔, ๕๘๘ ว่าย (บังคับโท)
ก. ว่ายน้า, ลอยละต้อง.

หัน ๓๒๗ ว. นัน.

หวั ๔๐๒, ๔๐๓, ๔๓๕, ๔๒๘, ๔๓๓
ก. หัวเราะ.

ห้า ๓๓๘, ๕๓๐ สร้อยคำ. ที่ใช้ใน
โคลงนิราศนรินทร์ บทที่ ๑๖, ในภาค
อธิบาย ว่าความยินดี ๕ อย่าง คือ

ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส และ สัมผัส.

หิง ๗๓, ๓๓๔. ว. นาน, ข้า.

เหยขม ๒๒ เข้ม (บังคับโท).

เหวอง ๔๖๒ เรือง (บังคับโท).

เหลั่น ลือ เล่น, ใช้เช่นนี้เป็นปกติ, ที่

ถูกบังคับโทก็มี ในบทที่ ๓๕๖, ๓๔๒,
๓๘๘, ๔๓๕, ๔๗๖, ๕๓๓, ๕๘๐
ที่สามัญก็มี ในบทที่ ๕๒๘, ๕๓๘,
๕๔๖, ๕๘๘.

ແหนງ ๓๒, ๖๐๒ ก. หม่าย, เหน้.

ແหล้ ๓๘๕, ๓๘๗, ๔๐๒ แล้.

ไหล้ ๓๒๘, ๔๗๗, ๔๘๒, ๕๓๗ ไหล้
น. ไบ้, ต้นไม้.

ไหล้ ๒๖๓ ไล้ (บังคับโท).

อจินต์ ๔๘๓ ว. (งาม) เหลือคะเน.

อภิลาส ๓๐ ว. นำใคร่.

บางแห่ง แปลว่า งามยิ่ง ทำนองจะเห็น
เป็นเหมือนกับ พิลาส.

อมพร ๓๕๐ อัมพร น. พ้า.

อย่าไฉน ๒๐๓ ก. อย่าระแวงว่าจะ
เป็นอะไรอื่น (?).

อร ๓๒๓ น. นาง.

อรพินท์ ๕๘๘ น. น้า.

อรรณพ ๓๐๕ น. ห่วงน้ำ, ที่เวียงวัง.

อวน ๒๓๒ ว. อักอวน, บัวน.

อสุราสุร ๒๓๕ น่าจะเป็น สุราสุร คือ
สุร + อสุร = เทวดาและอสุร.

อ้อน ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๖๘, ๔๕๗ น.

หล่อน, นาง.

อ้อน ๗๓ จะอ้อน ว. เล็ก, วยม, กถ้อง
เกล้ง.

อ้อน ๕๘๘ ก. โอบ, รัต (?). จะนับ
อ้นๆ เป็น อ่อน.

อะคร้าว ๒๐๔ ว. สมายใจ.

อะเคือ ๓๐๒, ๔๓๐, ๕๐๖ ว. งาม,

สวย, สะอาด.

อันแก้ง ๓๒, ๗๘ ว. งามกล้องแก้ง
งามแน่นน้อย.

อารักษ์ ๓๐๓ บู้เจ้าสมิพรราช.

อาราธนา ๘๘, ๓๐๓ อาราธนา.

อำ ๔๓๓ ก. จำ, ปิด.

อำเภอ ๔๘๗ ว. ลำพัง.

อำวม ๒๗๘ ก. กำกวม,

อำพราง.

อุ ๗, ๒๕๔ ว. สูง.

อุทัย ๓๕๓ น. ตะวันออก.

อุปการ ๒๓ ก. แจ้งเรื่อง.

อุรค ๓๕๓ น. งู.

เอโก ๕๖๕ ว. เอกา, โดกลเดี่ยว.

เอียบ ๓๘๕, ๔๔๔, ๓๖๘, ๔๖๖, ๕๕๔,

๒๓๓, ๒๓๕ เอียบ (ต้องการโท).

โอง ๘๘ ก. พุค.

7.120

